PAAVO NURMI

ELÄMÄ
TULOKSET
JA
HARJOITUSMENETELMÄT

PAAVO NURMEN AVUSTUKSELLA

KIRJOITTANUT

TOIVO T. KAILA

PORVOO
Werner Söderström Osakeyhtiö

Tämä teos ilmestyi syyskuussa 1933 ensiksi Albert Bonnierin kustannuksella. Ensimäinen painos ilmestyy tammikuussa 1938 Ulricin & Co:n kustannuksella. Englantilainen painos ilmestyy kohdakkein Amerikassa.

Kaikki oikeudet pidätetään
Tous droits réservés

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINOSSA

Suomalaisten suurjuoksijain saavutukset ovat viime aikoina kerta toisensa perästä hämmästyttäneet maailmaa. On näyttänyt siltä, ettei tässä ole kyseessä satunnainen ilmiö, vaan yhä vakinaisemmaksi käypä olotila. — Mistä johtuu tämä tosiasia?

Sen selville saamiseksi tekijä on verraten perinpohjaisesti tutkinut näiden suurjuoksijain elämää ja saavutuksia. Hannes Kolehmaista, Nurmea, Ritolaa, Stenroosia sekä muutamia muitakin koskeva aineisto on käsitelty melko tarkkaan. Parhaana lähteenä ovat kuitenkin olleet nämä suurjuoksijat itse; erinomaisen ystävällisesti he ovat asettaneet kirjoitus- ja kuvakokoelmansa sekä aikansa tekijän käytettäväksi.

Tämä Paavo Nurmea käsittelevä kirja ilmestyy ensimmäisenä osana sarjaa, jonka seuraavissa osissa kuvataan Hannes Kolehmaista, Suomen juoksu-urheilun perustajaa, suomalaista saunaa ja hierontaa sekä suurjuoksijain voimisteluohjelmaa ja harjoitusmenetelmiä periaatteelliselta kannalta. Sitten esitetään Ritola ja eräitä piirteitä suomalaisesta elämästä suurjuoksijaimme kehityksen taustana, sekä lopuksi Stenroos ynnä muutamia muita juoksijoita.

Valokuvia tätä teosta varten ovat ottaneet m. m. herrat Neittamo ja Iffland, ja pyydän lausua kiitokseni heille ja kaikille muillekin, nimeltä mainitsemattomille avustajille.

Bernin konvention vuoksi on esilläoleva kirja ensiksi julkaistu ruotsalaisena alkuperäisteoksena Tukholmassa Albert Bonnierin kustannuksella. Mutta joskin suomalainen laitos täten — kuten havallisesti käännökset — ilmestyy vasta jonkin verran myöhemmin, saattee se yhtä hyväntahtoisen vastaanoton Nurmen kotimaassa kuin Pohjanlahden tuolla puolen.

Helsingissä marraskuulla 1925.

Tekijä.

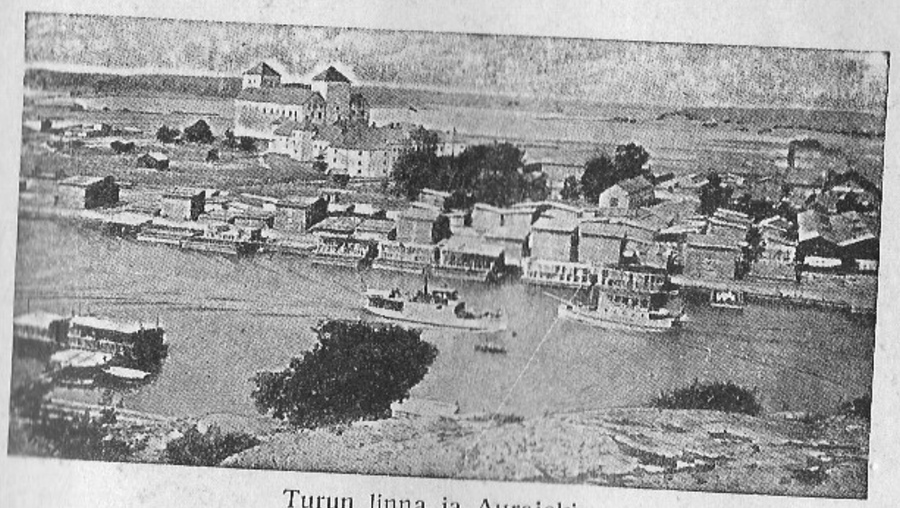

Turun linna ja Aurajoki.

I

Suomen historia keskittyy suureksi osaksi sen vanhaan pääkaupunkiin, Turkuun. Pakanuuden ajoilta kautta katolisen keskiajan meidän päiviimme saakka on sukupolvi toisensa jälkeen tyvenen Aurajoen rannoilla vienyt eteenpäin sitä aineellista ja henkistä viljelystä, joka on tehnyt Suomen kansasta elävän suojamuurin Lännen ja Idän rajamailla. Ja näiltä hien, veren ja tulipalojen tuhkan kyllästämiltä kentiltä nousee yhä miehiä, jotka kantavat isänmaansa lippua avaraan maailmaan . . .

Kun Turun vanhalta kauniilta tuomiokirkolta astuu sillan yli ja lähtee kulkemaan Aurajoen suussa sijaitsevalle linnalle päin, sekä sitten puolitaipaleesta kääntyy oikealle, joesta poispäin, sivuuttaen Mikaelinkirkon, aukeaa eteen suhteellisen uusi kaupunginosa mataline puutaloineen ja väljine katuineen. Täällä on aivan lähellä rautatieasemaa satakunnan metriä pitkä Jarrumiehenkatu, ja sen N:o 4:ssä kolme yksikerroksista,

punaiseksi maalattua rivitaloa. Näistä on yksi kadun varrella, ja molemmat muut pihalla kohtisuorassa sitä vastaan, kauniiden puiden ja pensasistutusten keskellä. Toisen piharakennuksen kaukaisimmalle ovelle saavuttuaan lukee tulija rautaan valetusta nimikilvestä: J. F. Nurmi.

Johan Fredrik Nurmi oli kotoisin Loimaalta, ja syntynyt v. 1860. Hän oli alkujaan maanviljelijä, mutta kehittyi aikaa myöten kirvesmieheksi ja puusepäksi, antautuen sitten kokonaan tähän toimeen. Angelniemellä ollessaan kirvesmiehen töissä hän tutustui reippaaseen talontyttöön, Matilda Wilhelminaan, joka oli häntä 12 vuotta nuorempi, ja meni hänen kanssaan naimisiin kesäkuussa 1892. Nuori pari muutti piakkoin Turkuun, jossa mies oli aikaisemmin ollut kolme vuotta sotapalveluksessa. Täällä hänellä oli työtä eri paikoissa, kunnes astui vakinaisesti rautatien konepajan palvelukseen, jossa oli viimeiset yksitoista vuotta ennen kuolemaansa.

Emme hyvästi ymmärrä jonkin henkilön kohtaloa ja saavutuksia, ellemme tunne hänen edellisiltä sukupolvilta perimiään henkisiä ja ruumiillisia edellytyksiä. Ja näistä ovat ensinmainitut — ihmisluonne — varmaankin tuon perinnön tärkeämpi osa.

Paavo Nurmen isä oli verraten heikko terveydeltään. Hän sairasti useita vuosia, ja lääkäri, joka häntä hoiti, sanoi sydämen olevan kovin heikon. Siihen tähän sattui pyörtymiskohtauksia, ja hän kuolikin sitten verensyöksyyn, ainoastaan viidenkymmenen vanhana.

Mutta henkisiltä ominaisuuksiltaan isä Nurmi oli täyspainoinen mies. Henkilöt, jotka ovat hänet tunteneet, kertovat hänen olleen ammatissaan erittäin tunnollisen ja taitavan. »Hän oli tavattoman vähäpuheinen

mies — vielä Paavoa paljon harvasanaisempi; mutta luotettava kuten poikakin, ja minkä hän kerran sanoi, se piti varmasti paikkansa.»

Perheestään hän piti hyvää huolta, uurasti ja säästi vähistä varoistaan; ja kun Turussa vuosisadan alussa ruvettiin rakentamaan osaketaloja, lunasti hän sellai-

Johan Fredrik Nurmi.

sesta yhden huoneen ja keittiön osakkeen. Tämä on tuo ylempänä mainittu, Jarrumiehenkadun 4:ssä sijaitseva koti, jossa Nurmen perhe elättäjänsä kuoltuakin sai turvassa asua. Tähän kotiin isä myös omin käsin teki huonekalut; vasta viime vuosina ne ovat saaneet siirtyä talon »alustaan» uusimallisten salinkalujen tieltä.

Paavo Nurmen äiti kuuluu nuorena olleen hyvin ripeä, »vikkelä jaloista», vaikka valittaakin niiden viime aikoina käyneen heikommiksi. Hänkin sanoo nykyään

tuntevansa pyörrytystä saunassa käydessään, kuten hänen heikkosydäminen miesvainajansa parikymmentä vuotta sitten.

Paavo-poika on ilmeisesti perinyt äitinsä jalat, ja myös hänen hiukan vilkkaamman luonteensa; tarmo, luotettavuus ja kärsivällinen sitkeys näyttää kummaltakin vanhemmalta periytyneenä kaksinkertaistuneen pojassa, joka henkisillä ominaisuuksillaan on jalostanut alkujaan heikonlaisen ruumiinsakin ennen aavistamattomaan kuntoon.

Nähdessään Paavon nuoremmat sisaret, Siirin ja Saaran, hentoine kauniine ranteineen ja nilkkoineen, ei liioin saa vaikutelmaa mistään väkivoimakkaasta suvusta, vaan vanhasta rodusta. Veljensä tavoin ovat muuten tytötkin kestäviä jalankulkijoita, ja kävelevät useasti pyhäisin 15—20 km:n matkoja, väsymystä tuntematta.

Lapsista nuorin, nykyään 19-vuotias Martti, joka enemmän muistuttanee isäänsä, on Paavoa hoikempi ja omaa hänkin kaikki edellytykset kehittyä huippujuoksijaksi. Sitä paitsi hän uutterasti ja menestyksellä harrastaa nyrkkeilyä.

Mutta palatkaamme kolmisenkymmentä vuotta ajassa taaksepäin. Muutettuaan lopullisesti Turkuun J. F. Nurmi asettui nuorine vaimoineen asumaan aivan kaupungin laitaan — ei Jarrumiehenkadulle vielä, rautatieaseman äärelle, vaan Aurajoen toiselle puolen, Itäisen Linjakadun varrelle Niemisen taloon. Se sijaitsee hiukan jokisuuhun päin paikasta, johon noin 700 vuotta sitten oli rakennettu Pyhän Olavin dominikaaniluostari. Vanhassa Turussa polkee historiallista maata joka askeleella!

Vaatimattomia ovat puutalot tälläkin kaupungin laidalla, ja yhä vielä lainehtivat maaseudun viljapellot heti toisella puolen Linjakadun.

Perheen esikoisen, kaksivuotiaan Siiri-tytön kuolemasta oli kulunut toiset kaksi vuotta, kun hänen tilalleen kesäkuun 13 p. 1897 syntyi toinen lapsi, Paavo Johannes, tuleva suurjuoksijamme.

Tuskin oli hän oppinut ottamaan ensimmäiset askeleensa, kun perhe muutti pois Itäiseltä kadulta Raunis-

Paavo Johannes.

tulan esikaupunkiin, josta joulun aikoihin v. 1903 vihdoin siirryttiin nykyiseen kotiin.

Täällä pikku Paavo sitten vuosien vieriessä kasvoi suureksi Paavoksi. Kerrotaan, että hän oli peräti hiljainen lapsena — vielä nykyistäänkin paljon yksitotisempi. Tähän vaikutti kenties osaltaan perheen vakava uskonnollinen henki. Paavo muistelee vielä, miten hänestä pikkupoikana oli toisinaan ikävää, kun piti joka

pyhä mennä isän kanssa kirkkoon, naapuripoikien saadessa mielensä mukaan leikkiä ja telmiä ulkosalla. Mutta tuo vakava elämänlaatu oli vilpitön, ja senpä vuoksi se muutenkin ankariin olosuhteisiin liittyen oli omansa karaisemaan nuorta mieltä.

Kansakouluaikanaan, yhdeksänvuotiaana, Paavo alkoi varsinaisesti harrastaa juoksua oikein kilpaurheilun kannalta. Naapuritalojen poikien kesken perustettiin näihin aikoihin urheiluseura Toveri. Paavoa ja muita pikku poikia ei ensin haluttu ottaa mukaan; »ajattelivat kai, että mihinkä tuollaisetkin pystyvät?»

Silloin myös alkoi kova harjoituskausi. Joka päivä heiteltiin, hypittiin tai juostiin. Pitempiä matkoja — etupäässä murtomaita kaupungin ulkopuolella — juostiin 3—4 kertaa viikossa. »Muuan iso poika, meitä puolta vanhempi, toimi 'valmentajana', ja hän piti harjoituksissa yllä sellaista vauhtia, että esim. nykyisin tuntuu minulle 14.40 saavuttaminen 5,000 metrillä paljon helpommalta kuin silloinen harjoitusmatka. Juoksimme toisinaan aina 10 km, ja tällaisesta harjoittelemisesta oli seurauksena, että kintut olivat aina hellät. Mutta kipua tai haluttomuutta juoksuun ei sopinut milloinkaan tuoda näkyviin, sillä se olisi mielestämme osoittanut heikkoutta.»

Heti alussa 9-vuotias Paavo osoitti suuria taipumuksia juoksuun; jo silloin hän voitti 12—13-vuotiaat toverinsa.

Yhteisten juoksuharjoitusten lomassa Paavo pikkupoikana juoksi Turun kaduilla. Aivan hänen kotinsa äärellä onkin siihen tarkoitukseen hyvin sovelias, kiveämätön ja suora katu, joka välittömästi jatkuu maaseudulle, kauas kauniiseen Ruissaloon sekä Ison Heikkilän ja Pahanniemen murtomaille vieviin maanteihin. Tätä

katua Paavo-poika paljon juoksi, »yrittäen seurata raitiovaunun perässä pimeällä, kun ei ollut ketään näkemässä». — Näin jatkui harjoittelua, kunnes hän oli päässyt 12 vuoden ikään.

Tällöin kohtasi perhettä ankara isku isän äkkiä kuollessa 30. I. 1910. Hän jätti jälkeensä vaimon ja viisi pientä lasta: 12-vuotiaan Paavon, kaksi pikkutyttöä, 3-vuotiaan Martin ja vuoden vanhan Lahjatytön, joka sitten elikin enää vain vähän toista vuotta.

Vanhimpana poikana sai Paavo heti ottaa kantaakseen osansa elatushuolista, ja tunnollisesti hän sen tekikin voimiensa mukaan. Päätettyään näihin aikoihin kansakoulun hän otti juoksupojan paikan. Sitten 15 vanhana hän meni rautaverstaaseen, aluksi viilaajan oppiin, jossa uutterasti pitkät päivät työskenteli.

Näin hän on pikkupojasta asti tehnyt kovaa ruumiillista työtä. »Se on tehnyt hyvää tulevalle urheiluvalmennukselleni, ja kasvattanut tahdonlujuutta. Vasta viime aikoina on ruumiillinen työni ollut helppoa — mikä sekin nyt on ollut kuntoutumiselleni eduksi.»

Äiti kulki kaupungilla siivoojan y. m. s. töissä, joten Paavo vapaa-aikoinaan sai auttaa häntä taloudessa, hakata halot ja kantaa vettä sisälle. Elämä oli kovaa, ja lapset oppivat uutteriksi ja säästäviksi. Ei siinä ollut suuria huvittelumahdollisuuksia, ja sellaiset nykyajan kaupunkilaisten »jokapäiväiseen leipään» kuuluvat asiat kuin esim. elävät kuvat, matkusteleminen j. n. e. olivat tälle perheelle outoja.

Kaikki nurmilaiset asuivat ainoassa huoneessaan, ja sen uunissa keitettiin ruokakin, kuten aikoinaan Kolehmaisten kotona Kuopiossa. Keittiö näet oli vuokrattu eräälle toiselle työläisperheelle; vasta kolmisen vuotta sitten ottivat Nurmet sen jälleen omaan käytäntöön.

»Nyt onkin mainiot tilat, kun on keittiö», sanoo äiti. Ja nyt on myös parina kolmena viime vuotena vähitellen saatu kotiin yhtä ja toista sellaista, minkä monet nykyajan köyhätkin työläisperheet lukevat elämän välttämättömyyksiin, mutta jota ilman Nurmen väki on saanut olla vuosikymmeniä: vesijohto keittiöön, teh-

Nurmi-sisarukset ja heidän äitinsä.

taassa valmistettuja huonekaluja, sähkövalo, — vieläpä ompelukone ja gramofonikin, molemmat viimemainitut Paavon voittamia palkintoja. Kelloista ei myöskään ole puutetta — niitä Paavo on juossut tusinakaupalla; mutta sellaisia ylellisyyksiä kuin esim. puhelinta ei Nurmen perhe liene koskaan ajatellutkaan. Sen sijaan heillä on sitä, mitä moni suurkaupungin pohattakin kaipaa: etelään antavat kamarinikkunat tulvillaan auringonvaloa ja pihalla tuoksuvat vihannat puut linnunlauluineen . . .

Ryhdyttyään ansiotöihin Paavo Nurmi jätti harjoittelun paljon vähemmälle, — ei työn raskauden tähden, vaan koska hän tiesi, ettei parhaassa kasvuiässä, ennen 17 ikävuotta, ole hyvä harjoitella kovaa. Täten hän varmaankin välttyi varhaiskypsien urheilijain tavalliselta kohtalolta kadota pian näyttämöltä.

Sen sijaan tuleva maailmanmestari alkoi nyt suunnitella vastaista harjoitusohjelmaansa — jo 12-vuotiaana hän oli »vakavasti päättänyt vastaisuudessa juosta ennätyksiä.»

Kahdentoista vanhana Paavo Nurmi myös kehitystään silmällä pitäen ryhtyi täydelliseksi kasvissyöjäksi, vaikka muut perheenjäsenet kovasti pitivät lihasta. Vaikka hän olikin pikkupoikana — kuten nyt taas viime vuosina — ollut kova kahvin ystävä (»Paavo haki kansakouluaikana kahviporotkin pannusta», kertoo äiti), hylkäsi hän senkin aatteensa hyväksi. Myöskään »teen, tupakan ja väkijuomien käyttö ei tul ut kysymykseenkään. Iltaisin menin nukkumaan säännöllisesti kuin kello aina samaan aikaan. Eristäydyin täydelleen muista samanikäisistäni, nämä kun viettivät vapaa-aikansa, varsinkin illat, joissakin huvipaikoissa. Minä taas jotenkin taikauskoisena, kuntoani silmälläpitäen, en uskaltanut mitään sellaista ajatellakaan. Kaikki vapaahetkeni käytin metsien samoilemiseen tai juoksun harjoitteluun.»

Tätä askeettista elämää jatkui sitten noin kuutisen vuotta, eikä Nurmi senkään jälkeen ole paljoa hellittänyt säännöllisistä tavoistaan. On varsin todennäköistä, että tuo ankaran puhdas elämä parhaina kasvu- ja kehitysvuosina on hyvin edullisesti vaikuttanut hänen sekä ruumiilliseen että henkiseen edistymiseensä. Kasvissyönnin merkityksestä tosin on paljon kiistelty, ja

tuskinpa tätä kysymystä aineelliselta kannalta milloinkaan voidaan täysin tyydyttävästi ratkaista. Ilmeiseltä tuntuu kuitenkin, ettei useammankaan vuoden ankara vegetarisuus — olipa se sitten ennen varsinaista harjoituskautta, kuten Nurmella, tai huippuaikana, kuten Kolehmaisilla — liiaksi heikennä ruumista, vaan pikemminkin sitä puhdistaa ja karaisee. Ja sanomattakin on selvää, mikä merkitys vapaaehtoisella kieltäymyksellä on ihmisluonteen kehitykselle, ja siten välillisesti myös hänen ruumiillisille saavutuksilleen.

*

Useat eri tekijät ovat täten alun pitäen myötävaikuttaneet Paavo Nurmen tulevaan kehitykseen. Vanhemmilta peritty itsepäinen tarmo, osittain pakollinen, osaksi vapaaehtoinen vakava elämän-laatu, hyvä tilaisuus murtomaajuoksuun, ja jo nuorena saavutetut, innostavat tulokset radalla (1,500 m 10-vuotiaana ajassa 5.43 ja 11-vuotiaana jo 5.02), sekä isän kuolemaa seurannut ansiotyö- ja urheilulepokausi — liittyipä siihen, kuten Lauri Pihkala arvelee, ylen ankarasta harjoittelusta johtunut »juoksukammo», tai ei — siinä joukko suotuisia edellytyksiä. Mutta samanlaiset ja paremmatkin on ollut monella muulla. Mistä johtuu, että Nurmi kohosi ensimmäiseksi parhaista? Siihen luonevat seuraavat luvut jotakin valaistusta.

II

Viisitoistavuotiaan Nurmen elintapojen ankaruuteen ja hänen vastaisiin juoksusuunnitelmiinsa vaikuttivat tietenkin innostuttavasti Hannes Kolehmaisen noihin aikoihin sattuneet ihmevoitot Tukholman olympialaisissa. Vaikka Nurmi onkin muita suomalaisia suurjuoksijoita paljon vähemmän ollut juoksu-urheilumme varsinaisen perustajan välittömän vaikutuksen alaisena, on tuolla uranuurtajalla täten ollut hänenkin menestykselleen paljon merkitystä. Ja erikoisen kuvaavaa Nurmen luonteelle on, ettei hän tuhansien muiden suomalaisten poikien tavoin heti tuona olympialaiskesänä 1912 innostunut rajuihin harjoittelupuuskiin, vaan jatkoi rauhallisesti valmistavaa levähdyskauttaan, sulkien innostuksensa tulen syvälle tyvenen pinnan alle.

Vasta paria vuotta myöhemmin hän rupesi jäseneksi Turun Urheiluliittoon, johonka hän yhä kuuluu. Samalla hän aloitti määrätietoisen harjoittelun noina välivuosina suunnittelemansa ohjelman mukaan.

Aluksi hän juoksi 3—4 kertaa viikossa, etupäässä murtomaata nytk n, ja vain yhden matkan kunakin harjoituspäivänä. Matkan pituus vaihteli tavallisesti 2—6 kilometriin. Se oli puhdasta kestävyysharjoitusta, ilman mitään nopeutta kehittäviä pikapyräyksiä. Tätä ohjelmaa hän jatkoi parin vuoden ajan.

Nurmen näinä vuosina saavuttamista tuloksista ilmenee hänen tämänaikaisten harjoitustensa kestävyyttä kehittävä luonne: niistä ei vielä voi aavistaa maailman nopeinta juoksijaa.

Hän alkoi varsinaisesti kilpailla v. 1914, 17-vuotiaana, ja voitti kotikaupungissaan 3,000 m:n juniorjuoksun ajalla 10.06.5. Seuraavana vuonna meni 3,000 m jo paljon paremmin, 9.30, ja 2,000 metrillä hän viipyi 6.06.8. Viimemainittuna vuonna, 1915, otti Nurmi osaa ensimmäiseen suurempaan kilpailuun, käyttäen 5,000 m:n matkaan aikaa hiukkasta vaille 16 min. (15.57.5).

Näihin asti oli Nurmi huvikseen harjoitellut vähin kaikkia muitakin urheilulajeja, mutta ne jäivät nyt vähitellen syrjään. Viimeiseksi hän jätti hiihtämisen, tehden vielä 18—19 ikävuoteensa asti talvisin melko usein 10—20 km:n pituisia hiihtoretkiä.

Nyt hän myös luopui levähdyskautensa jyrkästä ravintojärjestelmästä, alkaen jälleen syödä kaikkia ruokia sekä käyttää jo kahvia ja teetäkin. Jauho- ja maitoruoat ovat kuitenkin aina pysyneet hänen pääasiallisimpana ravintonaan. Ja tupakkalakossa hän on pysynyt koko ikänsä, kuten kaikki muutkin suurjuoksijamme. (Tupakan vahingollisuudesta urheilijan keuhkoille tuskin ollaan eri mieltä. Ivar Wilskman kertoo kokeilujen perustalla, että juuri ennen kilpailua poltettu savuke alentaa juoksijan tuloksen parilla prosentilla hänen tavalliseen keskimääräänsä verraten; kolme savuketta alentaa sitä jo kokonaista viidellätoista prosentilla. Muuan hyvä uimari, joka kertoo ennen voineensa uida veden alla 1 $^1/_2$ minuutin ajan, sanoo nyt, ankaraksi tupakkamieheksi ruvettuaan, kestävänsä veden alla yhteen menoon vain noin 40 sekuntia. Eräs tavattoman sitkeä ylipitkien matkojen hiihtäjä

kertoo menettäneensä kuntonsa uutteran tupakanpolton vuoksi; j. n. e.)

Harjoiteltuaan pari vuotta ylempänä mainitun ohjelman mukaan, laajensi Nurmi sitä 19 vuoden ikäisenä.

Hän alkoi tästä lähtien harjoitella myös kävelyä, joka ei aikaisemmin ollut kuulunut hänen ohjelmaansa. Nyt oli kävelyharjoituksia useampia kertoja päivässä, yhteensä noin 8—25 km.

Illalla heti työstä päästyä hän otti kävelyharjoituksen, sekä sen jälkeen 3 tai 4 pikapyräystä, 80—100 m kukin. Näiden päälle oli 2—6 km:n kestävyysjuoksu, sekin pääasiassa murtomaata.

»Heti juoksuharjoituksista tultuaan», äiti kertoo, »Paavo peseytyi ja alkoi voimistella ja hosua vallan tavattomasti». Eikä todella olekaan Nurmen harjoittelu mitään verkkaista kamarivoimistelua, vaan tavattoman lujaa ja tarmokasta! Eipä kummaa, jos äitiä, vakavamielistä ihmistä, tällainen »turha hosuminen» ahtaassa kamarissa joskus hermostutti. Ja kahta pahemmaksi kävi sitten, kun nuorempi poika kasvoi niin suureksi, että hänkin pystyi urheilemaan ja nyrkkeilemään. »Martti tuli tavallisesti kotia kasvot pöhöttyneinä, ja hakkasi sitten vielä pitkän puhteen nyrkkeilypalloaan. Oli surkeata katsella poikaparan muotoa — mutta ei auttanut kielto.»

Voimisteluharjoitusten päätyttyä klo 9 illalla — niiden ohjelma esitetään yksityiskohtaisesti eräässä seuraavassa luvussa — söi Nurmi vasta päivällistään, ja sitten nukkumaan. (Aamulla työhön mennessään kello 7:ltä Paavo ainoastaan joi kahvia nisun kanssa. Aamiainen oli kello 1—2 aikaan.)

Tämän harjoituskauden aikana, jota niinikään

kesti pari kolme vuotta, 19 vanhasta lähtien, oli viikossa 4—5 harjoituspäivää.

Yhä vielä oli kestävyyden kehittäminen etualalla, vaikka pikapyräysten ottaminen ohjelmaan jo vähitellen auttoi nopeudenkin lisäämistä. Tämä ilmenee nytkin jossain määrin kilpailutuloksista.

Vuonna 1916 meni 2,000 m hiukan alle 6 minuutin (5.55), ja 5,000 m ajassa 15.52.8 (Nurmi päätyi toisena hyvän juoksijan Talan jälkeen). Kuten näkyy, on edistyminen edelliseen vuoteen verrattuna sangen hidasta vielä.

Samaa on sanottava myös vuodesta 1917, jolloin 5,000 m katkesi ajassa 15.47.4 (Turun kilpailuissa, joissa Nurmi päätyi toisena Stenroosin jälkeen); $^1/_4$ tunnissa juoksi Nurmi samana vuonna Varsinais-Suomen piiriennätyksen tuloksella 4,675 m, mikä on sangen heikko saavutus verrattuna esim. hänen $^1/_2$ tunnin juoksuunsa Kuopiossa elokuun viimeisenä päivänä v. 1924 (9,957 m).

Kapinavuosi 1918 nälänhätineen ja ankarine aikoineen merkitsee Nurmenkin kehityksessä näennäistä taantumusta: 5,000 metriin meni häneltä nyt 15.50.7, ja myöskin 1,500 m:n aika oli huononlainen (4.29).

*

Näiden kahden harjoituskauden kuluessa, jotka eri ohjelman mukaan kestivät pari vuotta kumpikin, oli kuitenkin tapahtunut säännöllistä, vaikka hiljaista kehitystä. Muuten ei saata käsittää Nurmen kunnon äkillistä nousua, kun hän v. 1919 oli joutunut puoleksitoista vuodeksi sotaväkeen kotikaupungissaan Turussa.

Ansiotyöstä vapaa reipas elämä ja muutenkin uudet olosuhteet edellyttivät jälleen ohjelman perinpohjaisen

muutoksen. Juoksuharjoittelu sai entistään kiinteämmän ja päättävämmän muodon, ja sen tarkoituksena oli kunnon lisääminen tai ainakin entisellään pitäminen kautta vuoden, ilman varsinaista talvilepoa. Vain pyhäisin oli tavallisesti täysi lepo; silloin ei edes ollut kävelyharjoitusta.

Päiväjärjestys sotaväessä oli Nurmella seuraava. Aamulla heti ylösnoustua kello kuudelta oli kävelyharjoitus, 10—30 km. Sitten oli tavallinen sotilasaamiainen, runsaanlainen, mutta yksinkertainen ja yksipuolinen.

Aamiaisen jälkeen oli tavalliset kenttäharjoitukset, joihin Nurmi muiden rivimiesten mukana otti osaa. Kahden kuukauden kuluttua hänestä kuitenkin siviiliammattinsa perustalla tehtiin konekiväärikomppanian aseseppä, eikä hän tämän jälkeen enää ottanut osaa kenttäharjoituksiin, vaan teki aamukävelyn jälkeen työtä asepajassa.

Sitten seurasi parin kolmen tunnin lepo, ja tämän jälkeen, tavallisesti kello kahden aikaan päivällä, juoksuharjoituksia. Ne alkoivat muutamilla 80—800 m:n pituisilla pikapyräyksillä, joita sitten heti seurasi 1—10 km hyvin vaihtelevaa juoksua.

Tämän jälkeen alkoivat komppanian vapaaharjoitukset, joihin Nurmikin otti osaa, kunnes hänet tehtiin asesepäksi, jolloin tämäkin aika päivästä kului asetöihin.

Kello 6:n aikaan oli päivällinen, tavallista sotilasruokaa sekin. Nurmi söi silloin enemmän lihaa kuin nykyään, ja oli ankaranlaisesta päivätyöstään huolimatta paljon painavampi kuin nyt.

Päivällisen jälkeen oli pääasiallisesti kevyttä lukemista ja seurustelua sekä kahtena iltana viikossa hierontaa, jota Nurmi sotaväessä ollessaan alkoi vakitui-

sesti ottaa. Saunassa-käyntiä jatkui kuten ennen siviiliaikoina; ja kaupungilla käydessään Nurmi samalla vei annoksistaan säästämiään leipiä kotiin, sillä elettiinhän nyt elintarvepulan ja korttijärjestelmän aikoja...

Päivän ohjelma kasarmilla päättyi kello 9 illalla, jolloin mentiin nukkumaan.

Sotilasaikanaan ei Nurmi muuttanut ohjelmaansa ainoastaan entistä voimaperäisemmäksi, vaan myös tarkemmaksi. Hän alkoi m. m. nyt vakinaisesti käyttää kelloa harjoituksissa, tarkistaen sillä vauhtia joka päivä. Monet pitävät tällaista harjoitustapaa hermostuttavana, mutta Nurmen mielestä se on kehittyneelle juoksijalle aivan välttämätöntä.

Tästä tavastaan hän sanoo johtuvan, että hän yhden tai korkeintaan kaksi noin 400 m:n pituista kierrosta kellon mukaan juostuaan voi päätellä kuntonsa ja tuloksen, johon hän sillä hetkellä voi päästä vaikkapa 10 kilometrillä. Näin ollen hänen tarvitsee vain kerran viikossa juosta jokin määrätty matka kokonaisuudessaan täyttä kilpailuvauhtia, mikä aiheuttaa suurta voimien säästöä. Ankarasta valmennuksestaan huolimatta näet Nurmi ei harjoituksissakaan kuluta voimia tarkoituksettomasti, vaan koettaa mahdollisimman taloudellisesti päästä haluamiinsa tuloksiin. — Muuten hän ei harjoituksissa juokse kellon mukaan yhtämittaa kauempaa kuin 3 minuuttia, vaikka kello onkin koko harjoitteluajan hänen kädessään. »Muut osat matkaa ovat vapaat toisille vauhdeille ja ajatuksille.»

Kaikkien toisten juoksijain sitä vastoin, jotka eivät ole täten harjoitelleet kellon mukaan, täytyy juosta noin puolet tai kaksi kolmasosaa jostakin määrätystä matkasta täyttä kilpailuvauhtia, voidakseen sanoa, mihin lopputulokseen he siinä kunnossa ollen sillä matkalla voisivat päästä.

Tämä Nurmen »aikaherkkyys» lienee jotakin sukua sille yleiselle aikavaistolle, jonka avulla esim. melkein kuka tahansa nukkumaan mennessään voi minuutilleen määrätä, milloin hänen tulee herätä seuraavana aamuna, ja kuulunee se tuohon henkiseen keskittymiseen, jolla on oma merkityksensä Nurmen kehityksessä. — Osoituksena hänen aikaherkkyydestään mainittakoon vielä, että kun hän toisinaan on kilpaillut ilman kelloa ja kierrosaikojen ilmoittajat muka vauhdin parantamiseksi ovat ilmoittaneet hiukan liian hitaita aikoja, hän on heti huomannut juonen.

Uuden harjoitusohjelman ja yleensä sotapalveluksajan suotuisat vaikutukset ilmenivät ennen pitkää. Rykmenttinsä kaikki juoksukilpailut Paavo Nurmi voitti ylivoimaisesti, ja saavutti armeijan kisoissa ennen kuulumattomia tuloksia. »Jos oli kyseessä rata- tai murtomaajuoksu, oli hän aina ensimmäinen. Tai jos piti marssia 20 km täysissä varusteissa, niin hän juoksi marssien.»

Tähän aikaan hänet sitten varsinaisesti »keksittiin». Ivar Wilskman kuvaa tuota tilaisuutta seuraavin sanoin: »Eräissä sotilaskilpailuissa Helsingin Eläintarhassa joku vuosi kapinan jälkeen oli m. m. murtomaajuoksu täysissä varusteissa. Muuan sotilaista palasi niin pian ja niin paljon ennen muita kilpailijoita kentälle, että kaikki luulivat hänen erehtyneen tiestä. Tämä sotilas oli Paavo Nurmi, ja näissä kilpailuissa kiintyi suuren yleisön huomio häneen ensi kertaa.»

Vuosi 1919 merkitsee ehdotonta käännekohtaa Nurmen juoksijakehityksessä. Sitä ennen hän oli useat kerrat hävinnyt m. m. Stenroosille, joka sentään varsinaisesti on ylipitkien matkojen juoksija. Vuonna 1919 Nurmi jo kilpaili 10,000 metrilläkin, voittaen kerran

tämän matkan varsin hyvällä ajalla 32.56. Myöskin 5,000 m meni edelliseen vuoteen verraten lähes 20 sekuntia nopeammin (15.31.5), jotavastoin Nurmi v. 1918 oli juossut sen ainoastaan noin 7 sekuntia paremmin kuin v. 1915. Vihdoin katkesi 3,000 m:n matkakin nyt, v. 1919, hiukan alle 9 minuutin (8.58.1). — Paavo Nur-

Erään kenttäkilpailun lähtö.

mesta oli näin kehittyhyt ensiluokan juoksija; mutta kansainväliseen huippuluokkaan oli vielä matkaa.

Sotapalvelusaikaansa Nurmi yhä vielä mielellään muistelee. »Raitis ilma ja vapaa elämä notkisti juoksua. En ollut ennen ottanut osaa seuraelämään; sotaväessä opin vähin siihenkin, kun oli koolla suuri ja hauska poikajoukko, jossa vallitsi reipas toverihenki. Upseeritkin olivat hyvin ystävällisiä, rykmentinpäällikköä myöten, ja antoivat usein vapautusta, joten oli paljon parempi tilaisuus harjoitella, kuin metalliverstaassa

palvellessani. — Sotaväessä, jos missä, pitäisi miehen päästä urheilukuntoon, jos itse vain tahtoo.»

Meidän päivinämme, jolloin naismaiset miehet ja miesmäiset naiset saarnaavat ikuista rauhaa ja aseistariisumista, saattaa olla mielenkiintoista kuulla, mitä muuan toinen tunnettu turkulainen, Suomen iäkäs arkkipiispa, sanoo näistä asioista:

»Maailmassa on viime vuosina tehty niin paljon vääryyttä ja kylvetty sellainen määrä vihaa, että sen täytyy ennen pitkää purkautua kauheaksi sodaksi. Sota on suuri synti ja suuri onnettomuus; mutta jos meidän päällemme hyökätään, täytyy meidän puolustautua — vieläpä sangen miehuullisesti. Ja silloin me tarvitsemme paljon pelottomia ja peljättäviä Nurmisotilaita» . . .

III

Maailmansodasta johtui, että Tukholman mainioista olympialaiskisoista kului kaksinkertainen väliaika, kahdeksan vuotta, ennenkuin seuraavat, Antwerpenin kisat voitiin pitää. Suomi, joka nyt ensi kertaa otti olympialaisiin osaa vapaana ja itsenäisenä valtakuntana, halusi esiintyä uutta asemaansa vastaavalla tavalla. Maratonmatkalle saatiin edustajaksi merten takaa kuuluisa Hannes Kolehmainen; mutta lyhyemmille matkoille hän ei halunnut ruveta, vaan oli niihin etsittävä toiset miehet.

Tällöin kohdistuivat katseet ennen muita nuoreen Paavo Nurmeen.

Suoriutuakseen tästä vastuunalaisesta tehtävästä hän alkoi entistä tehokkaamman valmennuksen. M. m. hän nyt alkoi paljon juosta junan perästä. Hän kertoo siitä itse:

»Harjoitellessani Antwerpenia varten juoksin usein junan perässä Turun ja Littoisten välillä, kaksikin kilometriä kerrallaan. Se on hyvää harjoitusta, sillä vauhti on niin paljon kovempaa, että askel väkisinkin tulee pitemmäksi. Se pakoittaa repäisemään.»

»Tavallisesti juoksin junan oikealla puolen, pölkkyjen sivussa, missä on irtonaista hiekkaa, ja pidin vasemmalla kädellä kiinni viimeisen vaunun puskurista.»

»Tämä harjoitustapa menestyy vain tavara- ja paikallisjunien perässä, sillä muilla on liian kova vauhti; paikallisjunienkin perässä on vaikeata pysyä alamäessä, mutta aivan tasaisella maalla tai ylämäessä se kyllä käy.»

»Pariisia varten en enää saanut tilaisuutta harjoitella junan perässä, mutta askeleeni olikin jo silloin pitkä ja joustava.»

Tämänkin ankaran harjoituksen Nurmi kesti hyvin, ja se nosti paljon hänen kuntoaan. Edistyminen oli kuitenkin siksi nopeata, että se Antwerpenin matkan lähestyessä alkoi käydä liikaharjoituksen merkeissä. Tänä vuonna, 1920, Paavo Nurmi jo alkoi rikkoa Suomen ennätyksiä: Turussa hän juoksi 3,000 m ajassa 8.36.3, sekä Helsingissä (karsintakilpailuissa Antwerpenia varten heinäkuun 3 ja 4 päivänä) 5,000 m ajassa 15.00.5. Olipa hänen tuloksensa v. 1920 mailin eli 1,609 m:n matkalla (4.27.2) jo hiukan parempi hänen v. 1918 saavuttamaansa 1,500 metrin tulosta (4.29), samalla kuin hän

v. 1920 tuolla viimemainitulla matkalla, 1,500 metrillä, oli vähällä rikkoa 4 minuuttia (4.05.5).

Kun vielä ottaa huomioon Nurmen saavutuksen Antwerpenissa 10,000 metrin kilpailussa (31.45.8), huomaa hänen asteikkonsa näihin aikoihin laajentuneen, tulosten parantuessa hyvää vauhtia. »Mutta vieläkään eivät kaikki osanneet aavistaa, mihin tuo alikersantin nauhoja kantava vaatimaton sotilas kykenee.»

*

Antwerpenin retki oli Paavo Nurmen ensimmäinen ulkomaanmatka. »Aivan uutta oli kaikki, ja näytti niin ihmeelliseltä.» Hän saapui perille kärsittyään pahasti meritaudista ja oli muutenkin vähän kankea paljosta harjoittelusta. Saunan puute vaivasi sekin oudostaan, ja järjestykseen tottunutta mieltä häiritsi pahasti se, kun kilpailuohjelmaan odottamatta tehtiin muutoksia... Näistä eri tekijöistä riippuu, ettei tämä matka täysin vastannut toiveita.

Viidentuhannen metrin juoksu Antwerpenin kisoissa oli Nurmen ensimmäinen suuri kilpailu. Hän itse pitää sitä samalla kovimpana, johon hän tähän asti on ottanut osaa, ja koko juoksijauransa pahimpana tappiona.

Koe-erät juostiin 16. VIII. Nurmi oli kolmannessa, ja saapui varovanlaisesti perille toisena (ajalla 15.33), runsaasti 5 sekuntia italialaisen maratonjuoksijan Speronin jälkeen. Neljännen erän ensimmäinen mies, Joseph Guillemot, josta hänen ranskalaiset maanmiehensä innostuksella odottivat suuren Jean Bouinin seuraajaa, ja joka Paavo Nurmen tavoin oli viime aikoina suurenmoisesti kunnostautunut sotilaskilpailuissa, käytti eräässä aikaa aivan yhtä paljon (15.33). He juoksivat

näin ollen kumpikin sangen voimia säästävästi ja tyynesti.

Loppukilpailu 5,000 metrillä pidettiin seuraavana päivänä, ja sillä oli tavallista juhlallisempi leima, kun katsojien joukossa oli itse Belgian kuningas Albert mukana.

Tästä juoksusta tuli jonkinlainen Hannes Kolehmaisen ja Jean Bouinin välisen kuuluisan kaksinkamppailun toisinto — jonkin verran kalpeampi ja vähemmän jännittävä vain, sekä osittain huononlaisen radankin vuoksi kolmasosa minuuttia huonommilla ajoilla. (Vasta Pariisissa 1924 Nurmi alensi Kolehmaisen 5,000 m:n olympialaisennätyksen noin 5 sekunnilla.) Taistelu oli kuitenkin Antwerpenissa sangen tulinen; sitä kuvaa m. m. se, että verraten hitaasta loppuajasta huolimatta puolet matkasta nyt juostiin noin 5 sekuntia nopeammin kuin Tukholmassa!

Nurmi pysyi ensin takajoukossa, mutta »nykäisi» tuttuun tapaansa muutamien alkukierrosten jälkeen, ja meni johtoon Guillemot'n seuratessa. Vauhti oli vielä 3,000 m:n kohdalla niin luja, että tämän matkan väliaika (8.43) oli pari sekuntia parempi kuin Tukholman kaksintaistelussa v. 1912. Mutta Nurmi ei jaksanut loppuun asti jatkaa tätä hirmuvauhtia — eli oikeammin sanoen, hän ei jaksanut sitä lopussa kiihdyttää niinkuin Bouin ja Kolehmainen aikanaan Tukholmassa.

Väitteet, että Nurmi olisi ollut hermostunut ja hänen jalkansa kangistuneet tässä epätoivoisessa ottelussa, hän itse sanoo vääriksi. »Minä olin vain jo vähän rasittunut liikaharjoituksesta, joten ei ollut juoksuhalua eikä ensinkään venymiskykyä. Uuvuin loppupuolella, ja juokseminen oli kauhean väkinäistä.» Sitä paitsi Nurmi oli tottumaton suuriin kilpailuihin eikä osannut ennakolta ar-

vioida Guillemot'n kykyä ja vauhtia. Näin hän auttamattomasti hävisi tämän juoksun. Ranskalainen sivuutti hänet aivan lopussa voimakkaalla riuhtaisulla ja päätyi muutamia kymmeniä metrejä ennen, ajalla 14.55.6, Nurmen tuloksen ollessa tasan 15 minuuttia.

Tieto, että Nurmi olisi lopussa lamaantunut, alistunut ja lönköttänyt maaliin, ei sekään pidä paikkaansa. »Kyllä vauhtini oli samanlaista koko ajan — mutta Guillemot otti loppukirin, johon minä en jaksanut vastata. Niinä vuosina oli minulla loppunopeus aina niin kovin huono, enkä tuonkaan kilpailun lopussa venynyt. En liioin vielä silloin, kuten nykyään, määrännyt vauhtia ja koko matkan tulosta ennakolta, ennen kilpailua.»

Pääsyyksi tähän huomattavaan häviöönsä Nurmi ei katso mitään taktillisia seikkoja, vaan oman suhteellisen liikaharjoituksensa; hän sanoo nimenomaan, että jos tuo sama kilpailu olisi toimitettu aikaisemmin, toukokuussa, olisi hän varmasti voittanut.

Mutta nyt tuli joka tapauksessa ankara tappio — ja sellaisessa tilaisuudessa näkyy miehen luonne yhtä hyvin kuin siitäkin, miten hän kestää voittonsa. »Kun huomasin tappion varmaksi, ei se erikoisemmin minua harmittanut, sillä näinhän toisen miehen minua paremmaksi.» Nurmi on aina ottanut kohtalonsa arvokkaasti vastaan, pysyen tappiossa yhtä kylmänä kuin voitoissakin.

Guillemot'n sankariteko herätti hänen maanmiehissään rajatonta riemua, ja Belgian kuningaskin astui kilparadalle häntä kättelemään. Guillemot oli tavallaan toteuttanut kuolevan Bouinin sanat, kun tämä saksalaisen kranaatin iskemänä maailmansodan alussa vaipui viimeiselle kunnian kentälleen ja huudahti: »Eläköön Ranska! Kostakaa puolestani!»

Guillemot'sta tuli maailman suurin juoksija — kolmeksi päiväksi. Oli näet vielä suorittamatta kisojen ohjelmassa 10,000 m:n juoksu ja murtomaakilpailu.

*

Edellisellä matkalla oli voimia tuhlaavasti järjestetty oikein koe-erätkin, jotka juostiin 19. VIII. Nurmi koetti päästä mahdollisimman helpolla, ja otti tehtävänsä sangen huolettomasti. Tieto, että hän olisi keskustellut väliaikojen huutajien kanssa, on sentään jonkin verran liioiteltu. »Jokin suomalainen minulle kyllä huusi; mutta ei siinä mitään keskustelua olisi voinutkaan syntyä, kun vallitsi yhtämittainen huuto ja pauhina.» Pientä Amerikan matkan esimakua! — Mainittakoon samalla, ettei Nurmella vielä Antwerpenin kilpailuissa ollut kelloa mukanaan, vaikka hän sitä jo oli alkanut harjoituksissa käyttää.

Nurmi tyytyi yllämainitussa koe-erässään 10,000 m:n matkalla toiseen sijaan sangen hitaalla tuloksella: ensimmäisen miehen, englantilaisen Wilsonin aika oli 33.40.2, ja Nurmi oli hänestä vielä 60 m jälissä. Guillemot sitävastoin voitti oman eränsä hiukan paremmalla ajalla, 32.41.6. — Nopeimman erän (32.08.2) voitti Heikki Liimatainen, siten turhanpäiten väsyttäen itseään.

Seuraavana päivänä, 20. VIII., pidetyn 10,000 m:n loppukilpailun Nurmi aloitti varovasti, tyytyen nytkin juoksemaan alkuosan matkasta joukon keskivaiheilla.

Tämä juoksu luo kirkkaan välähdyksen Paavo Nurmen luonteeseen. Kärsittyään pari päivää aikaisemmin elämänsä suurimman nöyryytyksen ei hän nyt kiin-

nittänyt mitään huomiota voittajaansa. »Ajattelin koko ajan vain Liimataisen voittamista, jota pidin tällä matkalla vaarallisimpana vastustajanani, enkä ensinkään pitänyt silmällä Guillemota, ennenkuin vasta loppupuolella, nähdessäni, ettei Liimataisesta ole kalua.» Mikä intohimottoman kylmä teko!

Tappiostaan oppia ottaen Nurmi nyt asettui enemmän odottavalle kannalle. Alussa hän juoksi Liimataisen mukana ihan loppupäässä; mutta huomattuaan, ettei Liimataisen silmälläpitäminen ollut tarkoituksenmukaista, hän tasaisesti meni eturintamaan, venyen kovasti pinnistävän italialaisen Maccarion kantapäillä, sittenkuin jo hetkisen oli tuntenut väsähtymisen oireita. Tehtävänsä suoritettuaan Maccario »putosi pois», mutta sitkeämpi Nurmi vain virkistyi kovasta vauhdista ja jaksoi nyt tyynesti seurata tavoittamaansa Guillemota. »Olin paremmissa voimissa 10,000 m:n kuin 5,000 m:n kilpailussa, jossa kova alkuvauhti kokonaan tappoi.» Näytti siltä, kuin 10,000 m:n koe-erä edellisenä päivänä olisi vain verryttänyt ankaraan harjoitteluun tottunutta Nurmea, jota vastoin se uuvutti hänen ranskalaista kisatoveriaan. Näin saattoi Nurmi loppukilpailussa viimeisellä kierroksella johtoon mentyään paremmalla menestyksellä kuin aikaisemmin vastata Guillemot'n loppukiriin, jonka tämä voitonhuumassaan aloitti liian aikaisin. Lähellä maalia Nurmi siten pääsi jälleen hänen ohitseen ja voitti ajalla 31.45.8, Guillemot'n jäädessä parikymmentä metriä. Kolmantena päätyi Wilson, joka alkumatkalla oli johtanut joukkoa Guillemot'n seuratessa. Ja nyt oli suomalaisten katsojien vuoro huutaa . . .

*

Näin oli ranskalaisella ja suomalaisella kummallakin voitto. »Kolmas kerta toden sanoo», ja se tapahtui kisojen viimeisenä päivänä murtomaakilpailussa.

Elokuun 23 päivä oli kylmä ja sateinen, ja tuuli häiritsi pahasti. Murtomaakilpailun lähtöviivalle asettui 13 maan joukkueet; suomalaisia oli mukana kuusi miestä. Jo ennenkuin ratakierros oli päättynyt, syöksyi Guillemot johtoon, vieden joukkoa vinhaa vauhtia stadionin portista taipaleelle. Matka ei ollut käsin kiivettäviä mäkiä, kuten aikanaan Tukholman kisoissa 1912, vaan kulki se tasaisia maita, polkuja, kovia maanteitä ja niittyjä. Paavo Nurmi oli hyvässä kunnossa ja pysytteli alkupäässä, sekä tavoitti pian ranskalaisen. Pari kilometriä maalista hän sitten nykäisi, jolloin sekä Guillemot että sisukkaasti mukana seurannut ruotsalainen E. Backman jäivät. Kun Guillemot vielä oli loukannut jalkansa eräällä rautatien ylikäytävällä, katsoi hän parhaaksi keskeyttää toivottoman yrityksensä.

Näin ollen jäi loppuratkaisu molempien Pohjoismaiden väliseksi kilvoitteluksi, eikä Backman suinkaan ollut halveksittava vastustaja. Viidentuhannen metrin loppukilpailussa hän oli päätynyt kolmantena Guillemot'in ja Nurmen jälkeen, ja myöskin 10,000 m:n juoksuihin, koe- ja loppukilpailuun, hän oli sisukkaasti ottanut osaa.

Tätä Backmanin ja Nurmen välistä loppuottelua eivät läsnäolleet ammattimiehetkään näytä täysin ymmärtäneen. Ainakin on pari muuten ensiluokkaista urheilukirjailijaa esittänyt ajatuksen, että Nurmi ennen stadionille saapumista »jäi odottelemaan Backmania», tai »antoi ruotsalaisen ottaa itsensä kiinni», syyttäen Nurmea mielettömästä voitonvarmuudesta. Nurmi itse sanoo, että »se on kaikki juttua; päinvastoin otti ruot-

salainen kovan nykäisyn ja sai minut kiinni, ja aivan lopussakin oli kovin epävarmaa, kumpiko siinä voittaisi».

Joka tapauksessa Paavo Nurmi toistamiseen voitti Suomelle olympialaisen kultamitalin, päätyen ensimmäisenä ajalla 27.15; Backmanin oli tyytyminen toiseen sijaan (27.17.6), ja kolmantena päätyi sisukas Heikki Liimatainen. Neljäs ja viides olivat englantilaisia (Wilson ja Haggerty), mutta kuudes taasen suomalainen Koskenniemi, joten Suomen joukkue (1 + 3 + 6 = 10 p.) loistavasti voitti sekä Englannin (21 p.) että Ruotsin (23 p.). — Matkan piti alkuperäisen ohjelman mukaan olla 10,000 m, mutta, kuten tuloksistakin näkyy, oli se vain noin 8,000 m.

Tämä voitto kohotti Suomen maailman ensimmäisen urheilumaan, Yhdysvaltojen rinnalle, mitä ensi palkintojen lukuun tulee. Ja Amerikassa kiinnitettiinkin erikoista huomiota Paavo Nurmeen. Hannes Kolehmainen, Antwerpenin maratonvoittaja, oli heille ennestään tuttu; mutta mikä olikaan miehiään tuo ihmeellinen »new finn», — uusi suomalainen, jolle itse Hannes kisojen päätyttyä ennusti aivan merkillistä tulevaisuutta?!

Kun viime talvena muuan suomalainen pankkimies kysyi Amerikan kauppavaltuutetulta, milloin Suomi oli siellä alkanut tulla tunnetuksi ja saavuttaa luottamusta, vastasi tämä empimättä: »Antwerpenin jälkeen».

Näiden kisojen merkitys oivallettiin hyvin Suomessakin, ja kun reippaat urheilijat syyskuun 2 päivänä palasivat kotimaahansa, otettiin heidät vastaan yhtä innostuneesti ja lämpimästi kuin konsanaan voittoisat olympiasankarit vanhassa Hellaassa. Turussa erikoisesti varustauduttiin juhlimaan omaa poikaa; mutta Nurmipa ei ole milloinkaan harrastanut ulkonaisia menoja. Niiltä välttyäkseen hän lähti kotikaupunkiinsa myöhemmässä junassa kuin ensin oli aikomus, ja yritti sitten kenenkään huomiota herättämättä poistua Turun itäiseltä asemalta. Mutta sielläpä olikin vastassa »Liittolaisia», jotka kantoivat hänet tavaroineen takaisin junaan: »Sinä poika et jää tästä, vaan menet koreasti Turkuun!»

IV

Ensimmäisen ulkomaanmatkansa tulokset Paavo Nurmi lyhyeen tapaansa määrittelee seuraavasti:

»Antwerpenin jälkeen päätin edelleen jatkaa juoksemista. Tappioni vain kannusti minua, kuten tavallisesti. Olin sinä keväänä niin paljon kehittynyt; tiesin taas seuraavana kehittyväni.» — Eikä hän siinä erehtynytkään . . .

Päätettyään sotapalveluksensa Nurmi muutti kotikaupungistaan Helsinkiin, Teollisuuskouluun. Kuten muihinkin elämäntehtäviinsä, kävi hän nyt opintoihinsa käsiksi tunnollisesti ja tarmokkaasti; päästessään kolmen vuoden kuluttua valmiina teknikkona koulusta, oli hän sen ensimmäisiä oppilaita. Matematiikkaa hän erikoisesti harrasti ollen tässä aineessa koulun kaikkein vahvimpia. Ja koko hänen juoksijauransa osoittaa sekin kohdastaan hänen kylmästi harkitsevaa, matemaattista järkeään.

Toverielämään hän ei ensinkään ottanut osaa, vaan pysyi jotenkin yksinään, asuen Kallion kirjaston vahtimestarin, rouva Miettisen luona. »Hän on ollut minun paras valmentajani», kertoo Paavo hyvillä mielin; »hän keitti aina hyvää ruokaa ja piti muutenkin minusta mainiota huolta. Hänen luonaan olen myöhemmin asunut Helsingissä oleskellessani.»

»Koulunkäynti ei häirinnyt urheiluvalmennustani», Nurmi jatkaa. »Päinvastoin pysyi ruumis harjoitusten välillä täysin levossa, kun ajatukseni olivat lukutöissä kiinni. Ne veivätkin paljon aikaa — piti koulutöiden vuoksi valvoakin joskus.»

»Harjoittelin suunnilleen entiseen tapaan, paitsi että valmennukseni kävi yhä tarkemmaksi. Koetin

Nelinkertainen olympiavoittaja ja hänen »paras valmentajansa».

saada käsiini ulkomaisia juoksuharjoittelua käsitteleviä teoksia, ja annoin kääntää niitä itselleni. Koetin päästä perille eri harjoitussalaisuuksista, alati kokeillen ja luoden omaa järjestelmää.»

»Helmikuusta alkaen käytin kaikki vapaa-ajat kävelyharjoituksiin, mutta talvisaikaan en juuri sanottavasti juossut. Opiston työt päättyivät huhtikuun alussa, jonka jälkeen juoksuharjoitukseni alkoivat. Juoksin nyt joka päivä, pyhät aret, pitämättä enää sunnuntaitepoakaan kuten sentään sotaväessä olin tehnyt, —

Backman ja Nurmi.

mutta muuten harjoittelin suunnilleen samalla tapaa kuin kasarmiaikanani.»

*

Näihin aikoihin Paavo Nurmen juoksutyyli alkoi saavuttaa nykyisen muotonsa, — vaikka oikeastaan se ei milloinkaan ole täysin viimeistelty, vaan hioutuu ja kehittyy vuodesta toiseen.

Hänen kilpaillessaan Göteborgissa 22. V. 1921 5,000 metrillä ruotsalaista Backmania vastaan, joka

Antwerpenin kisoista lähtien halusi kostoa ja hyvitystä, kuvataan hänen juoksutapaansa seuraavasti:

»Nurmi juoksee hyvin luonteenomaisella tyylillä: kädet jotenkin kaukana kyljistä ja voimakkaasti työskennellen, joten ruumis ikäänkuin työnnetään eli puristetaan eteenpäin, ja askeleet ovat pitkät, vetävät. Jalanlasku tapahtuu siten, että kantapää koskettaa maata miltei samalla kertaa kuin jalkaterä.»

Nurmi muuten voitti tässä kilpailussa ylivoimaisesti Backmanin. Vauhti oli alun pitäen nopea, mutta neljä kierrosta ennen maalia Nurmelta putosi kenkä, joten lopputulos (14.53.8) ei uhannut Hannes Kolehmaisen Tukholmassa 1912 juoksemaa kuuluisaa maailmanennätystä. Backman päätyi toista minuuttia myöhemmin (15.57.4).

Käydessään toistamiseen samana kesänä juhannuksen aikaan Ruotsissa kilpailemassa — tällä kertaa Tukholman stadionilla — sai Nurmi (20. VI.) 5,000 metrillä vielä jonkin verran huonomman ajan, 15.06.3. (Backman tuli toiseksi, 15.22.4.) Mutta sää olikin sateinen ja rata niin kurjassa kunnossa, että »kaikille oli ilmeistä, ettei edes itsepäinen suomalainen voisi rikkoa maailmanennätystä tuollaisella herranilmalla», vaikkakin »pikkuinen turkulainen imeytyi väärentämättömällä suomalaisella sitkeydellä ja voimalla eteenpäin yli raskaan ja vaikeakulkuisen hiilimurskan». Ja niin suurenmoinen oli kaikesta huolimatta tämä juoksu, että muuan Ruotsin lehti sen johdosta sanoi: »Nurmi on suuri juoksija, jota täytyy ihailla, — varmasti suurin, mitä maailma milloinkaan on nähnyt. Hän tulee myös rikkomaan kaikki maailmanennätykset, jotka hän on päättänyt rikkoa. Siitä ei ole epäilystä.»

Kaksi päivää myöhemmin tämä ennustus jo osit-

tain toteutui, kun Nurmi 22. VI. 1921 alensi Shrubbin 6 mailin ja Bouinin 10,000 m:n ennätykset.

»Maailman vaatimattomin suomalainen tuli keskiviikkona stadionille ja suoritti maailman parhaan pitkänmatkan juoksun», kirjoitti Torsten Tegnér. »Se oli stadionin tähän saakka hienoin urheiluteko, ja muuan sen kaikkein vähiten mielikuvitusta kiihoittavista tapahtumista.»

»Nurmella ei ole jälkeäkään Bouinin tarmolla kyllästetystä ukkospilvikatseesta. Hän ei hyväile lehtereitä hymyilyllään kuten Kolehmainen. Hän juoksee juoksunsa omalla tahdillaan ja oman päänsä mukaan... Nurmi on sulkeutunein kaikista sulkeutuneista suomalaisista, hän on tekojen mies. Hän nousi yhdellä iskulla puolta luokkaa yli Shrubbin, Kolehmaisen ja Bouinin, hipoen Georgen ammattijuoksijakuntoa.»

Sää noissa keskiviikon kilpailuissa oli suotuisan viileä, mutta rata sateesta pehmeä ja raskasjuoksuinen. Kilpailijoita oli kaikkiaan neljä miestä. Nurmi asettui alun pitäen johtoon. Vauhti oli luja; ensimmäinen kierros meni kirien 61.5, seuraavat koneellisen tasaisesti. Seitsemännen kierroksen jälkeen sivuutti Backman maanmiestensä riemuksi Nurmen, mutta vain vähäksi aikaa. Yhdennentoista kierroksen jälkeen ruotsalainen alkoi lopullisesti jäädä. Vauhdin tavatonta lujuutta kuvaa se, että Nurmen väliaika 5,000 metrillä (15.06.1) oli hitusta parempi hänen maanantaina saavuttamaansa 5,000 m:n lopputulosta. — Väliaikojen otto oli osittain epävarmaa, mutta tarkkojen laskelmien perustalla arvioi Tegnér Nurmen käyttäneen jokaiseen peräkkäiseen mailiin seuraavat ajat: 4.39; 4.57; 4.58.5; 4.59.5; 5.02; 5.05 — minkä jälkeen seurasi loppukierros, kun 10,000 m on hiukan yli 6 mailia.

Kuuden mailin väliaika otettiin tarkasti. Se oli 29.41.2, eli siis 18.2 sek. alle Shrubbin kuuluisan ennätyksen, joka oli jo 17 vuoden ajan kestänyt kaikki hyökkäykset. Ja Nurmen päätymisaika 10,000 metrillä, 30.40.2, rikkoi miltei samalla erolla (18.6 sek.) Bouinin kotimaassaan v. 1911 juokseman maailmanennätyksen. Samalla Nurmi oli vetänyt perässään Backmaninkin uuteen Ruotsin ennätykseen (31.02.1).

Nurmi oli suoriutunut mainiosti ankarasta tehtävästään. Hän ei näyttänyt edes erikoisemmin rasittuneelta, — vasta viimeisellä kilometrillä huomasi yleisö hänen hiukan lämmenneen, ja kun hän juoksi viimeistä kierrostaan, »ei ollut ainoatakaan sielua, joka ei olisi äänekkäästi osoittanut ihastustaan».

Tämä juoksu toi vakuuttavasti esiin erään Nurmen perusominaisuuksista, hänen luotettavuutensa. »Ei kukaan juoksija, eikä ylipäätään kukaan urheilija, ole tehnyt meihin niin voimakasta vaikutusta kuin juuri tuo tahdonvoimainen suomalaispoika. Ei kukaan ole meissä herättänyt sellaista luottamusta», kirjoitti muuan ruotsalainen lehti tuon ennätysjuoksun johdosta.

Tämä juoksu osoitti myös Nurmen tasaista edistymistä. V. 1919 hän oli juossut 10,000 m ajassa 32.56, v. 1920 ajassa 31.45.8, ja nyt v. 1921 ajassa 30.40.2. (Antauduttuaan sitten tarmokkaammin lyhyemmille matkoille, oli hänen tuloksensa penikulmanjuoksussa v. 1923 ainoastaan 31.51, kunnes hän jälleen v. 1924 alensi maailmanennätyksen aivan satumaisen alas, 30.06.1:een).

*

Juostuaan kotimaassa heinäkuun alkupäivinä Hannes Kolehmaisen ja kolmen muun turkulaisen »Liitto-

laisen» kanssa samassa joukkueessa uuden Suomen-ennätyksen 5 × 2,000 metrillä (29.39.4) — jolloin Paavon 2,000 m:n tulos (5.28.8) likomärällä radalla vastasi maailmanennätysaikaa — palasi Paavo Nurmi jälleen Ruotsiin, kilpaillakseen heinäkuun 10 p. Tukholman stadionilla kuulusta Dickson-maljasta yhden mailin matkalla.

Nurmen lähtö epäonnistui, ja vasta 100 m juostuaan hänen onnistui päästä ulos n. s. pussista. Mutta sitten menikin koko matka samaa vauhtia päähän saakka yhtenä ainoana valtavana loppukirinä, ja aika — 4.13.9 — oli parhaita, mitä milloinkaan oli saavutettu. Toinen mies, nopsajalkainen saksalainen Bedarff, oli paljon jäljessä (4.30.5).

Svenska Dagbladet kirjoitti tämän kilpailun johdosta, että »Nurmella on kaikki mongolisen tarmon valtaisat, joskaan ei aina niin kauniit ansiot». Ja Nurmi itse sanoo: »Se oli runsaan kolme neljäsosa matkaa kovaa kilpailua; sitten se kävi aivan arvottomaksi, kun kovin vastustaja keskeytti». — Tämä kovin vastustaja oli edellisen vuoden Dickson-juoksun voittaja, ruotsalainen Lundgren, joka nyt sisukkaasti oli yrittänyt seurata Paavon kintereillä.

Koetettuaan vielä seuraavana päivänä turhaan alentaa ennätyksiä 3,000 metrillä ja 2 maililla, »sillä kova sade pilasi kaiken», Nurmi lähti kilpailemaan Ranskaan ja Belgiaan.

Pariisin yleisölle hän nyt esiintyi ensimmäisen kerran, ottaen osaa Roosevelt-kilpailuun 3 mailin matkalla Pershingin stadionilla heinäkuun 17 p. 1921. Guillemot ei ollut mukana, ja Nurmi voitti vaivattomasti englantilaisen Hattonin, ajalla 14.31. Nurmen juostessa liehui Suomen lippu tangossa. Sää oli helteinen, yleisöä paljon, ja tästä päivästä lähtien pysyi Nurmi sitten jatkuvasti vuosikaudet epävakaisten pariisilaisten suosiossa. Maailmanennätys laatuaan sekin! »Nurmi n'aura qu'un seul adversaire à sa taille, le père Temps», — »Nurmen ainoa tuleva vastustaja on Aika itse», kirjoitettiin hänestä jo silloin.

Brysselissäkin Nurmi juoksi kevyesti ja vaivattomasti, voittaen 5,000 m:n tasoitusjuoksun ja yleisön suosion.

Paavo Nurmen v. 1921 kotimaassaan suorittamista juoksuista on huomattavimpia, paitsi ylempänä mainittua viestinjuoksukilpailua, hänen häviönsä (ajalla 1.58.4) E. Wilénille 800 metrin matkalla Kotkan mestaruuskilpailuissa. Tämä pysyi sitten vuosikausia Nurmen viimeisenä häviönä, kunnes hän Amerikassa keväällä 1925 samalla matkalla joutui toiseksi Hellfrichin jälkeen. Puoli mailia on aivan Nurmen juoksuasteikon alapäässä, ja kuten Helffrich-juoksussa oli hän nyt Wiléniä vastaan kilpaillessaan jo jonkin verran yliharjoitettu. »Jos Kotkan kilpailut olisivat olleet kuukautta aikaisemmin, olisi käynyt päinvastoin», arvelee hän itse.

*

Seuraava vuosi, 1922, oli Paavo Nurmen kehityksessä ikäänkuin odotuksen ja keskittymisen aikaa. Erikoisempia kilpailujakaan ei ollut, ja hän voitti jotenkin ylivoimaisesti kaikki.

Suomalaisten urheilijain heinäkuun alussa Englantiin ja Ranskaan tekemästä kiertomatkasta, johon Nurmikin otti osaa, voittaen m. m. Englannin mestaruuden 4 maililla ja 2 mailin estejuoksussa, kerrotaan Kolehmaista käsittelevässä osassa. Pyrinnön suurissa kilpailuissa Tampereella syyskuun 3 ja 4 p.

Nurmi jälkimmäisenä päivänä rikkoi ruotsalaisen suurjuoksijan Zanderin nimissä olleen maailmanennätyksen 2,000 m:n matkalla, juosten sen ajassa 5.26.3.

Viikkoa myöhemmin, 12. IX. 1922, Nurmi sitten jälleen Tukholman stadionilla rikkoi yhdellä kertaa kaksi kuuluisaa maailmanennätystä.

Esitämme Tegnérin Idrottsbladetin eloisan kuvauksen tästä juoksusta, jonka yllä lepäsi olympolainen tuulahdus:

»Nurmi pyyhki juoksullaan, joka oli yläpuolella kaiken kiitoksen, ennätysluetteloista Kolehmaisen maailmanennätyksen 5,000 metrillä. Miten erilaiset olivatkaan nuo molemmat juoksut, ja miten samanlaiset sentään! Nuoruudestamme muistamme ikuisesti hymyilevän Hanneksen kiivaan taistelun Bouinia, tuota rotevaa, vakavaa ranskalaista vastaan, miten nuo molemmat erinomaiset juoksijat rinta rinnan taistelivat voitosta ja maailmanennätyksestä, kamppailussa, jota mainittiin maailman loistavimmaksi, ja jonka ratkaisu tuli kirkkaan heinäkuun taivaan olympolaisimpana salamana.»

»'Ei milloinkaan lyödä tätä mieletöntä, tarumaista aikaa', uskottiin.»

»Mutta tuona aurinkoisena iltapäivänä 1912 erehdyttiin. Kymmenen vuotta myöhemmin oli tuleva päivä ja mies, joka samalla radalla oli parantava tuloksen, oli tuleva mies, joka oli suomalaisen voittaja. Myöskin hän oli tuosta samasta pikkuisesta voimalla ladatusta maapallon kolkasta.»

»Nurmi kilpaili tällä kertaa jälleen Kolehmaista ja Bouinia vastaan, ei kuitenkaan näkyvästi. Hän suoritti juoksunsa yksinään, ainoastaan oman lannistamattoman voitontahtonsa ja kierrosaikojensa kiihdyttämänä. Kuin kone hän juoksi, saavuttaen voiton toisensa jälkeen omasta väsyneestä itsestään, ja lopuksi, kun kaikki toivo näytti menneen, hän ylitti oman itsensä ja rohkeimmatkin toiveensa.»

»Suomalainen on yli-ihminen ja kaikkien aikojen paras amatöörijuoksija . . . Nurmi on mies, joka kiihoittaa itsensä suurtekoihin. Hän ei näkyvästi leimahda hurmostilaan, kuten ranskalaiset tai italialaiset, hän ei ota arsenikkia kuten venäläiset luistelijat, vaan juoksee tuolla aitosuomalaisella 'sisulla', joka voittaa kaikki esteet, tuolla ihmeellisellä, näkymättömällä sisäisellä hehkulla, joka on ainoastaan suomalaisilla.»

»Juoksu oli kaamean hermojajännittävää, vaikka ainoastaan kolme juoksijaa oli radalla. Molempia Bergströmejä ei kukaan ajatellut, sekunnit katsottiin kierroskelloista ja laskelmia tehtiin. Onnistuisiko? Ei! kuului vastaus kuuden kierroksen jälkeen, mutta Nurmi ylitti oman itsensä.»

»Nurmen suorituksen kaltaista maailmanennätysjuoksua ilman kilpailua on vaikea kuvata, se täytyy nähdä. Sen historia on kierrosaikojen historiaa. Asiaan siis!»

»Husen otti alusta johdon murhaavalla vauhdilla, suomalainen kantapäillään, jota vastoin ruotsalaiset heti hellittivät. Ensimmäinen kierros meni 58—59 sekunnissa maalilinjalle — mutta jo toisella oli saksalainen saanut tarpeekseen ja keskeytti. Tämä kierros meni 'normaalisti', suunnitelman mukaan 65 sekunnissa.»

»Odotettiin nyt valtavan vauhdin hiukan talttuvan, mutta niin ei käynyt. Myöskin kolmanteen kierrokseen meni sama aika, ja kun neljänteen oli kulunut vain sekunti enemmän, luultiin kaikista maailmanennätysajatuksista luovutun. Vauhti oli näet pidetty vielä-

kin lujempana kuin sunnuntaina, jolloin Nurmi kuitenkin itse katsoi sen liian voimakkaaksi. 1,500 m meni ajassa 4.08.2, vastaten 4.10 edellisessä ennätyskokeessa.»

»Selvä lamaantuminen seurasikin lähimpien kierrosten aikana. Viidenteen meni 68 sekuntia, ja kuudes merkittiin tasan 70, samalla kuin luultiin havaittavan ilmeistä kankeutta.»

»Suomalaiset sisäkentällä alkoivat hermostua, aikaa oli kulunut liikaa, oliko Nurmi jo lopussa? Vauhdin lisääntymistä ei uskallettu toivoa, ja kuitenkin oli se välttämätön onnellisen tuloksen saavuttamiseksi.»

»Mutta Nurmi teki uskomattoman teon, lisäsi vauhtia ankaran menon jälkeen. Seitsemännestä kierroksesta suoriuduttiin ajassa 68.5 ja seuraavasta ajassa 69, joten toiveet hiukan paranivat. Kuitenkin oli aika puolen sekuntia yli laskelmien, eikä mihinkään kierrokseen saanut enää kulua yli 70.»

»Jännitys oli suunnaton, voisiko Nurmi tosiaankin ylläpitää tuota vauhtia? Onnistuisiko hän? Oli ilmeistä, että hän pani kaikkensa voittaakseen, jalat oikenivat mestarillisesti, käänteet otettiin ahneesti, mutta kasvoilla ei näkynyt rasittumisen merkkiä. Niillä oli hyvin valmentuneen miehen tyven, huoleton ilme.»

»Yhdeksäs, kymmenes ja yhdestoista kierros menivät 70 sekunnissa, mutta kahdestoista oli liian rasittava, aika kohosi 72:een, ja siten oli kaikki ennätystoiveet haudattu, ellei Nurmi tosiaankin jaksaisi selviytyä viimeisestä kierroksesta alle 65, kuten hän itse oli laskenut. Toivon kipinä kyti vielä, että hän voisi ottaa takaisin ne kaksi sekuntia, jotka hän nyt oli jäljessä suunnitelmaan verraten, ja lisäksi muutamia ennätyksen rikkomiseen tarvittavia sekunnin kymmenesosia. Yleisö istui kalpeana ja ääneti, jännityksestä jäykkänä.»

»Mutta Nurmi, sisäkentällä olevien ystäviensä ja maanmiestensä innostuttamana, suoritti teon, jota hän itsekin oli pitänyt mahdottomana. Hän lisäsi askelpituuttaan ja vauhtiaan, ottaen ulos viimeisetkin voimavaransa. Käänteeseen saapuessaan hän sivumennen leikkasi palasen 3 mailin maailmanennätyksestä. Kolme hermostunutta ajanottajaa merkitsi 14.08.4.»

»Kellot otettiin esiin ja jännitys oli sietämätön, kun Nurmi kaarsi loppusuoralle. Sadan metrin lähtöviivalla puuttui 17 sekuntia Kolehmaisen maailmanennätyksestä. Sekunteja laskettiin, yleisö nousi seisomaan ja mölisi käheästi, jännityksestä hengästyneempänä kuin maalia kohden kiitävä suomalainen itse. 50 metriä jäljellä . . . onnistuuko??? . . . 40 . . . onnistuuko?? . . . 30, onnistuu? . . . 20 . . . onnistuu! . . . 10 . . . asia on selvä! . . . hei . . . 14.35.3 . . . Onnistui! 1.3 sekuntia alle! 62.3 sekuntia viimeistä kierrosta kohti!»

»Seuraavat väliajat merkittiin tässä ikimuistoisessa juoksussa — väliajat, joita tuskin huomattiin jännittävässä taistelussa kierrosaikoja vastaan:

1,500 m 4.08.2; 2,000 m 5.36.1; 3,000 m 8.35.8; 4,500 m 13.11.1; 3 mailia 14.08.4.»

Muuan toinen ruotsalainen lehti, Svenska Dagbladet, lisää: »Näennäisesti rasittumatta tuosta miltei uskomattomasta juoksusta hän poistui kilpailupaikalta, ääneti, vain vähän imarreltuna väkijoukon innostuksesta . . .»

Näin oli kaikkien aikojen kenties jännittävin juoksusaavutus, Hannes Kolehmaisen Jean Bouinilta samalla stadionilla olympialaiskisoissa tempaama maailmanennätys alitettu runsaalla sekunnilla, ja Paavo Nurmi suorittanut yhden niistä ankarista tehtävistä, jotka hän oli itselleen asettanut — kenties samoihin aikoihin

jo, kun tieto tuosta ranskalaisen ja suomalaisen ottelusta oli ehtinyt Aurajoen rannoille . . .

Nurmen ponnistuksia tässä yksintaistelussaan suuria edeltäjiänsä vastaan helpotti ihanteellinen sää ja radan hyvä kunto; mutta huolimattoman ajanoton vuoksi ei 3 mailin väliaikaa muodollisesti hyväksytty maailmanennätykseksi, joten se vielä jonkin aikaa säilyi Shrubbin nimissä. Miten yksinäinen Nurmen taistelu aikaa vastaan todella oli, ilmenee toisten osanottajien saavuttamista ajoista: toisena päätyneen N. Bergströmin 16.00.3, ja kolmannen G. Bergströmin 16.40.

*

Pari viikkoa näiden kilpailujen jälkeen Paavo jälleen asettui asumaan »valmentaja» Miettisen luo Kallion kirjastotaloon, alkaakseen viimeisen vuotensa Teollisuuskoulussa, ja harjoitellakseen vapaa-aikoinaan seuraavan kesän mailinjuoksua varten, josta oli tuleva urheiluhistorian kaikkein suurin teko.

Päätettyään koulunsa todistuksella, joka osoittaa, ettei mitä tarmokkainkaan ruumiillinen harjoittelu suinkaan turruta ihmisen henkisiä kykyjä, Nurmi sai paikan G. Strömbergin sähkötehtaalla Helsingissä. Hänen oli noustava joka aamu kello $^1/_2$ 6, sillä työt tehtaalla alkoivat 7:ltä, ja sitä ennen hän otti 8—15 km:n pituisen harjoituskävelyn. Vauhti oli tavallisesti noin 7 minuuttia kilometriä kohti. Päästyään iltapäivällä kello 4:n aikaan tehtaasta, hän heti lähti kävelemään Urheilukentälle, jossa otti juoksuharjoituksensa.

V

Heinäkuun alussa 1923 alkoi sitten valmennus mailia varten. Mailinjuoksu on kaikkein vaikeimpia, sillä se vaatii sekä kestävyyttä että nopeutta. Kestävyyttään lisätäkseen Nurmi tänä kesänä harjoitteli myös mailia pitemmillä matkoilla, välttäen sentään nyt esim. 10,000 m:n juoksua. Jo toukokuun 21 p., Tampereen Pyrinnön helluntaikilpailuissa, hän epäedullisesta säästä ja aroista jaloistaan huolimatta lähes kahdeksalla sekunnilla alensi edellisenä vuonna Savitaipaleella saavuttamaansa Suomen ennätystä 2 maililla, saaden nyt tulokseksi 9.27.9.

Huolellisesti harjoiteltuaan koko kesän oli Nurmi sitten valmis suureen saavutukseensa. Ruotsissa oli Edvin Viden tähti parin viime vuoden kuluessa kohonnut yhä korkeammalle taivaalle, ja nyt oli ratkaistava kysymys paremmuudesta. Varmemmaksi vakuudeksi oli kilsteltävä sekä maililla että 5,000 metrillä — edellinen koko maailman, jälkimäinen Tukholman stadionin kuuluisin matka.

Juuri ennen Tukholman-matkaansa Paavo Nurmi tarkisti kuntoaan Kuopion mestaruuskilpailuissa, saavuttaen siellä 18. VIII. uuden Suomen-ennätyksen 800 metrillä (1.56.3). Sitäpaitsi hän yleisön pyynnöstä »ulkopuolella kilpailun» juoksi pitkissä housuissa 5,000 m, ja voittettuaan senkin, oli valmis suoraa päätä matkustamaan Tukholmaan.

*

Mailin ennätyksiä alettiin luetteloida ja 120 vuotta sitten, kun kapteeni Barclay v. 1804 voitti John Irelandin ajalla 4.50. Saattanee olla mielenkiintoista seurata, miten saavutukset sitten vuosikymmenien kuluessa paranivat, ja miten ennätyksistä yhä pienemmät palat kerrallaan lohkeilivat, kunnes Nurmi nyt näyttää päässeen miltei ihmiskyvyn äärimmäisille rajoille saakka.

V. 1818 muuan kuuluisa juoksija Brooks alensi Barclayn ennätyksen, saaden ajan 4.45 ynnä 50 guinean palkinnon. V. 1843 sitten Jackson, »Amerikan hirvi», pudotti jälleen 5 sekuntia. Kolme vuotta myöhemmin Maxwell, »Pohjantähti», juoksi mailin ajassa 4.36. V. 1857 putosi mailinennätys verraten paljon, kun Thomas Horspool sai ajakseen 4.28. Ja jo seuraavana vuonna hän alensi oman ennätyksensä vielä 5 sekunnilla. Näin oli yksi ainoa mies noin vuodessa alentanut mailin maailmanennätystä kaikkiaan 13 sekunnilla, eli kolmasosan koko siitä määrästä, millä se aleni 120 vuoden kuluessa. Mutta nyt olikin suurten leikkausten mahdollisuudet käytetty, ja tästä lähtien alettiin ennätystä mitata sekunnin osissa.

V. 1860 englantilainen S. Albison saavutti ajan 4.22 $^1/_4$. Kolme vuotta myöhemmin ennätys joutui Sandersonin nimiin ajalla 4.21 $^1/_2$, ja taas kahden vuoden kuluttua pudotti Mills siitä tasan sekunnin. Samana vuonna, 1865, sitten Bill Long ja Bill Richards tasajuoksullaan saavuttivat nykyaikaisia hipovan tuloksen 4.17 $^1/_4$. Tämä pysyikin voimassa 16 vuotta, jolloin (1881) muuan kolmas Bill — Bill Cummings — jaksoi mennä mailin 4.16 $^1/_5$ sekunnissa.

Ja pian hänen jälkeensä ilmaantui mies, joka Paavo Nurmen rinnalla on kaikkien aikojen ensimmäinen maileri, englantilainen Walter George. V. 1886 hän jännittävässä kamppailussa voitti äskenmainitun Bill Cummingsin, joka uupuneena sortui maahan noin 120 yardia maalista. George ei silloin enää ollut pakoitettu ponnistamaan kaikkeaan, mutta alitti siitä huolimatta sortuneen kilpaveikkonsa 5 vuotta vanhan maailmanennätyksen, päätyen ajassa 4.12 $^3/_4$.

Samana vuonna, 1886, George erikoiskokeissa saavutti kaikkein nopeimman ajan maililla, minkä kukaan ihminen tähän saakka lienee juossut, nimittäin tasan 4 minuuttia 10 sekuntia. Aika otettiin tarkkaan kolmella kellolla; mutta maailmanennätykseksi sitä ei kuitenkaan hyväksytty, sillä matka oli luultavasti liian lyhyt. George oli kuitenkin kilpailijana vertojaan vailla, eikä kukaan päässyt hänen ohitseen; mutta ammattijuoksijana hänelle riitti pelkkä voitto, eikä hän yleensä yrittänytkään kiriä ennätyksiä. Sen vuoksi hän ei milloinkaan liene venynyt mahdollisuuksiensa äärimmäiseen rajaan asti. — Kuvaavaa muuten on, että mailin matka oli hänen, samoin kuin Nurmenkin, asteikon alapäässä.

Walter Georgen ja Paavo Nurmen välillä on loistava sarja mailereita, joilla kullakin on jokin erikoinen ansionsa. Heitä kehittyi erikoisen paljon Amerikassa, jossa yksi maili on verrattomasti suosituin kilpailumatka, ja jossa harva mies viitsii tehdä esim. maratonennätysten edellyttämää vuosikymmenet kestävää sitkeän kärsivällistä harjoitustyötä.

Amerikkalainen Norman Taber alensi v. 1915 hitusen verran Georgen 29 vuotta kestänyttä maailmanennätystä, saavuttaen uuden ennätyksensä, 4.12.6, neljännesmailerien edeltämänä, jotka venyttivät hänestä viimeisetkin voimat. Ilman edeltäjiä sitä vastoin hän juoksi mailin samana vuonna ajassa 4.15 $^1/_5$. Kohta hänen ennätysjuoksunsa jälkeen voitti sisukas Joie Ray hänet niinikään maililla.

Ray lieneekin uutterin ja tasaisin maileri, mitä urheiluhistoria tuntee. Puolisen sataa kertaa hän lienee alittanut 4.19, ja useampia kertoja 4.15, kunnes Nurmi Amerikkaan saavuttuaan sähkötti hänet uusiin, vieläkin tuloksellisempiin ponnistuksiin.

Ray on kuuluisa nopeasta lähdöstään, jotavastoin hänen maanmiehensä J. P. Jones oli voittamaton loppukirissä. Georgen tavoin hän ei yleensä välittänyt ennätyksistä, vaan juoksi voiton ja Cornell-yliopistonsa maineen tähden. Useat kerrat hän voitti mailin maailmanmestarin Taberinkin. Hänen parhaaksi ajakseen mainitaan 4.14 $^{2}/_{5}$, jonka hän vaivattomasti saavutti Harvardin nopealla radalla; mutta Hannes Kolehmaisen kilpatoveri A. Kiviat, joka itsekin oli mainio mailinjuoksija, arvelee, että Jones olisi helposti pystynyt niinkin huimaavaan aikaan kuin 4.08, jos hän olisi viitsinyt hiukankaan enemmän harjoitella, ja sitten kilpaillut ennätyksen vuoksi ja hyvien edeltäjien venyttämänä, kuten Taber oli tehnyt. — Lähinnä Jonesia lienee englantilainen A. Hill kaikista mailereista paras »päättäjä». Hänen suurin juoksunsa oli Cambridgessa v. 1921 Stallardia vastaan, jonka hän voitti ajalla 4.13 $^{4}/_{5}$; yhä vielä Hill on vakava tekijä, vaikka lähenteleekin jo 40 ikävuottaan.

Mailin maailmanennätystä ei rikota joka vuosi — siksi kireään se jo on pingoitettu. W. G. George saavutti ennätyksensä Lillie Bridgellä Englannissa v. 1886, N. S. Taber omansa Cambridgessa Massachusettsissa 16. VII. 1915, ja nyt vihdoin Paavo Nurmi omansa Tukholman tutulla stadionilla 23. VIII. 1923 — päivälleen 37 vuoden kuluttua Georgen ja Cummingsin kuuluisasta kaksintaistelusta Lillie Bridgellä.

Torstai-iltana elokuun 23 p. 1922 liikkui Tukholmassa valtava auto- ja ihmisjono Sturekadun päässä olevalle stadionille. Kaikkiaan 18,000 henkeä lasketaan saapuneen sinne katsomaan urheiluhistorian suurinta juoksutilaisuutta.

Tunnelma oli kenties vielä hermostuneempi siellä »paikan päällä» kuin Nurmen kotimaassa, jossa myöskin innokkaasti arvioitiin hänen ja Viden mahdollisuuksia, tehtiin laskelmia ja jopa vetojakin lyötiin, mikä Pohjoismaissa osoittaa jonkin erikoisen merkkitapauksen olevan tulossa.

Ruotsalainen suurjuoksija Backman, joka oli kilpaillut Nurmen kanssa 10 kertaa ja hyvin tunsi hänen juoksutapansa, lausui Viden voittomahdollisuuksista seuraavaa:

»Nurmen tyyli eroaa suuresti kaikkien muiden juoksijain tyylistä. Lantio- ja käsivarsityö on hänen suuri salaisuutensa, ja sillä hän saa askeleensa erilaisiksi kuin kukaan muu juoksija. Hänen nilkkavoimansa on ennenkuulumaton, ja tämä myötävaikuttaa hänen erikoiseen juoksutapaansa. Hän ei lepää maahan astumallaan jalalla kuten muut juoksijat, hän laskee sen nopeasti maahan, ponnistautuu ilmaan suunnattomalla nilkkavoimallaan, ja purjehtii sitten käsivarsi- ja lantionykäyksensä avulla eteenpäin halki ilman. Hän ikäänkuin 'lepää' askeleellaan ilmassa.»

»Ei kukaan juoksija maailmassa voi seurata tätä tahtia, askelpituus repii rikki ruumiin, särkee riekaleiksi seuraajan tyylin. Ei kukaan voi seurata suomalaista enempää kuin kaksi kierrosta; sen jälkeen hän on auttamattomasti lyöty. Voidakseen mahdollisesti onnistua pitää juosta omia aikojaan.»

»Yksi mies vain on lyönyt Nurmen tämän erikois-

matkalla, ja se mies on ranskalainen Guillemot. Hän oli taktillisimpia juoksijoita mitä on ollut olemassa, ja hän huomasi pian, että hänen voitonmahdollisuutensa tuhoutuisivat, jos hän seuraisi suomalaista, joka kuitenkin juuri silloin oli huonossa kunnossa ankaran meritaudin jälkeen. Guillemot meni sen vuoksi toiselle radalle ja seurasi koko matkan olkamitan suomalaisen takana, noudattaen omaa tyyliään ja tahtiaan. Jokainen, joka on juossut, tietää, ettei voi panna parastaan juostessaan kilpailijan perässä, jolla on toinen tyyli ja askelnopeus. Painuu kuin magneetin vetämänä edelläjuoksijan askeleihin.»

»Jos siis Viden on voitettava, täytyy hänen joko johtaa tai juosta toista rataa. Hän ei voi 'roikkua perässä'. Jos hän sen tekee, on hän myyty mies.» — Kuten kohta näemme, oli Vide itsekin selvillä tästä . . .

Kilpailut alkoivat 100 m:n juoksulla, joka ei kuitenkaan herättänyt mitään mielenkiintoa. Mutta kun mailin miehet kutsuttiin radalle, pingottui koko stadion jännityksestä. Kentälle tuli ensin Nurmi, jalassa tavalliset suomalaiset virsunsa, joita hän käyttää juoksujen välillä lepuuttaakseen jalkojaan, ja piikkikengät kädessä. Hänet otettiin vastaan kättentaputuksin. Vide viipyi; kun hänkin hetken kuluttua saapui, puhkesivat hänen ruotsalaiset maanmiehensä valtaviin suosionosoituksiin.

Vide sai arvonnassa asiantuntevien ystäviensä iloksi sisäradan, ja lähtölaukauksen pamahtaessa hän tarttui ainoaan voitonmahdollisuuteensa heti syöksymällä johtoon, Nurmen seuratessa häntä varjona. Takapitkällä, 200 metriä juostua, Nurmi eteni Viden rinnalle, mutta tämä ei vielä laskenut ohi, ja Nurmi siirtyi kierteessä matkaa säästäen hänen taakseen.

Ruotsalaiset odottivat, että Vide itseään säästääkseen olisi hiukan hellittänyt vauhtia kierteessä; mutta hänelläkin oli ennätysajatukset mielessään, ja hän teki parhaansa. Siitä huolimatta ovat ruotsalaisetkin sitä mieltä, että Viden johto ensimmäisellä kierroksella hidastutti lopputulosta noin sekunnilla. Tähän kierrokseen (kierros 385 m) kului 57.1 sek. Seuraavaan kierteeseen saavuttaessa Nurmi sitten Viden estämättä sivuutti hänet — ehkäpä ainaiseksi. Nurmi juoksi pitkin ja voimakkain askelin eteenpäin, kasvoillaan tyynen päättävä ilme. Vide pelkäsi sotkeutuvansa hänen askeleihinsa ja siirtyi takapitkää juostaessa ulkoradalle, jota hän sitten kierteessäkin epäedukseen juoksi, kun ei päässyt ohitse eikä tahtonut jättäytyä taakse. Vide koetti kaarteessakin pysytellä suomalaisen rinnalla, mutta hänen juoksunsa alkoi vähitellen näyttää suonenvedontapaiselta nykimiseltä. Vielä puolella maililla, johon kului aikaa 2.03.2, hän oli melkein Nurmen rinnalla.

Mutta nyt vauhti alkoi kovasti uuvuttaa ruotsalaista. Toinen kierros oli liiaksi kuluttanut hänen voimiaan, ja kolmatta juostaessa sanoi Hannes Kolehmainen — joka tällä kertaa oli katsojien parissa — vierustoverilleen, että »nyt se jää». Ja Vide jäi, sillä huomattuaan, ettei hän enää jaksaisi ottaa pitkiä ulkokierteitä Nurmen rinnalla, hän siirtyi sisäradalle suomalaisen vanaveteen — ja oli myyty mies, jotta ennustukset täytettäisiin. Kolmannen kierroksen Nurmi juoksi yhtä nopeasti kuin toisenkin, ja sitä Vide ei kestänyt, sekaantunut kun oli Nurmen hänelle vieraaseen tahtiin. Kierroksen lopussa oli välimatkaa pari kolme metriä, ja Vide huohotti pahasti, Nurmen yhä hengittäessä tasaisesti. Kolmeneljäsosa-mailiin Nurmelta meni 3.06.7.

Viimeisessä kierteessä suomalainen kääntyi katsomaan huohottavaa kilpatoveriaan ja kiiti sitten viimeiset puolentoista sataa metriä tyvenesti, pitkin, joustavin askelin. »Kuin uusi Mercurius hän liiti maalia kohden siivekkäin jaloin.» Kellot osoittivat Nurmen ajaksi 1,500 metrillä 3.52.9, 3.53 ja 3.53.1, sekä täydellä maililla 4.10.3, 4.10.4 ja 4.10.5, joista molemmat keskimäiset ajat hyväksyttiin uusiksi maailmanennätyksiksi.

Entisen ennätyksen 1,500 metrillä oli 5. VIII. 1917 saavuttanut ruotsalainen suurjuoksija Zander, joka nyt ihmetteli seuraajansa mainiota kuntoa ennätysjuoksun jälkeen ja arveli, että Nurmen ilmeiset varavoimat olisivat riittäneet enemmänkin alentamaan maailmanennätyksiä, jos Viden painostus olisi ollut suurempi. Myöskin Dagens Nyheter ihmetteli Nurmen kuntoa juoksun jälkeen. Tyynesti hän otti vastaan yleisön suosionosoitukset ja juoksi sitten vielä hiukan verrytellen ruohokentällä, ennenkuin poistui. Vide sen sijaan oli aivan nääntynyt ja meni heti lepäämään. Eikä kumma: olihan hänenkin sisukas juoksunsa kaikkien aikojen parhaita, ja hänen tuloksensa 1,500 metrillä, 3.54.2, sekä maililla, 4.13.1, uusia Ruotsin ennätyksiä kumpikin.

*

Jos verrataan keskenään urheiluhistorian viittä kuuluisinta mailinjuoksua neljännesmailittain, saadaan seuraava asetelma:

	I nelj.	II nelj.	III nelj.	IV nelj.	Yhteensä
Nurmi	60.3	62.9	63.5	63.7	4.10.4
Taber	58	67	68	59.6	4.12.6
George	58.5	63.5	65 3/4	65	4.12 3/4
Vide	60.1	63.2	64	65.8	4.13.1
Jones	61.8	67.6	66.8	58.2	4.14.4

Kuten näkyy, on Nurmi kaikkia muita (paitsi Jonesia) hitaampi ensimmäisellä neljännesmaililla, ja heitä kaikkia nopeampi jokaisella seuraavalla neljännesmaililla (paitsi Jonesia ja Taberia viimeisellä neljänneksellä). — Soveltuneekohan tähänkin se, mitä Kolehmaista käsittelevässä osassa mainitaan suomalaisten innervation suhteellisesta hitaudesta ja sitkeydestä?!

Mutta käyntiin päästyään tuo innervatio on hirmuinen, ja Torsten Tegnér sanoikin tuon juoksun johdosta, että Nurmi hitaanlaisen alun jälkeen »otti kolmen kierroksen pituisen loppukirin, jota ei yksikään naisesta syntynyt olisi voinut vastustaa».

Ei kestänyt suurenmoinen Videkään. Juoksun jälkeen hän sanoi Idrottsbladetin haastattelijalle m. m. seuraavaa: »En ollut lopussa, mutta kangistuin lujasta vauhdista kolmannen kierroksen jälkeen ja sain tehdä ylimääräisen tahdonponnistuksen joka askeleella. En kuitenkaan saanut tavallisia askeleitani viimeisellä kierroksella, vaan kuljin lyhyin joustamattomin nykäyksin, jotka tekivät mahdottomaksi riippua Nurmen perässä.»

»Kun kello soi, tunsin, etten voinut voittaa, jalkani olivat puuduksissa ja raskaat kuin lyijy, päätäni jyskytti ja maailma musteni silmissä. Sitä vastaan auttaa ainoastaan kova harjoitus ja kova hieronta — olen

harjoitellut kovasti tänä vuonna, mutta ensi juoksukaudeksi tahdon harjoitella kaksin verroin.»

»Ruumiilliseen uupumukseen liittyi vielä henkinen lamaannus, ja minä saavuin maaliin puolella vauhdilla ja ilman tarmoa — se katoaa voiton toivon mukana. Nyt jäljestäpäin pahoittaa mieltäni, etten ponnistanut viimeisiä voimiani, jolloin helposti olisin voinut alittaa Taberin ennätyksen.»

Entä Nurmi itse? Mitä hän piti tästä ottelusta Viden kanssa? — Nyt jäljestäpäin, vähän ennen Amerikan matkaansa, hän sanoi: »Se oli miellyttävin kilpailu, minkä milloinkaan olen juossut. Minun kaikkein huomattavin tähänastinen kilpailuni omasta mielestäni, ja ehkä yleisönkin mielestä.»

Voittajan kotimaassa osattiin kyllä antaa arvoa hänen teolleen. M. Jukola kirjoitti siitä Suomen Urheilulehteen m. m. seuraavaa:

»Me huokaamme helpotuksesta, kun vihdoinkin ovat todistukset käsissämme siitä, että tämä hermoja järkyttävä ottelu on onnellisesti ohitse. Tämä ottelu koski enemmän kuin mikään muu tähänastisista meidän hermoihimme juuri siksi, että ruotsalaisten suuren melun vuoksi luultiin nyt vihdoinkin löydetyn mies, joka kykenisi panemaan Paavo Nurmelle kampoihin. Viden ajat todistivatkin, että hän on vaarallisin mies, jota kohtaamaan Nurmi on lähtenyt sitten 1920:n. Mutta Nurmi ei suhtautunut leväperäisesti asiaan, vaan valmistautui matemaattisella tarkkuudella ja äärettömällä johdonmukaisuudella otteluun. Hänen jokaisella harjoituksellaan oli päämäärä ja tarkoitus. Joka on nähnyt hänen juoksevan yksinään Pallokentällä 385 m:n (Stadionkierros) pituista rataansa, ei voinut olla muuta kuin varma hänen voitostaan. Kun Nurmelle sanottiin,

että Vide on hirmuinen mies loppupinnistyksessä, vastasi Nurmi: »Vide huilaa tavallisesti kolmannen kierroksen ja pinnistää sitten sen avulla, mutta kun hänet pannaan juoksemaan täyttä vielä kolmaskin kierros, silloin hän ei enää kiristä.» Se oli oikein ajateltu. Nurmi ei puhunut ennen kilpailua paljon; sanoi vain, että aika olisi 4.10 nurkilla, mutta hänen tarmokas katseensa todisti lujaa itseensäluottamista.»

»Nyt on järkiperäinen harjoitus viettänyt loistavimmat riemuvoittonsa. Nurmi on vahvistanut asemansa maailmanhistorian parhaimpana juoksijana. On kerrassaan kummallista, että 1,500 m:n ja 10,000 m:n maailmanennätys on samalla miehellä. Tosin hän on juossut ne eri harjoituksen perusteella ja erilaisessa kunnossa ollen, mutta se juuri onkin sitä hienon tieteellistä ja tarkkaa juoksutekniikkaa, joka on hänelle niin ominaista. Sattumako lienee, että hänen kovin kilpailijansa on syntyisin aivan samoilta seuduilta, nim. Varsinais-Suomesta, kuten hänkin? Vide on vuotta vanhempi Nurmea, mutta juoksijana nuorempi, joten hän voi kehittyä vielä ensi vuodeksi. Joka tapauksessa ei hän vielä ollut Nurmen luokkaa . . .»

»Innostusta ja huutoa oli Helsingin kaduilla aivan kuin parhaina olympiapäivinä. Samaten useimmissa muissa kaupungeissa, joissa kiireimmiten julaistiin tulokset . . . Kansanjoukot täyttivät koko Aleksanterin- ja Fabianinkadun kulmauksen, ettei ajoneuvoilla tahtonut lävitse päästä, ja huutoa oli kuin Vappuyönä Espiksellä.»

»Kaikesta huomaa, kuinka kovasti tämä kilpailu oli Suomen kansan sydämellä. Se odotti paljon parhaalta pojaltaan, ja se sai, mitä se odotti. Paavo Nurmi ei kilpaile, ennenkuin hän on varma kunnostaan! Suomen

kansan valtimo lyö jälleen tasaisemmin ja maamme urheilun tulevaisuus tuntuu entistä valoisammalta...»

Myöskin ulkomailla herätti uusi mailinennätys tavatonta huomiota. »Jos sen olisi rikkonut joku muu kuin Nurmi, olisi siihen suhtauduttu epäluuloisesti meren tällä puolen», kirjoitettiin Amerikassa. »Suurten juoksijain kuningaskuntaan on tullut mestari, joka on vertaansa vailla», sanoi muuan toinen amerikkalainen; »tämän myöntäminen koskee kipeästi kansallisylpeyteemme, mutta ei muutakaan ole jäljellä sille, joka tahtoo tinkimättömän kylmästi suhtautua tosiasioihin.»

*

Mailin ennätyksen rikkomisen rinnalla jäi varjoon Nurmen samalla radalla seuraavana päivänä (24. VIII. 1923) kolean sään vallitessa Viden kanssa suorittama 5,000 m:n juoksu, jossa hän saavutti tuloksen 14.39.9 (Vide sai ajan 14.54.6) ja jossa väliaikana 14.11.2 rikkunut 3 mailin maailmanennätys vihdoinkin virallisesti siirtyi englantilaiselta Shrubbilta suomalaiselle Nurmelle. Se oli aikoinaan ollut Hannes Kolehmaisen ulottuvilla, ja Nurmikin oli sen aikaisemmin alittanut — nyt vasta se lopullisesti heltisi.

Tässäkin juoksussa loppuivat Viden voimat melkein kokonaan, ja tälläkin kertaa Nurmi juoksi vaivattomasti päähän asti, »kuin ennätyskone, tarkasti viritettynä määrättyjä voimanponnistuksia varten»...

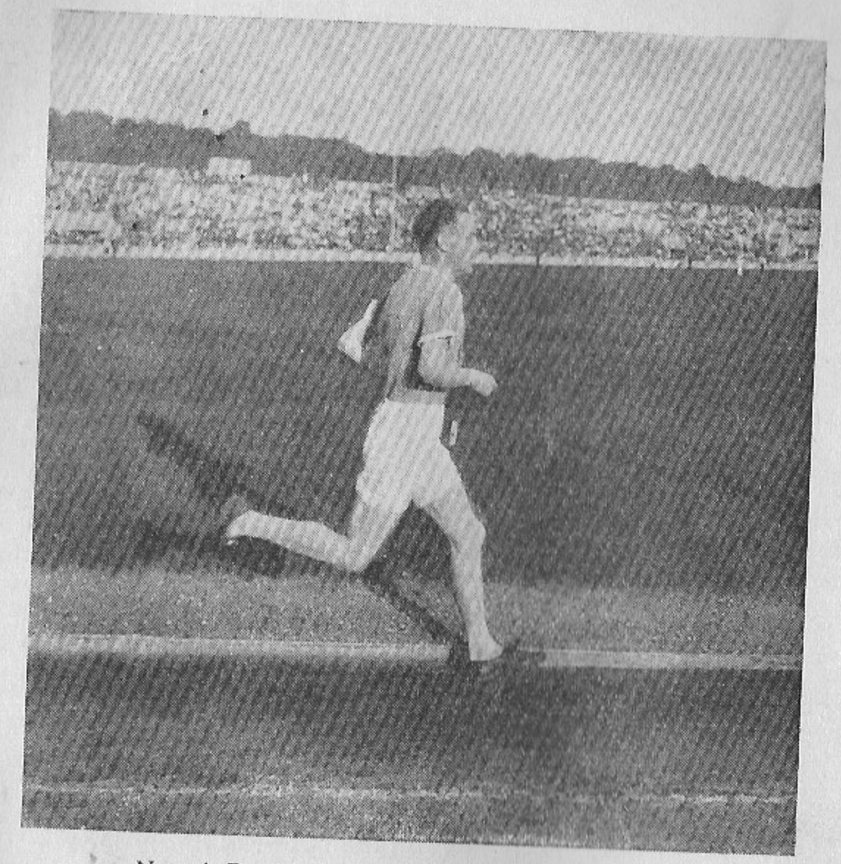

Nurmi Pershingin stadionilla Pariisissa 1923.

VI

Kilpailtuaan sitten syksymmällä vielä Köpenhaminassa 3,000 metrillä (ajalla 8.27.8, joka on 0.8 sekuntia parempi hänen 27 p. elokuuta edellisenä vuonna Turussa saavuttamaansa virallista maailmanennätystä), Helsingissä Ranskan-Suomen maaottelussa 1,500 metrillä (»jonka alunpitäen päätin juosta 4 minuutin vauhdilla»), sekä Pariisissa 1,000 metrillä, jonka hän voitti tuloksella

2.31.4 eli miltei maailmanennätysajassa senkin — Paavo Nurmi vähitellen asettui talviteloilleen Helsinkiin.

Saadakseen paremmat harjoitusmahdollisuudet hän otti paikan Sohlbergin metallitehtaan piirustuskonttorissa. Lokakuun alkupuolella hän sitten keskeytti harjoitukset ja otti täydellisen kolmen kuukauden levon, antamatta edes hieroa itseään. Samoin ei ollut mitään kotivoimistelua.

Levähdys olikin hyvään tarpeeseen, sillä kuluneena kesänä oli suoritettu maailman huomattavin ennätysjuoksu, ja seuraavana odotti kaikkien olympialaiskisojen valtavin urakka.

»Tammikuun puolivälissä 1924 alkoi valmennukseni olympialaisia varten. Harjoittelutapani ovat neljänä viitenä viime vuotena olleet pääasiassa jotenkin samanlaiset, mutta valmistuessani Pariisin kisoihin, joissa minua odotti kovin suuri ohjelma, oli minun keväällä 1924 muutettava harjoitusohjelmaani.»

»Tammi- ja helmikuussa ei kylmän ilman vuoksi vielä voinut juosta. En myöskään ottanut kävelyharjoituksiani aamulla, vaan vasta työstä päästyä kello ½ 5:n aikaan. Silloin kävelin noin 10—25 km jotensakin ripeästi, 7 minuutin kilometriyauhdilla. Pestyäni sitten pois kävelyhien, otin nyt kuten aina muulloinkin voimisteluliikkeeni tavanmukaisella ohjelmalla.»

»Maaliskuun alusta rupesin myös juoksemaan. Kävely- ja voimisteluharjoitukset otin nyt aamulla, heti kun olin noussut ja juonut kahvia. Voimistelun päätyttyä lepäsin tunnin verran. Aamiaista söin kello 11:n aikaan; se oli keskinkertainen, ei kovin voimakas. — Iltapäivällä olivat sitten juoksuharjoitukset, suunnilleen entiseen tapaan. Alussa juoksin maneesissa, kunnes lumen sulattua pääsin siirtymään murtomaille ja

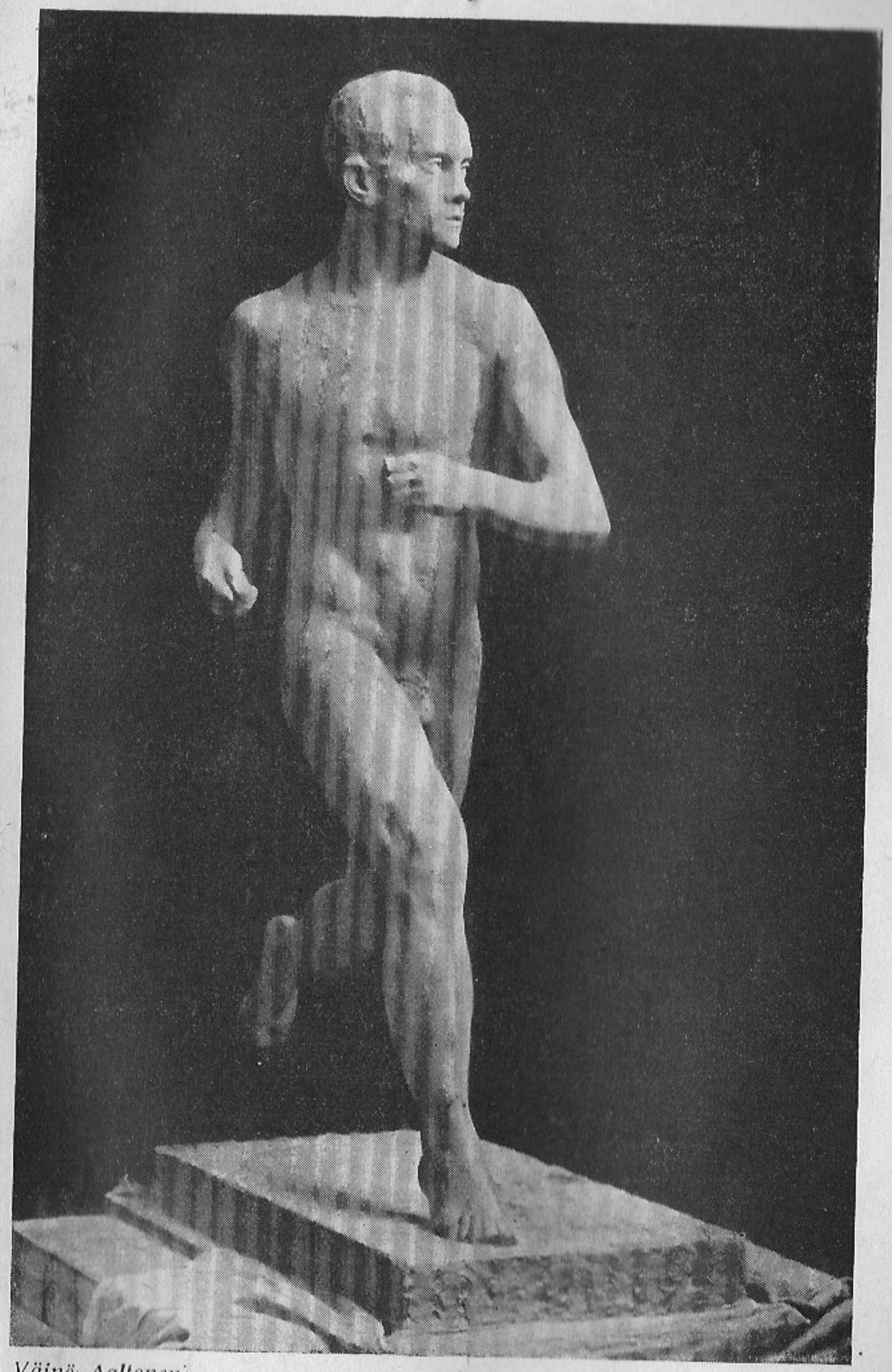

Väinö Aaltonen: Paavo Nurmi.

maanteille. Juoksuharjoitusten päälle oli kolmasti viikossa 1 ½—1 tunnin hieronta, jonka jälkeen pari kolme kertaa viikossa menin saunaan.»

»Toukokuun alussa siirryin kovempaan harjoitteluohjelmaan. Kävely- ja voimisteluharjoituksia oli edelleen aamuisin, kuten maalis-, huhtikuussa. Noin ½ tun-

Hierontaa iltapäiväharjoituksen jälkeen.

tia niiden jälkeen otin päivän ensimmäiset juoksuharjoitukset Turun urheilupuistossa. Ensin otin noin 80—400 m:n pituisia pikapyräyksiä, jotenkin aina täyttä kilpailuvauhtia. Kohta niiden päälle juoksin radalla 1,000—1,500 m kohtalaista vauhtia: 1 km noin 2.50, 1 ½ km noin 4.30—4.35. Vasta näiden ensimmäisten juoksuharjoitusten jälkeen söin tavallisen aamiaiseni. Sitten seurasi hetken lepo.»

»Iltapäivällä oli sitten toiset juoksuharjoitukset, joiden pääosana oli 10—25 minuuttia kestävä murto-

maajuoksu kohtalaista vauhtia, noin 3.10 km:iä kohden. Välillä palasin radalle ottaen 500—600 m:n pituisen kovan pyräyksen; ja murtomaajuoksun päätyttyä otin niinikään radalla kierroksen tai pari kovaa vauhtia, noin 60—65 sekuntia 400 m:n kierrosta kohti. — Iltapäiväjuoksun päätyttyä otin heti hierontaa. Saunassa kävin pari kertaa viikossa.»

»Saunasta tultuani (muina päivinä iltahieronnan jälkeen) söin kohtalaisen päivällisen — ja lopuksi oli illalla tavallisesti vielä tunti tai pari reipasta kävelyä noin 9 minuutin kilometrivauhdilla. Nukkumaan menin säännöllisesti kello 10—11.»

»Tätä jatkui Pariisin matkaan saakka. Sen laajempaa ohjelmaa minulla ei ollut. Sitä noudattamalla olin jo keväällä päässyt parhaaseen kuntoon, missä milloinkaan olen ollut, kun sattui tapaus, joka keskeytti pyhät aret jatkuneen harjoitteluni ja oli vähällä tuhota kaikki Pariisin-suunnitelmani.»

»Ensimmäisenä pääsiäispäivänä otin osaa Turun Urheiluliiton jäsenten väliseen murtomaakilpailuun 7 km:n matkalla. Aivan lopussa, noin parisataa metriä maalista, kaaduin iljanteisessa metsässä. Oikea polvi loukkaantui, haljeten päältä lumpioon saakka. Pääsin kulkemaan autoon; se vei minut lääkäriin, joka neuloi haavan kiinni. Nyt jouduin vuoteen omaksi. Olin kolme neljä päivää aivan makuulla, enkä viikkokauteen kyennyt minkäänlaiseen harjoitteluun. Toisella viikolla koetin jo vähän voimistella Martti-veljeni nyrkkeilypallolla. Yleensähän en harjoita käsiäni; mutta nyt, kun en voinut jalkoja liikuttaa, täytyi koettaa saada jotakin voimistelua edes yläruumiille.»

Kovan sisunsa ja hyvän hieronnan avulla Paavo Nurmi pääsi parin viikon kuluttua jälleen jalkeille, —

mutta näki nyt Pariisin kisat varsin synkässä valossa. Hänen turkulaiset tuttavansa kertovat, miten hän niihin aikoihin »hermostuneena klenkkasi kaupungilla toinen jalka suorana». Ja kun hän kaiken uhalla taas alkoi harjoitella, ja toinenkin jalka sitten täräyksestä loukkaantui, päivitteli äiti poikansa kovaa kohtaloa. »Ei se nyt auta», murahti Paavo siihen — »vaikka jalka pois olis», jatkoi äiti itsekseen . . .

Eikä se auttanut, vaan puoli rampana tuo sitkeä poika jatkoi keskeytynyttä ohjelmaansa.

»Vasta kesäkuun lopulla pääsin jälleen siihen samaan kuntoon, jossa olin ollut tapaturman sattuessa», sanoo Nurmi itse. »Muuten olisin aivan varmasti Pariisissa saanut paremmat tulokset. — Esimerkkinä huonosta kunnostani mainittakoon, että kaksi ja puoli viikkoa tapaturman jälkeen, kun haava jo oli kasvanut umpeen, kului 400 metriin 64 sekuntia ja 800 metriin 2.12, vaikka yritin kaikkeni. Ja pitempiä matkoja en jaksanut juosta ensinkään. Ajattelin jo heittää koko Pariisin-harjoittelemisen sikseen.»

»Kuitenkin pidin päälle, ja juostuani ensi päivinä vähän varovaisemmin, lisäsin harjoitteluani mahdottoman kovaksi. Karsintakilpailuissa toukokuulla en vielä ollut missään kunnossa, vaan juoksin ihan väkinäisesti.»

Nämä karsintakilpailut alkoivat Helsingissä toukokuun 24 p., jolloin m. m. juostiin 1,500 m. Huonon kuntonsa vuoksi Nurmi ei alittanut 4 minuuttia, vaan voitti kuitenkin tuloksella 4.00.5 nuoren ahvenanmaalaisen juoksijan Frej Liewendahlin, joka oli ainoastaan 1 $^1/_2$ sekuntia jäljessä ja päätyi hiventä ennen G. Janssonia. Seuraavana päivänä Nurmi voitti myös 3,000 m:n kilpailun (ajalla 8.41.5; toisena päätyi S. Tala, 8.53.6, ja sitten E. Katz ja F. Liewendahl).

»Olin jo pari viikkoa aikaisemmin alkanut voittaa tapaturman pahimmat seuraukset, ja karsintakilpailuissa huomasin väkinäisestä menostani huolimatta, että minulla oli mahdollisuuksia päästä uudelleen kuntoon. Harjoittelin siis edelleen lujasti, ja nousua jatkui. Kaksi viikkoa jälkeen karsintakilpailujen olin taas kuin uusi mies, ja harjoitustulokset näyttivät varsin tyydyttäviltä. Tällöin kuitenkin sain Turun radalla harjoitellessani tärähdyksestä hermokivun oikean jalkani nilkan etuosaan; se on minua myöhemminkin kiusannut, jota vastoin polvea ei enää Pariisissa pakottanut. — Tuota nilkkakipua koetin tavallisesti turruttaa ennen kilpailua. Verryttelin hyppimällä ja ottamalla noin 100 m:n pituisia pyräyksiä koko kovaa vauhtia, sekä muutamia säärenheittoliikkeitä. Muina aikoina parantelin sitä savihauteilla.»

»Tuntiessani karsintakilpailujen jälkeen jälleen pääseväni kuntoon, ilmoitin Helsingin Kisa-Veikoille, että jos he järjestävät kilpailun, otan osaa siihen ennätysaikomuksessa.»

Kisa-Veikot tietenkin suostuivat ehdotukseen, ja niin tuli kesäkuun 19 päivästä 1924 muuan urheilu-historian merkittävimpiä.

Jotta saataisiin nähdä, miten Nurmi Pariisissa pystyisi perätysten juoksemaan sekä 1,500 että 5,000 m, oli nämä matkat nytkin asetettu suoritettaviksi ainoastaan noin 50 minuutin väliajalla — luettuna lähdöstä lähtöön.

Ensinmainitulla matkalla Nurmi alkoi omastakin mielestään liian kovaa, juosten ensimmäisen 400 m:n kierroksen ajassa 57.3. Sitten hänen vauhtinsa huomattavasti hiljeni; toiseen kierrokseen meni 63.7, ja kolmanteen tasan 65 sekuntia. Neljännen kierroksen

alusta 1,500 m:n maaliin on vain 300 m; mutta jos vertauksen vuoksi otetaan täysi kierros 1,100 metrin kohdalta maaliviivalle, saadaan viimeisen täyden kierroksen ajaksi 62.6 sekuntia — mikä osoittaa suhteellisen laimeata loppukiriä verrattuna lujaan alkuvauhtiin. Loppuajaksi näyttivät kaikki kolme kelloa 3.52.6, josta niinmuodoin tuli uusi maailmanennätys. Kuivasti ja varmasti, ilman varsinaista kilpailujännitystä, sillä muut kilpatoverit jäivät kauas taakse. Kuitenkin ilmeni tässäkin »esimerkin voima»: kolme seuraavaa miestä juoksi kukin elämänsä parhaan 1,500 m (A. Peussa 4.00:9, J. Luoma 4.01.6, ja G. Jansson 4.01.7). — Ellei Nurmi olisi alkanut niin lujaa, ja jos hänellä olisi ollut kovempi vastus toisista, olisi hän helposti voinut venyä vielä useita sekunteja, silti säästäen voimiaan seuraavaa juoksua varten.

Näiden molempien juoksujen väliajalla, jota oli noin kolme neljännestuntia, Nurmi sai tavanmukaista hierontakäsittelyä, mikä pian poisti ruumiista väsymyksen.

»Aikomukseni oli kaataa vain 1,500:n ennätys, ja 5,000 juoksin vain kokeillakseni, kestänkö nuo molemmat matkat Pariisissa samana päivänä. Mutta 5,000 m meni nousukuntoni ansiosta yli omien odotusteni. En katsonut väliaikoja; juoksin ilman kelloa, kun otin koko juoksun vain kokeeksi.»

Osoitukseksi siitä, miten tasaisesti nämä ihmeelliset »kestävyyskokeet» luistivat, mainittakoon Suomen Urheilulehden mukaan Nurmen kierrosajat tässä 5,000 m:n maailmanennätysjuoksussa: Ensimmäiseen $^1/_2$ kierrokseen (200 m), joka ei lopputulokseen nähden ollut mitenkään hirvittävän nopea, meni 32 sekuntia, ja kuhunkin seuraavaan täyteen 400 m:n kierrokseen: 67.4, 69, 69.1, 69.5, 71.2, 71.3, 70, 71.4, 70.5, 70.6, 71.2,

ja loppukierrokseen 64.2, joten koko viimeinen kierros meni miltei tasan ensimmäisen puolikierroksen vauhtia.

Lopputulos, 14.28.2 (eri kellot osoittivat 14.27.8, 14.28.2, ja 14.28.5), oli niinmuodoin odottamatta saatu, mainio maailmanennätys — toinen parin tunnin sisässä. Sää oli kaunis, ja Eläintarhan rata hyvässä kunnossa. — Nurmen tavatonta nousukuntoa valaisee vertaus tämän tuloksen ja aikaisempien samankeväisten saavutusten välillä. Niinpä hän toukokuun 18 p. oli Turun Urheiluliiton kansallisissa kilpailuissa juossut 5,000 m ajassa 15.02.6 — tosin huononpuoleisella radalla. — Toinen mies kesäkuun 19 p:n kilpailuissa 5,000 metrillä, nuori T. Berggren, jäi verraten kauas Nurmen jälkeen, mutta alitti kuitenkin voittajan sähköttämänä ensi kertaa eläissään 16 minuuttia (ajalla 15.57.8).

Näiden ennätysjuoksujen johdosta kirjoitti M. Jukola m. m. seuraavaa:

»Ei voida kieltää, etteikö Paavo Nurmen viimeaikainen harjoitus ole ollut jotain kaikkea uhmaavaa, etteikö siihen ole sisältynyt kätkettyä omanarvon loukkaantumista ja syrjäytymisen kimmastumista. Mutta silloinhan suomalainen tekee ihmeitä, kun se suuttuu. Paavo Nurmi on harjoitellut suutuksissaan. Tehnyt sellaisia päiväurakoita, että ne riittäisivät muille viikoiksi. Ne, jotka ovat joutuneet näkemään vilahdukselta hänen harjoituksiaan, ovat puistaneet päätänsä: tappaahan se itsensä! Mutta Paavo Nurmella on päämäärä ja keinot selvillä. Hän ei ryhdy ankaran viimeistelyharjoituksen kimppuun, ennenkuin siihen tarvittava voimavarasto on koottu. Sitten hän katsoo parina kertana kelloaan ja ilmoittaa: Jos ilma on normaali, juoksen siellä ja siellä näin. Esim. nyt: alle 3.53.0 puolellatoistatuhannella.»

»Suomen kansa tuntee jo Paavo Nurmen. Se luottaa mieheen, joka seisoo sanojensa takana. Siksi se oli nytkin saapunut Eläintarhaan arki-illaksi ennen näkemättömän runsaslukuisena. Ensimmäinen maailmanennätys ei siis tullut sille yllätyksenä. Taputettiin vähän ja päätettiin: niinhän sen pitikin! Mutta kun sitten meni toinenkin, alkoi yleisö jo innostua. Paavo Nurmea huudettiin esiin, käytiin pyytämässä. Turhaan. Ei ole tapana juosta kunniakierroksia... Sitten hän lähti pois pitkin aitoviertä, miltei huomaamatta. Joi lasin mehua mennessään, ja yleisö osoitti sympatiaansa juomalla heti samaa mehua. Amerikassa olisi asianomainen kivennäisvesitehdas saanut kuolemattoman maineen. Hiljaa painui aurinko silloin länteen, luoden viime säteillään koivujen välistä kentälle oikean lauhan ja kuulaan hautajaistunnelman. Maailmanennätyshautajaiset.»

»Nyt saavat juoksuttaa Pariisissa molemmat matkat vaikka perätysten. Ei enää muutoksia anota. Sivumennen sanoen on Helsingin rata kohdakkoin yksi maailman kuuluisimmista. Unohtakaamme sananparsi: jos tämä olisi juostu Tukholmassa. Tämän illan jälkeen minä en ainakaan rohkene enkä kehtaa niin sanoa!»

* *

Nurmen oma käsitys saavutuksistaan? — »En ollut mitään erikoisemmin harjoitellut näitä kilpailuja varten... Niiden jälkeen olin jotenkin varma itsestäni, ja viimeiset viikot ennen Pariisin matkaa kohdistin koko huomioni vain 10,000 metriin. Luulen, että olisin Pariisissa alittanut 30 minuuttiä, sillä Suomessa vähän ennen matkalle lähtöä juoksin harjoituksissa 10,000 m pari sekuntia alle 30 minuutin. (Näin alas ei ole kilpailuissa vielä milloinkaan päästy.) Olisin Pariisissa ollut itsestäni varmempi 10,000 kuin 1,500 metrillä — 800 ei ensinkään kuulunut suunnitelmiini, sillä se ei mitenkään enää sopinut ohjelmaan. Mutta jos olisin tiennyt, etten olympialaisissa ottaisi osaa penikulman juoksuun, olisin sen sijaan käyttänyt aikaa harjoitellakseni 800 metriä varten — ja kyllä kai sekin olisi mennyt.»

Niin nyt kuitenkin kävi, että Paavo Nurmi joutui Colombes'in stadionilla katsojana seuraamaan 10 km:n kilpailua. »Sehän on selvää, että harmitti — itse mielestäni olisin voinut viedä koko alkuperäisen ohjelmani lävitse. Nyt tämä miesten jako eri kilpailuihin menetti Suomelta yhden toisen palkinnon 10,000 metrillä. Suurimpana syynä meidän voimien hajaantumiseen olivat kuitenkin sanomalehtimiestemme kirjoitukset edellisenä talvena: he vakuuttivat, etten minä pysty Ritolan kanssa 10 kilometrillä. Sen vuoksi harjoittelin erikoisesti tätä matkaa — enkä sittenkään saanut Pariisissa näyttää, mihin pystyn...»

Nurmi asettaa itselleen suuret vaatimukset! Kaikkien muiden mielestä hänen ihmeellinen kykynsä täysin ilmeni hänen supistetusta ohjelmastaankin — tuosta olympialaisten suurtehtävien sarjasta, jolla ei ole vertaansa koko urheiluhistoriassa. Ja suorittaa se kipeällä jalalla, alivireessä! — Matkaltaan Pariisiin, Nässjöstä Ruotsissa, missä Suomen olympiajoukkue hetken levähti, hän kirjoitti kesäkuun 28 p.: »Olemme päässeet tänne asti jotenkin onnellisesti. Saamani hoito ei ole läheskään samaa mitä sain siellä. Se vähän hermostuttaa minua. Epäilen tulenko kestämään Pariisissa. Nilkkani on myös aivan yhtä paha, se ei varmasti parane muulla kuin levolla.»

Mutta 'ei se nyt auta, vaikka jalka pois olis' —

ja kun kisojen alkajaisissa Colombes'in stadionilla englantilaiset ja amerikkalaiset sanomalehtimiehet ihailivat »Suomen sata-miehisen ryhdikkään joukkueen ohimarssia, joka teki kaikista valtavimman vaikutuksen», puuttui tuosta joukkueesta paras mies, sillä Paavo Nurmen kello osoitti jokapäiväistä harjoitusaikaa, jota eivät paraadit koskaan ole voineet häiritä.

Pariisiin saavuttua ja harjoitustyöhön päästyä laimeni kipeän nilkan aiheuttama hermostus, ja mielialaa jonkin verran nosti yleisön suhtautuminen. »Pariisi oli jo vanha tuttu, ja ranskalaiset hyvin ystävällisiä meikäläisille. He antavat arvoa jokaiselle, joka omalla alallaan pystyy johonkin erikoiseen. Järjestys oli myös sangen hyvä — varsinkin Antwerpeniin verrattuna. Ruoka vain ei ollut kehuttavaa — se oli vähän heikonpuoleista, joten en pysynyt oikein hyvissä voimissa.» Mutta hyvinhän Paavon voimat silti riittivät . . .

Itse stadion, erikoisen hiekan ja Asnières'n rautatehtaasta tuodun kuonan punaiseksi värittämä, kohotti sekin osaltaan mielialaa, sillä sen sisärata on kokonaista 500 m pitkä, ja kaarteet paljon loivemmat kuin useimmissa muissa stadioneissa.

*

Heinäkuun 9 p. juostiin 1,500 m:n koe-erät. Nurmelle se kävi verryttelystä ja jonkinlaisesta pääharjoituksesta. Hän juoksi kumikengissä, säästääkseen jalkojaan, ja tarkisti kellosta vauhtinsa seuraavaa päivää varten. Alkumatkan hän otti nopeasti (ensimmäinen kierros 1.15.4), mutta hellitti sitten, mennäkseen vasta lopussa jälleen ensimmäiseksi — ei sentään nytkään sokeasti täydellä höyryllä, vaan tyvenesti taakseen katsellen,

niin kovaa vain, jottei seuraava mies yllättäisi. Loppuaika oli 4.07.6. »Koetin tietysti suoriutua niin helpolla kuin mahdollista, kunhan vain pääsisin loppukilpailuun.»

Seuraava päivä, heinäkuun 10, oli Paavo Nurmen ja Suomen. Sää oli kaunis, hiukan liiankin helteinen, ja yleisöä oli kokoontunut tavallista suuremmat joukot. Ainoastaan avajaisissa, ja sitten lopuksi maratonpäivänä, oli väentungos stadionin katsomossa yhtä suuri. Nyt saapuivat pariisilaiset, pohjoismaalaiset, amerikkalaiset — kaikki kristityt ja pakanat ympäri maailmaa katsomaan, »oliko Nurmi todella sellainen ihmeolento, joksi häntä mainittiin».

Loppukilpailuun 1,500 metrillä otti osaa 12 miestä, maailman parhaista karsittua, ja Nurmi sai arvonnassa lähinnä ulommaisen paikan. »Heti lähtölaukauksen pamahdettua yritin päästä johtoon, mutta kierteen jouduin kuitenkin juoksemaan keskivaiheilla. Olen yleensä lähdössä hidas ulkomaalaisiin verrattuna, jotka usein käyttävät kyyry-starttia keskipitkillä matkoillakin; minä en sitä koskaan tee, sillä siitä ei ole vastaava hyötyä. — Kierteestä päästyä menin suoralla johtoon, jolloin amerikkalainen Ray Watson imeytyi minuun kiinni. Pysyin johdossa loppuun asti; juoksin koko ajan laskemallani nopeudella, tarkistaen aikaani kellosta. Watson tappoi itsensä sillä, kun yritti seurata minua. Se alkuvauhti oli hänelle liian kova.»

»Yritin sillä matkalla noin 1,200 metriä; viimeiset 300 metriä hölläsin aivan, mutta pidin silmällä, ettei kukaan pääsisi ahdistamaan.»

Olympialaisteoksessaan tunnettu urheilukirjailijamme Y. Halme kuvaa tämän kilpailun loppupuolta seuraavasti:

»Alkaa kolmas kierros. Nurmi heittää kellonsa. Vauhti on yhä huikea. Watson putoaa jo, Stallard ryhtyy hirmuloppuunsa, Scharer keskittää voimiaan loppusuoralle. Nurmi tulee jo käänteestä, hän on nelisenkymmentä metriä edellä, ja silloin hänkin helpottaa — ei kannata juosta ennätyksiä nyt, kun edessä on vielä toinenkin kilpailu, ehkä kovempi kuin tämä, koska siinä on pahimpana vastustajana suomalainen. Nurmen sivuuttaessa maaliviivan ja alkaessa sitten muina miehinä päästellä kenkiä jaloistaan Stallard ja Scharer ottelevat henkeen ja vereen toisesta sijasta. He juoksevat loppusuoran rinta rinnan, viimeisenkin voimahitusen käyttäen. Sveitsiläinen voitti englantilaisen, joka maaliviivalla lankesi rentonaan tajuttomuuteen. Viiden metrin välimatkat erottivat seuraavia miehiä. Muut suomalaiset olivat alkaneet takasuoralla vilkastua. Mutta liian myöhään he alkoivat lopputaistelunsa. Liewendahl ja Peussa riitelivät koko loppusuoran kahdeksannesta tilasta, Luoma piti huolen vain jonon takapäästä.»

Amerikkalainen sanomalehtimies Charles E. Parker kuvaa järkkyneenä, miten Nurmi voitti 1,500 metrin loppukilpailun, »jättäen vanaveteensä puolen tusinaa pyristeleviä, pyörtyviä jenkkejä ja brittiläisiä».

»Se ei ollut kova kilpailu, en väsynyt», sanoo Nurmi itse yksikantaan. Eikä hän väsyneeltä näyttänytkään, verrytteli vain itseään hiukan ja meni sitten hierottavaksi.

Hänen tuloksensa, 3.53.6, oli uusi olympiaennätys, ja ainoastaan sekuntia huonompi hänen kolmisen viikkoa aikaisemmin Helsingin Eläintarhan radalla saavuttamaansa maailmanennätystä. Olisi se nytkin taas alentunut — mutta täytyi ajatella jäljellä olevaa urakkaa.

— Scharerin aika oli 3.55, Stallardin 3.55.6, ja sisukkaasti yrittäneen käsipuoli Watsonin 3.59.9, sillä hän pääsi oman uhkarohkeutensa vuoksi maaliin vasta seitsemäntenä. Oli tahtonut kerrankin oikein koettaa, »mihin Nurmi pystyy».

»Näin ylivoimaista voittajaa ei ole tällä matkalla nähty», kirjoittaa M. Jukola L. Pihkalan kanssa toimittamassaan suuressa olympiateoksessa. »Nurmi olisi voinut puristaa aikansa sinne 3.50 nurkille. Juuri ranskalainen yleisö ihailee keveitä, vaivatta saatuja voittoja, ja siksi oli suomalainen juoksijailmiö sen jumaloitu lempipoika.»

Torsten Tegnérin »sydän kärsii nähdessään, minkä konemaisen täydellisyyden on saavuttanut tämä ihmisolento, jossa ei ole virhettä eikä puutosta, ei vihaa eikä huumoria . . . Tuntuu häiritsevältä, kun saapui erikoisluokkaan kuuluva olento, joka kumosi kaikki käsitteet juoksukyvystä, joka huoleti kesti tunnetusti tappavan nopeuden, pidätteli vauhtiaan toisten ponnistaessa ruumiinsa ja sielunsa viimeisetkin voimat, ja nyt välinpitämättömänä juoksi kohden tunnelinaukkoa, kun hänen kilpatoverinsa makasivat tiepuolessa niitettyjen kukkasten tavoin. Se tuntuu liian mauttoman toivottomalta, tuntuu pilkalta itseänsä sankarimieltä kohtaan — sitäkin masentavammalta, kun sitä ei ole pilkaksi tarkoitettu. Se tuntuu rikokselta luontoa vastaan, ja herättää todella lievää kauhua.»

*

Puolentoista tuntia sen jälkeen, kun maailman 12 parasta maileria oli syöksynyt 1,500 metrin taipaleelle, asettui yhtä monta puolen penikulman ja kolmen mai-

lin valiomenijää 5,000 metrin lähtöviivalle. Useimmat heistä olivat erikoisesti tälle matkalle valmentautuneita, levänneitä miehiä. Miten selviytyisi heistä Nurmi, joka juur'ikään oli ponnistanut voimiaan juoksemalla uuden olympiaennätyksen?

Kolmisen viikkoa aikaisemmin Helsingissä suoritetut kokeet, joissa Nurmi oli noin puolta pienemmällä väliajalla juossut sekä 1,500 että 5,000 metriä uusissa maailmanennätysajoissa, olivat selvänä viittauksena siihen, miten Pariisin stadionilla oli käypä. Mutta nyt oli häntä uhkaamassa »uusi mies», Ville Ritola, joka ei vielä milloinkaan ollut saanut mitellä voimiaan maanmiehensä kanssa. Hän oli jo näissä kisoissa saavuttanut kaksi kultamitalia, toisen niistä maailmanennätysajassa — ja vielä suurempana kuin kolmas kultamitali kangasti hänen mielessään mahdollisuus katkaista maalinauha ennen Paavo Nurmea, voittamatonta. Ja Ritolan tamperelaiset ystävät stadionin katsomossa löivät vetoja hänen puolestaan, uskoen häneen kuin sisukkaaseen pohjalaiseen ainakin. Mitä siitä, jos Ritola juoksikin jo viidettä peräkkäistä päiväänsä »olympolaisessa pölyssä» — mitä muuta kuin hyvää verryttelyä merkitsi se hänelle, jonka valmennus ankaruudessaan oli ylittänyt yksinpä Nurmen »kolmasti päivässä harjoitukset» . . .

Mutta tamperelaisten lyödessä vetojaan ja koko stadionin vavahdellessa jännityksestä odottaessaan merkinantolaukausta, on luotava pikainen silmäys 5,000 m:n koekilpailuun, joka oli suoritettu jo kaksi päivää aikaisemmin.

Nurmi joutui siinä toiseen koe-erään. Ensimmäistä kertaa sai olympiayleisö nyt ihmeekseen tutustua hänen omavaraiseen ajantarkistukseensa. Nurmi ei pitänyt kiirettä, ottipa vain seuralaisensa, nuoren Seppälän

kanssa silloin tällöin pienen pyräyksen, ettei ihan joukosta jäisi. Vasta lopussa hän kevyesti pyyhälsi johdossa olleen ranskalaisen Dolques'n ohitse, päätyen ensimmäisenä (ajalla 15.28.6) ja vieden Seppälänkin kolmanneksi. — Ensimmäisen erän voitti niinikään suomalainen, vanha juoksija Eino Rastas (15.22.2); mutta viimeisessä juoksi Ritola vain sen verran, että pääsi loppukilpailuun (hänen aikansa oli 15.32.1), antaen sekä amerikkalaisen Romigin (15.14.6) että ruotsalaisen Viden (15.24.8) mennä ohitseen. (Romigin voitto, sivumennen sanoen, herätti hänen maanmiehissään joukon täyttymättömiä unelmia . . .)

Mutta antakaamme loppukilpailun lähtölaukauksen pamahtaa — stadionyleisö on kovin jännittynyt näkemään kahden suomalaisen juoksijakuninkaan taistelua kruunusta. Moukarinheittäjät ja seiväshyppääjät keskeyttävät kilpailunsa, joka heistä itsestäänkin tällä hetkeltä tuntuu vähemmän vakavalta asialta kuin tuo toinen . . .

Alkumatkasta Vide huimaa vauhtia meni johtamaan kulkua. Hän oli säästänyt itseään tätä kilpailua varten — olihan korvattava entiselle maanmiehelle Tukholmassa lähes vuosi sitten kärsitty kunniakas tappio mailin maailmanennätysmatkalla. Olihan hänkin, Vide, maailman kaikkein ensimmäisiä juoksijoita — nyt tahtoi hänkin lausua arvovaltaisen sanansa. Mutta hänen kantapäillään painelee hermostuttavasti Ritolan Ville, Suomen »rautainen mies», ja Nurmi itse vieläkin hermostuttavamman tyynenä seuraa taampana. Hän ei säätänyt vauhtiaan toisten kilpatoverien ponnistusten, vaan oman kellonsa mukaan. Ja tämä kello kävi tarkasti kuin Nurmen oma, hienosti toimiva juoksukoneisto.

Puolivälissä matkaa Vide jo silminnähtävästi alkoi väsyä. Kuudennen kierroksen alkaessa Nurmi katsoi kelloaan, jonka antamasta viittauksesta hän vastustamattomasti meni johtoon, edes Ritolankaan voimatta sitä lopullisesti estää. »Vide jäi jäämistään», kirjoitti M. Jukola, »vaikka hän käytti jo molempia käsiään. Nurmen ennustus oli käynyt toteen. Muuan ranskalainen lehti nimittäin kirjoitti penikulman jälkeen kehuen Viden kevyttä juoksua, että hän käyttää vain toista kättään. Mihin Nurmi, että kyllä se saa meloa vielä molemmilla, kunhan lähdetään 5,000:lle!»

Vide jäi auttamattomasti, mutta Ritola seurasi Nurmea kuin varjo — ja kun hän lopussa kaikki voimansa ponnistaen uhkasi maanmiestään, puhkesi yleisö huutoon sellaiseen, että se kotimaassaan paljon kuulleista amerikkalaisistakin tuntui »bedlamilta», hullujenhuoneelta. Nurmi varmisti tilannetta katselemalla taakseen, voittaakseen varmasti, mutta turhia väsymättä, ja keskeymättömien eläköönhuutojen kaikuessa molemmat suomalaiset sitten perätysten kiitivät maaliin. Nurmen aika, 14.31.2, oli uusi olympiaennätys. Ritola päätyi tuloksella 14.31.4, askeleen mitan jäljessä — kuten Bouin Tukholmassa 1912 Hannes Kolehmaisen sivuuttamana tuossa ikimuistoisessa kaksintaistelussa.

Nyt oli voittajan aika 5.4 sekuntia parempi kuin silloin, mutta jännitys ei ollut niin äärimmilleen pingoitettu. Nurmen voitto oli paljon varmempi kuin aikoinaan Kolehmaisen. Vai oliko se vain näennäistä? »Nurmi suostui luopumaan 10,000 m:n kilpailusta, ja Ritolan puolestaan piti olla liikoja ahdistamatta 1,500 m:n juoksusta väsynyttä toveriaan.» Näin kuiskailivat kaikki-

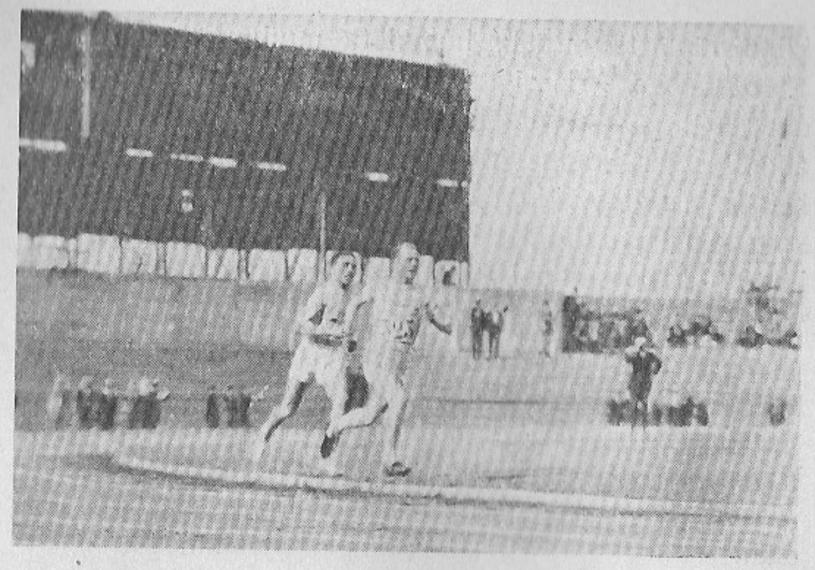

Nurmen ja Ritolan »sopujuoksu» 5,000 m:llä.

tietävät asiantuntijat olympialaispäivinä kotona Helsingissä — ja kukapa silloin ei ollut asiantuntija! — sitten siitä jo vapaasti puhuttiinkin, kunnes vihdoin Halme olympiateoksessaan kirjoittaa: »Suomalaisen katselijan mieleen jäi pinttynyt usko, ettei kumpikaan tehnyt parastaan. Toinen meni edellä ja katsoi, ettei naapuri mennyt edelle, toinen tuli takana ja katsoi puolestaan, ettei tulisi mennyksi edelle . . .»

Kukin tulee uskollaan autuaaksi; mutta saattaa sentään olla mielenkiintoista kuulla Nurmenkin käsitys asiasta.

»Puheessa Ritolan ja minun 'sopujuoksusta' 5,000 metrillä ei ole mitään perää. Kyllä Ritola otti itsensä ihan kuittiin — hän olisi niin mielellään mennyt ohi, jos vain olisi päässyt.»

»Mitä muuten tähän kilpailuun tulee» — Nurmi jatkaa — »pidin alusta lähtien vain silmällä aikaa 14.30,

kiinnittämättä mitään huomiota muihin kilpailijoihin. Vide ja Ritola riensivät alussa johtoon omaa menoaan; minä olin 30—40 metriä jäljessä, pitäen silmällä vain aikaa. Pari kolme kilometriä juostua sitten tavoitin heidät ja ryhdyin johtamaan. Vide tappoi itsensä liian kovalla alkuvauhdilla, ja lopussa lönkkäs vain. Ritola imeytyi kantapäilleni, ja venyi helposti mukana tasaista vauhtia juostessani.»

»Viimeisellä kierroksella pidin silmällä niin helppoa voittoa kuin suinkin — samoin kuin kaikissa muissakin lajeissa, kun oli niin monta eri kilpailua.»

Ritolan mahdollisuuksista Nurmea vastaan tehdään selkoa tätä toista suurjuoksijaamme käsittelevässä osassa, joten se tässä yhteydessä voidaan sivuuttaa.

Ritola oli ainoa, jonka aika uhkasi Nurmea. Muut kilpailijat 5,000 metrillä saapuivat perille kaukana jäljessä (Vide 15.01.8, Romig 15.12.3, ja itsensä ennenaikaisesti väsyttänyt Seppälä 15.18.3; Rastas keskeytti, juostuaan noin 4 km). Uhrinsa vaati tämäkin kilpailu: sisukas japanilainen Okasaki, joka koe-erässään ponnisti viimeisetkin voimansa, pyörtyi radalle, ja hänet kannettiin pukuhuoneeseen. (Mainittakoon muuten, että Nurmi puhuu suurella arvonannolla japanilaisten edellytyksistä urheilun alalla, nimenomaan heidän suomalaista sisua muistuttavasta sitkeästä tarmostaan, joka on ruumiillisia edellytyksiä tärkeämpi. — Näitäkin kysymyksiä käsitellään yksityiskohtaisemmin seuraavissa osissa.)

Esitämme lopuksi 5,000 m:n loppukilpailun väliajat Halmeen mukaan:

500 m	1.19.8	Vide,	1,000 m	2.46.4	Vide,
1,500 m	4.14.6	Vide,	2,000 m	5.43.6	Vide,
2,500 m	7.14.6	Vide,	3,000 m	8.42.6	Ritola,
3,500 m	10.10.4	Nurmi,	4,000 m	11.38.8	Nurmi,
4,500 m	13.08.2	Nurmi.			

(M. m. Suomen Urheilulehti ja Ruotsin olympiajulkaisu mainitsevat näistä hiukan poikkeavia väliaikoja.)

*

Seuraavana, päivänä 11. VII., Paavo Nurmi kirjoitti Pariisista:

»Ensimmäinen päivä meni kohtalaisesti. Huomenna on jälleen kova päivä, nimittäin murtomaa. Maasto ei ole minulle soveliasta, se on näet yksinomaan heiniittyä. Paluumatkalle lähden 17 p. Terveiset täältä kuumuudesta, sillä kahtena viime päivänä on sitä tosiaankin ollut.»

Kuuma tuli seuraavakin päivä, vielä kuumempi kuin edelliset. Kun murtomaakilpailu alkoi, osoitti lämpömittari varjossa 36 Celsius-astetta; auringossa oli noin 55, ja eräässä kohden, missä reitti kulki muutaman muurin päivänpuoleista sivua, kerrotaan lämmön kohonneen aina 60 asteeseen.

Mutta suomalaiset juoksijat ovat tottuneet kuumaan saunaan, eikä Nurmi sitäpaitsi ensi kertaa kilpaillut Pariisin helteessä. »Olen neljänä vuonna peräkkäin ollut heinäkuulla Pariisissa; 1921, kilpaillessani Roosevelt-palkinnosta, oli varjossa 40° C. Se oli kuumin päivä, jona milloinkaan olen juossut.»

Lauantaina heinäkuun 12 p. siinä $^1/_2$4:n aikään iltapäivällä alkoi sitten tuo suuri kansojen taistelu, josta ruotsalainen olympiateos m. m. kertoo näin:

»Murtomaajuoksua Pariisissa tullaan kaiketi urheilu-historiassa aina mainitsemaan yhtenä kaikkein kaameimmista kilpailuista, mitä milloinkaan on pidetty. Kauheita kohtauksia sattui sekä ulkona taipaleella että stadionilla. Useat juoksijat harhailivat ympäri kuin mielipuolet, kunnes he joko tuupertuivat maahan tai kisojen toimihenkilöt ottivat heidät huostaansa. Pari heistä sai auringonpistoksen muutaman metrin päässä maalista.»

Vide meni tässäkin kilpailussa tapansa mukaan huimaa vauhtia alkupäähän — ja sai tavallisuuden mukaan kalliisti maksaa malttamattomuutensa, joutuen hänkin ennen juoksun päättymistä lisäämään kaatuneitten lukua.

Jo kolme kilometriä juostuaan sortui pari kuumaveristä italialaista — ja sitten tipahti mies toisensa jälkeen pois pelistä, kuka aikaisemmin, kuka vasta maalin ulottuvilla.

»Suurimpana syynä pyörtymiskohtauksiin mielestäni oli liian kova alkuvauhti», sanoo Nurmi. »Alkumatka oli aukealla kentällä, ja sen vuoksi hyvin moni erehtyi vauhdissaan. En nähnyt kaatuneita, sillä juoksin etujoukossa. Kun noin $^1/_2$ km oli menty, huomautin takanani juoksevalle Ritolalle, että ennenkuin tämä matka on lopussa, kyllä tästä moni mies on keskeyttänyt, sillä tiesin varmasti, että sellainen vauhti tappaa monen.» — »Nurmi vähän varottikin minua», sanoo siihen Ritola, jatkaen sitten: »Minua jo vähän suututti, kun se Vide piti sellaista viiden kilometrin alkuvauhtia.»

»Me kolme pidimme toisiamme silmällä, kiinnittämättä muihin mitään huomiota», kertoo Nurmi edelleen Ritolan säestämänä. »Kun oli juostu noin 4 $^1/_2$ km, rupesin menemään Ritolan ohi.» — »Nurmi otti heti sellaisen nykäyksen, että jäin suosiosta jälkeen, yrittämättä seurata», sanoo Ritola; »juoksin vain sen verran, että tein Videstä eron.» — »Niin», jatkaa taas Nurmi, »Vide jäi sitten tykkänään. Englantilainen (Harper) seurasi vähän matkaa, mutta sitten hänkin jäi tielle, ja kolmanneksi tuli neekeri. Hän oli kuitenkin niin kaukana, ettei Ritolalla ja minulla ollut mitään tekemistä hänen kanssaan.»

Nurmi päätti juoksunsa vaivattomasti ja lujaa vauhtia, saaden olosuhteisiin nähden aivan erinomaisen tuloksen, 32.54.8. (Matkaa lienee ollut runsaasti 10,600 metriä.) Ritola tyytyi aikaan 34.19.4, päätyen hänkin kunnossa, vaikka kyllä Nurmea rasittuneempana.

»Ensi kertaa kisojen aikana tuli Nurmen kasvoille ilmeen väre», oli muuan amerikkalainen sanomalehtimies huomaavinaan, »hänen huuliensa hetkeksi kaartuessa voitokkaaseen hymyyn.»

Ritolaa vaivasi helle, ja helpottaakseen väsymyksen tunnettaan hän puserteli vyötäsiään. Kuuluu jäljestäpäin sanoneen, että olisi kai hänkin pyörtynyt, jos olisi lähtenyt väkisin seuraamaan Nurmea. —

Kolmas mies (ajalla 35.21) oli ylempänä mainittu neekeri, R. Earl Johnson Pittsburghin rautatehtaista, kovat kuumat kestänyt mies ja Ritolan vanha kilpatoveri »rapakon» tuolta puolen. Häntä seurasi englantilainen Harper (35.35.8), joka maaliviivalla pyörtyi maanmiestensä käsiin. — Suomalaisista kolmas, A. Fager, päätyi kahdeksantena (37.40.2), mutta hän juoksi Amerikan lipun alla — ja kun Berg, Sipilä ja Rastas olivat kuka pyörtynyt, kuka uupuneena keskeyttänyt,

näytti Suomen joukkueen voitto hyvin synkältä. Vihdoin viimeinkin saapui loppupäässä varovasti juossut Liimatainen (ulkomaalaisten Luumatainen, Laihtamainen tai Matainen) ja viimeisenä oljenkortena pelasti tilanteen, päästen loppujen lopuksi maaliin harhailtuaan kuumuudesta sekapäisenä sinne tänne stadionilla. (Hänen aikansa oli 38.12.) Se lienee muuten ollut koko kisojen järkyttävin hetki, ja katsomossa olevien suomalaisten sydämet ja kurkut joutuivat kovalle koetukselle. Kertoopa tuo muuten niin tyyni Vaasan Jaakkookin pitäneensä »edes suuta auki», kun ei enää huutaa jaksanut... Mutta Nurmi ei nähnyt koko näytelmää (jonka tuloksena Suomen joukkue 11 pisteellä voitti Amerikan 14 pisteineen), sillä hän oli silloin jo pukuhuoneessa.

Osoitukseksi tämän kilpailun kaameudesta mainittakoon, että 39:stä matkalle lähteneestä ainoastaan 15 miestä pääsi perille. — »Ei se minua sanottavasti enempää rasittanut se kilpailu», sanoo Nurmi; »lasken sen silloisen hyvän juoksukuntoni ansioksi. Ei se ollut sen pahempi kuin muutkaan Pariisin olympialaisissa; ei ollut missään vaarallisia vastustajia.»

Seuraavana päivänä, 13. VII., kun useat Paavon murtomaatovereista vielä olivat toipumassa Pariisin sairaaloissa, johti hän jälleen miltei samanlaisten olosuhteiden vallitessa Suomen värit voittoon 3,000 m:n joukkuejuoksussa. (Koe-erät oli juostu jo perjantaina, 11. VII., ja Nurmi voitti oman eränsä ajalla 8.47.8, Ritolan ja Talan seuraamana. Toisen erän voitti Vide tuloksella 8.45.) Nytkin Nurmi otti asian tyynesti, ja lähti vasta parin kolmen kierroksen jälkeen sivuuttamaan toisia. Kuten Ray Watson 1,500 metrin kilpailussa, tahtoi nyt hänen maanmiehensä Joie Ray — joka oli säästänyt

itseään tähän tilaisuuteen — tuntea ruumiissaan mitä merkitsee Nurmen seuraaminen. Ja häntäkin kohtasi rangaistus: suhteellisen huono sijoittuminen, hän kun päätyi vasta 18:na. Nurmen voittaja-aika, 8.32, merkitsi samalla uutta olympiaennätystä. Toisena päätyi Ritola, muutamia kymmeniä metrejä jäljessä, ja sitten englantilaisten Mac Donaldin ja Johnstonin jälkeen Suomen juutalainen Katz, mainio juoksija, vaikka tämän kilpailun loppukirissä hieman väsähti. Näin voitti Suomi tämänkin joukkuekilpailun, saaden 8 pistettä Englannin 14:ää ja Amerikan 25:ttä vastaan.

*

Kolme uutta olympiaennätystä, ja neljäs kultamitali murtomaajuoksussa, jossa ei tietenkään ennätyksiä voida saavuttaa — siinä ulkonainen, muodollinen tulos Paavo Nurmen olympialaisista ponnistuksista. Niiden kansallisen merkityksen oivalsi kohdalleen Suomen hallitus, päättäessään ikuistaa hänet vaskeen valettuna. Harva mies saa muistopatsaan jo eläessään — mutta Nurmi on niitä harvoja suomalaisia, joiden nimellä on yleismaailmallinen kaiku.

Kansojen terve vaisto on kaikkina aikoina ihaillut ja kunnioittanut ruumiillisen kunnon korkeimpia edustajia. Se näkee heidän ulkonaisten saavutustensa takana uljaana liekehtivän hengen — tuon ainoan, mikä antaa elämälle väriä ja hehkua.

Olympiajoukkueitten palattua Pariisista juhli Suomen kansa esivaltoineen ja sotapäällikköineen heitä Töölön Pallokentällä. Kaikkia muita juhlapuhujia paremmin julisti siinä vuoren kupeelle tuotu tykki yksi-

kantaan näiden voittojen merkitystä — laukaus kultamitalia kohti, ja miten monta niitä olikaan! — ja sen ääni tuntui hartaalta ja vakuuttavalta.

»Lihan ja raa'an voiman palvontaa», sanoivat kirjanoppineet, tarjoten tilalle oman henkensä aarteita; mutta kansa uskoo paremmin tekoja kuin sanoja. Miten kir-

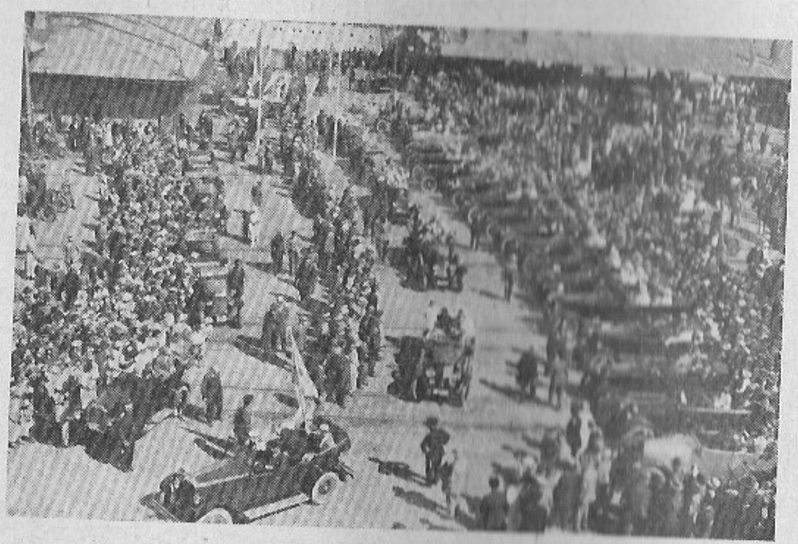

Olympiasankarien paluu Helsinkiin.

joittikaan runoilija Tegnér nuorempi, kuvatessaan 3,000 metrin joukkuejuoksua Pariisissa:

»Sankarien, vertauskuvien ja muistoesineiden palvonta on vanhempaa, inhimillisempää, jalompaa, kuin mitä kaikki nämä kansanvalistajat ja kulttuurihaihattelijat uskovat, jotka päivälehtien lokapalstoilla kiukuttelevat urheilun 'ajatuksettoman' ja 'matalan' suosikkipalvonnan johdosta.»

»Kun Nurmi kåhden kierroksen päässä maalista viittaa kädellään lähimmille miehilleen joukkuejuoksussa, käy tästä kädestä voimaa hänen seuraajiinsa:

Ritola rientää joukkuejohtajan jälkeen, ja väkevän, tummatukkaisen Talan voima kaksinkertaistuu. Hän sivuuttaa jäljellä olevan ranskalaisen ja amerikkalaiset, koska merkki siihen on annettu . . .»

»Sankarien palvontaa . . .»

VII

Muistuu mieleen Paavo Nurmen sisaren sanat viime keväänä: »Kyllähän se hauskaa on, kun veli Amerikassa kunnostautuu — ja vielä hauskempaa kun palaa kotiin. Ei Paavolla ole ylpeä luonne, ei hän urheile kunnian vuoksi. Juoksu on hänen elämänsä.»

Ja siksi, että juoksu on Nurmen elämä, hän sitä jatkaa, antamatta myötämaan huimata päätään. Vielä olympialaiskesänä, 31. VIII. 1924, hän Kuopiossa yhdessä ainoassa juoksussa kaatoi viisi maailmanennätystä. Eivätkä ne olleet mitään osamaileja, vaan kaikkein arvokkaimpia ennätyksiä, Shrubbin ja Nurmen itsensä juoksemia.

Nämä uudet saavutukset ovat sitäkin merkillisemmät, kun Nurmi oli vähää ennen ollut useita päiviä sairaana, menettäen kuumeessa pari kiloa painostaan.

Kuopion Väinölänniemen urheilukentällä hän sitten kauniin viileänä syyskesän sunnuntaina näytti 7,000:lle innostuneelle Kolehmaisen kotikaupunkilaiselle ennen näkemättömiä. Hän otti osaa 10,000 m:n kilpailuun, ja hänen aikansa, 30.06.1, oli uusi ja ihmeellinen maailmanennätys, lähes $^1/_3$ minuuttia parempi edellistä maailmanennätysaikaa, jolla Ritola heinäkuussa oli hämmästyttänyt Pariisia ja koko maailmaa. Nurmen väliajat, jotka tarkoin todettiin kolmella kellolla kukin, nimittäin 4 maililla 19.18.7, 5 maililla 24.13.1, ja 6 maililla 29.07.1, olivat niinikään uusia maailmanennätyksiä,

sekä myös hänen $^1/_2$ tunnissa juoksemansa 9,957 metriä. Jos 10,000 m olisi mennyt alle 30 min., kuten aikaisemmin harjoituksissa, ei puolentunninennätys olisi tullut ensinkään todetuksi . . .

Yllämainitut tulokset Nurmi saavutti ilman tehokkaan kilpailun tuottamaa kiihoitinta: toinen mies maalissa, K. Matilainen, oli paljon jäljessä (hänen aikansa oli 33.16.1) — vaikka hänkin mestarin tavanmukaisen sähkötyksen innostamana juoksi paljon paremmin kuin milloinkaan ennen.

Shrubbin 4 mailin maailmanennätys oli 19.23.4, 5 mailin 24.33.4 ja 6 mailin 29.59.4, kaikki juostu samana vuonna (1904), mutta eri kuukausina. Nurmi pudotti niistä nyt yhdellä kertaa vastaavasti noin 5, 20 ja 50 sekuntia. Hänen tasaisen nopeata vauhtiaan osoittaa myös 5,000 m:n väliaika, 14.52.5. — Matkat oli näissä kilpailuissa erikoisen tarkasti mitattu: kerrotaan siihen käytetyn oikein valantehneitä maamittareita.

Kuopion kilpailujen jälkeen Nurmi rasittuneena ja vilustuneena poti pahanlaista ishiasta, joka esti tavallisen valmennuksen — liikaharjoittelusta ei ollut puhettakaan. Mutta niin hyvä oli hänen kuntonsa, että hän — voitettuaan Ritolan Turussa syyskuun 14 p. 5,000 m:llä sekä seuraavana päivänä Tampereella 10,000 m:llä — kykeni kilpailukauden lopettajaisiksi Viipurissa lokakuun 1 p. vieläkin alentamaan äsken saavuttamaansa maailmanennätystä 5 maililla, juosten sen nyt ajassa 24.06.1, ja saavuttaen samassa juoksussa Saksan penikulmallakin eli 7,500 metrillä uuden maailmanennätyksen, 22.22. »Sää oli muuten hyvä, mutta vähän viileä. Rata hyvänpuoleinen. Tarkoitukseni oli kaataa 5 mailin ennätys.»

Nurmi saattoi olla kesäänsä tyytyväinen.

*

Lokakuussa alkoi noin puolentoista kuukautta kestävä levähdyskausi. Vapaa-aikoinaan Nurmi suoritti keveitä kävelyjä ja voimisteluliikkeitä, sekä kehitti ammattitietojaan lukemalla konealaa käsittelevää kirjallisuutta. Lepokaudellakin hän aina viettää säännöllistä elämää, nousten 7:ltä ja mennen 10:ltä nukkumaan.

Marraskuun 22 p. Paavo Nurmi sitten suuntasi

kulkunsa länttä kohti, ensin Arcturuksella ja sitten valtamerihöyry Celticillä. »Juoksin laivalla, mutta ei siitä hyötyä ollut; ja vietin pitkät ajat kylpyammeessa norjentaakseni jäseniäni. Sain olla hyvästi rauhassa, sillä Celticillä eivät puhuneet suomea.»

Saavuttuaan joulukuun 9 p. New Yorkiin Nurmi heti joutui suurenmoisen juhlimisen ja huomion esineeksi. »Ei ole sitä päivää», hän kirjoitti, »ettei minun kuvani tai jotain kirjoitusta minusta ole lehdessä. Olen täällä jo oleskellut viikon. Kuntoni puolesta olen samanlaisessa tilassa kuin viime toukokuussa. Teen nykyisin hirveästi harjoitustyötä päästäkseni kuntoon. Olen muuttanut syrjäisempään asuntoon, sillä olen nykyisin hermoiltani liikarasittunut.»

Amerikkalaiset ihmettelivät kovasti saadessaan tietää, että tämä kuuluisa ulkomaalainen oli mennyt asumaan erään suomalaisen »janitorin» eli talonmiehen luo syrjäkaupungin kellarikerrokseen, vaikka hänelle oli tarjottu parikin Long Islandin suurta loistohuvilaa vapaasti käytettäväksi. Ja Nurmi itse kertoo, miten Amerikan Urheiluliitolle saapui useita kirjeitä, joissa kehoitettiin »maksamaan Nurmelle niin hyvästi, että hän voi hankkia itselleen hienommat vaatteet.»

Mutta eivät suomalaiset ole milloinkaan päässeet huippukuntoon hienoissa vaatteissa esiintymällä ja palatseissa asuen. Kolehmaiset, Ritola, Stenroos ja muut — spartalaisia kaikki. Ja niin Nurmi jätti huomiotta uhkeimmatkin ja vieraanvaraisimmat tarjoukset. »Jäin koko ajaksi tuohon talonmiehen perheeseen. Sain suomalaista ruokaa, ja oli hyvä olla.»

Päiväjärjestyksestään ja harjoittelustaan hän kertoo seuraavaa: »Nousin aamulla kello 7:n aikaan, join kahvia leivän kanssa ja menin sitten erääseen armoryyn

(maneesiin) harjoituskävelylle noin $^1/_2$—1 tunniksi, kulkien 7$^1/_2$—8 minuutin kilometrivauhdilla. Kotiin palattua voimistelin tavallisen ohjelmani mukaan. Kello 11 söin aamiaista.»

»Sitten otin jälleen kävelyharjoituksia, tällä kertaa ulkosalla — useinkin Van Cortlandt Parkissa — mutta muuten jotenkin samaan tapaan kuin aamusella. Kello 2:n aikaan lähdin suorittamaan juoksuharjoituksia. Enimmäkseen juoksin 71. rykmentin armoryssa 33. kadun ja Park avenuen nurkassa, jonne maanalaisella pääsee noin tunnissa. Harjoittelin $^1/_2$ tunnin ajan 1—3 mailin (1 $^1/_2$—5 km) matkoja. Ilma oli talvisen kylmä, joten en juuri tullut hikeen, enkä siten myöskään kaivannut pyyhkeitä.»

»Palattuani kotiin kello 4:n aikaan join taasen kahvia, ja kello $^1/_2$ 6 oli tavallinen suomalainen päivällinen. Illalla join vielä kolmannet kahvit, ja sitten $^1/_2$ 11:n aikaan nukkumaan. Huoneeni oli kovin lämmin, joten ikkunat talvellakin olivat usein auki.»

»Tätä harjoittelua jatkoin joka päivä koko joulukuun ja tammikuun alkupäivät kilpailuihin asti, sekä sitten aina kilpailujen välillä. Junamatkoilla jäi harjoittelu yleensä pieneen verryttelyyn väliasemilla. Joka päivä sain myös hierontaa Eino Hakoniemeltä, $^3/_4$—1 tunnin ajan; mutta pitemmille matkoille, kuten Los Angelekseen, hän ei kuitenkaan seurannut mukana.»

»Helmikuun alusta lähtien lakkasin käymästä 71. rykmentin armoryssa, jossa on puulattia, ja harjoittelin sen sijaan loppuajan eräässä toisessa armoryssa, joka oli lähempänä kotjani, yläkaupungilla Jerome avenuen nurkassa. Siinä on sementtilattia. Tein tällöin huomion, joka kumoaa kaikki vanhat käsitykset: sementtilattialla harjoitteleminen ei rasita jalkoja, vaan päinvastoin on

Yllättävän yksinkertaisesti sonnustettu suomalainen vieras amerikkalaistyyliin puetun saattajansa seurassa.

kevyempää kuin ulkoradoilla juokseminen. Minulla ei ollut viime talvena jalat kertaakaan kipeät; niutta jos olisin juossut saman määrän ulkona, olisi varmasti tullut paljon nivel- ja lihaskipuja. Löysällä pohjalla juokseminen rasittaa enemmän pohkeita sekä muita lihaksia kuin puu- tai sementtipohjalla juokseminen.»

Elämästä Amerikassa Nurmi alkoi aikaa myöten pitää yhä enemmän. Häntä miellytti sen vapaus ja luonnollisuus, sen käytännöllinen suorasukaisuus ja tarmo. Mutta häntä — nopeista nopeinta — ihmetytti sen ääretön vauhti ja hoppu. »Juhlapäivinä ja aattoina vyöryy kaduilla ja teillä katkeamaton jono autoja. Sanotaanpa leikillä, että Fordin täytyy taaskin typistää malliaan, jos mieli kaikkien autojen mahtua maantielle. Kaikilla on aina kiire johonkin. Ei edes ennätetä laittamaan kunnollista ruokaa. Kaupoista saa ostaa kaikki ainekset puolivalmiina; sitten niitä vähän kiehautetaan, ja syödä hotaistaan hätäisesti. Paljon tuhlataan taloudessa ruoka-aineita.»

»Pilvenpiirtäjät eivät minuun tehneet erikoisempaa vaikutusta, sillä tunsin ne ennestään kuvista. Sitä vastoin ihastuin kovasti siihen tarkoituksenmukaisuuteen, millä New Yorkin suuret rautatieasemat, Pennsylvania ja Central, ovat järjestetyt. Valtavasta liikenteestä huolimatta on kaikki saatu sopimaan kovin pieneen tilaan. Toisessa kerroksessa kaikki menevät, toisessa kaikki saapuvat junat, ja keskeymättömästä ihmistulvasta huolimatta käy kaikki sujuvasti. Kaupungin piirissä kulkevat kaikki junat sähköveturien avulla; vasta ulkopuolella ne vaihdetaan höyryvetureihin. Sama käytännöllisyys ilmenee yleensä Amerikan insinööritoimessa. Rautatiet rakennetaan yksinkertaisemmin ja halvemmin kuin meillä; samaten kaikki muukin. Mutta kauneuteen ei paljon huomiota kiinnitetä.»

Alkuaikoina ei Nurmi kuitenkaan paljon ennättänyt tutustua uuteen ympäristöön. Harjoittelu vei suurimman osan ajasta. Olihan hän tavalliseensa verraten alikunnossa; ja sitä paitsi oli uusi maailma uusine edellytyksineen kerta kerralta osoittautunut kohtalokkaaksi eurooppalaisille kuuluisuuksille. Guillemot, Lenglen — yksinpä eurooppalaiset hevosetkin, Papyrus, Epinard ja mitä ne lienevätkin — kaikki olivat toinen toisensa jälkeen surkeasti epäonnistuneet Amerikassa. Miten kestäisi Nurmikaan oudossa ilmanalassa, ja erikoisesti sisäradoilla, joihin hän oli aivan tottumaton?!

*

Nurmen ensimmäistä yritystä uudella mantereella, joka suoritettiin Finnish-American A. C:n kilpailuissa Madison Square Gardenissa tammikuun 6 p., loppiaisena, oli saapunut katsomaan niin paljon väkeä kuin tuohon suureen rakennukseen suinkin saatiin ahdetuksi, noin kymmenen tuhatta henkeä. Heidän joukossaan nähtiin paljon vanhoja kokeneita suurjuoksijoita sekä treenareita, Bonhag, Meredith, Duffey ja muita, jotka kaikki jännittynein mielin seurasivat uuden tulokkaan ensi esiintymistä.

Kuten edellisenä kesänä Pariisissa, vaikeutti nytkin Nurmen tehtävää se, että hänen oli perätysten juostava kaksi matkaa, maili ja 5,000 m. Ensimmäisellä uhkasi häntä Joie Ray, toisella Ritola — kumpikin kotoisella pohjallaan, ja velanmaksu mielessä.

New Yorkin Uutiset kertovat mailinjuoksusta seuraavaan tapaan:

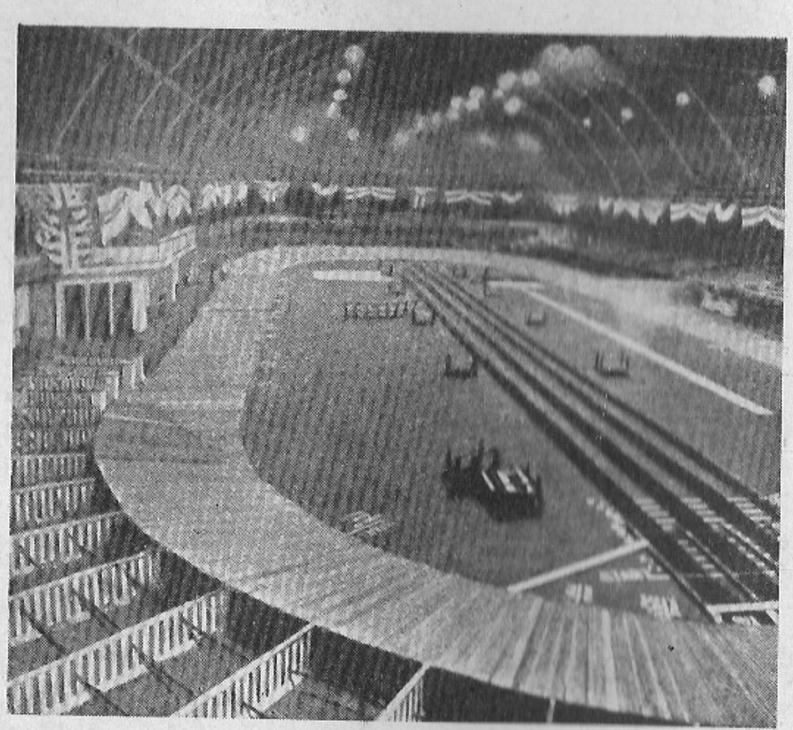

Madison Square Garden.

»Merkkilaukauksen kajahtaessa olivat kaikki muut kilpailijat (Liewendahl, Ray, L. Hahn, J. Connolly, W. Higgins ja L. Larrivee) tavallisessa »sprinttaajan» kyyryisessä asennossa paitsi Nurmi, joka aloitti mailin juoksun samoin kuin pitemmätkin matkat pystyssä seisoen. Näinmuodoin saivat useat juoksijat hänestä etumatkan: Lloyd Hahn oli ensimmäisenä, Larrivee toisena, Nurmi vasta viidentenä. Mutta niin pian kuin joukko pyrähti radalle, haki Nurmi paikkansa, pitämättä erikoista kiirettä. Toisen kierroksen (kierros $^1/_{11}$ mailia) oli Hahn ensimmäisenä, Ray toisena ja Nurmi kolmantena. Neljännellä kierroksella syöksyi Higgins ensimmäiseksi, mutta ei kestänyt puolta kierrosta enem-

pää, kun Nurmi, joka oli kaiken aikaa juossut matemaattisen säännöllisessä tahdissa, meni epävakaisen kilpailijansa edelle. Ray oli silloin kolmantena.»

»Kun Nurmi meni johtoon, pääsi suomalaisilta — joita oli katsomossa lähes 4,000 — helpoituksen huokaus. Mutta kilpailu olisi jäänyt suuresti vaille sitä jännitystä, mikä siinä oli, ellei Ray olisi kahdeksannella kierroksella epätoivon vimmalla ponnistautunut Nurmen edelle. Amerikkalaiset päästivät vimmatun huudon. Heidän epäjumalansa, jonka loisto tosin on viime aikoina tupannut himmentymään, näyttää vanhaa kurssiaan ja lyö laudalta muukalaisen tunkeilijan! Mailin matka on Rayn, suomalainen ei kykene siinä ylittämään miestä, joka tuntee kaikki sisäradan kovan lankkutantereen metkut niinkuin viisi sormeaan, osaa tehdä äkkijyrkät mutkat kokeneesti ja vauhdikkaasti, ja jonka vahva puoli on hirvittävä sprinttauskyky viimeisessä kirissä.»

»Mutta se oli erehdys. Nurmi antoi Rayn puhaltaa liikahöyryn itsestään, eikä muuttanut koneellisen täsmällistä tahtiaan, joka kuitenkin kuljetti hänet yhä lähemmäksi Rayta. Kymmenennen kierroksen alussa Nurmi alkoi huomattavasti lähetä edellämenijää. Katsoja ei voinut sanoa, mikä tämän lähentymisen vaikutti, sillä Nurmen liikkeissä ei näkynyt minkäänlaisia ylimääräisiä ponnistuksia, ja Ray varmasti juoksi yhtä nopeasti kuin ennenkin. Kuitenkin välimatka lyheni. Amerikkalaiset sanovat, että Nurmi vauhtiaan lisätessään juoksee niinkuin aave, niinkuin höyhen, jota tuulenpuuska kuljettaa äänettömästi eteenpäin. Tosiasia lienee, että Nurmi vain yksinkertaisesti pidentää askeltaan. Se ei kuitenkaan ilmene ulospäin minään erikoisena ponnistuksena.»

»Puolivälissä kymmenettä kierrosta Nurmi liukui

Rayn edelle muutaman silmänräpäyksen aikana. Ray ponnisti viimeisetkin voimiensa rippeet. Hänen kasvoillaan oli tuskallinen, vääristynyt ilme — niinkuin voidaan kuvitella olevan ihmisellä, joka pingoittaa voimiansa viimeiseen hengenvetoon asti. Nurmen ilme oli, kuten tavallista, tyyni kuin marmoriin hakattu.»

Olympiavalmentajamme Jaakko Mikkola kuvaa loppua näin:

»Kello soi. Yleisö seisoo varpaillaan — ja huutaa kuin hukkuva. Nurmi eroaa Raysta kuin siivillä. Hän tuntuu lentävän. Ei mikään häiritse tai kykene estämään hänen voittoaan. Ray jää kuin seisomaan. Nyt erottaa suomalaisen huutojoukon äänen aivan selvästi. Nurmi on viimeiseen käänteeseen tullessa jo viisi jardia edellä. Hahn on toisena ja Ray kolmantena. Nurmi katsoo taakseen tarkastellen tilannetta. Käänteen lopussa Nurmi katsoo jo toisen kerran taakseen ja näkee, mitenkä Ray lisää vauhtia ja lähestyy Hahnia. Nurmi katkaisee maalinauhan hyvällä loppukirillä myrskyisten suosionosoitusten vallitessa. Ray saapuu maaliin noin kuusi jardia jäljessä ja kolmantena Hahn, neljäs J. Connolly. Liewendahl ei ollut vielä riittävästi tottunut sisärataan ja osaksi harjoituksen puutekin vaivasi häntä. Hän saapui maaliin kuudentena. Hän oli muuten koko ajan n. s. pussissa.»

Nurmen aika, 4.13.6, oli uusi mailin sisärataennätys, alittaen Rayn vanhan ennätyksen tasan sekunnilla. Nurmen väliaika 1,500 metrillä, 3.56.2, oli sekin uusi sisärataennätys. — Hänen väliajoistaan neljännesmaihttain on ristiriitaisia tietoja, joten niiden johdosta ei voida tehdä päätelmiä. — Toisena saapui maaliin vanha mestari Ray ja kolmantena nouseva tähti Hahn. Heidänkin aikansa on ilmoitettu eri tavalla.

Nurmi itse sanoo tästä juoksustaan:

»Siinä ei ollut mitään hermostuttavaa. Yhteen aikaan luulin häviäväni. Madison Square Gardenin rata oli minulle outo, ja liian joustava. En ollut saanut sillä harjoitella kertaakaan. Tässä suuressa hallissa on näet joka päivä näytäntöjä, joten tuo irtorata vedetään vasta kilpailun edellisenä yönä paikoilleen. Kiinteä rata on paljon nopeampi kuin tuollainen joustava. Muuten on hyvä sisärata nopeampi kuin ulkorata, — ainakin se hyvä etu sillä on, ettei koskaan tuule, ja ilma on tarpeeksi lämmintä.»

Rayn taktiikkaa selittää tunnettu urheilukirjailija Howard Valentine seuraavasti:

»Joien suunnitelma oli antaa Nurmen johtaa kolme neljännesmatkaa ja sitten ottaa syöksy. Rayn 'nykäys' tällä kohtaa oli ihanan kaunis. Hän pyyhälsi Nurmen ohitse syöksyllä, joka vei hänet kahdeksan yardin etumatkaan. Muutamien häipyvien sekuntien ajan näytti siltä kuin olisi Ray saavuttanut uransa suurimman riemuvoiton, ja samalla erään kaikkien aikojen juoksuurheilun suurimmista yllätyksistä. Viisas Paavo antoi jenkkitoverilleen tarpeeksi köyttä, ja tällä lyhyellä 200 yardin matkalla Ray niin sanoaksemme hirtti itsensä. Suomalaisen loppuponnistus, jonka hän suoritti sellaisella kevyellä sulavuudella, että se sai Gardenin radalle tunkeutuvat tuhannet suomalaiset innostuneesti huutamaan eläköötä, — tämä ponnistus tapasi Joien väsyneenä kuin koira.»

Muuan toinen amerikkalainen urheilukirjailija, George B. Underwood, sanoo:

»Joie Ray teki voimakkaan ponnistuksen, syöksyn, joka vei hänet Lentävän Suomalaisen rinnalle ja hänen ohitseen, neljä yardia, kuusi yardia, kymmenen yardia

edelle. Bostonilainen Hahnkin sivuutti Lentävän Suomalaisen, tullen toiseksi.

'Hän saa päihinsä', huudahti vanha toverimme Arthur Duffey, joka aikoinaan oli yhtä suuri pikamatkoilla kuin Nurmi nyt keskipitkillä.

'Siltä näyttää', me myönsimme.

'Ei, herrat', keskeytti Ernie Hjertberg, Ruotsin entinen olympiavalmentaja. 'Ei, hyvät herrat. Minä olen ennenkin nähnyt tuon suomalaisen juoksevan. Hänellä on suuri juoksupää. Kyllä Ray ja Hahn palaavat hänen luokseen. Odottakaa ja katsokaa.'

Niin kävikin.

Puolentoista kierrosta Nurmi salli Rayn näytellä kantapäitään. Sitten meni Paavo Verraton johtoon ainutlaatuisella tavallaan, eikä häntä enää sen jälkeen uhattu.»

Myöskin 5,000 m:n kilpailun samana iltana voitti Nurmi, sivuutettuaan lopussa muutamilla kymmenillä metreillä Ritolan, joka oli johtanut suuren osan matkaa. Aika, 14.44.6, oli uusi sisärataennätys sekin, leikaten tasan 10 sekuntia Rayn parin vuoden vanhasta ennätyksestä, jota ei kuitenkaan liene virallisesti hyväksytty.

*

Muitakin ensiluokkaisia tuloksia saavutettiin näissä kilpailuissa — m. m. juoksi L. Murchison 250 m 29 sekunnissa, alittaen Härön vanhan maailmanennätyksen — mutta suuri yleisö, erikoisesti tuhannet katsomossa olevat suomalaiset, kiinnittivät kaiken huomionsa tuohon jännittävään mailinjuoksuun. Sen aiheuttamaa tunnelmaa kuvaa erään katsojan N. Y. Uutisissa julkaisema raikas kuvaus, josta lainaamme seuraavat kohdat:

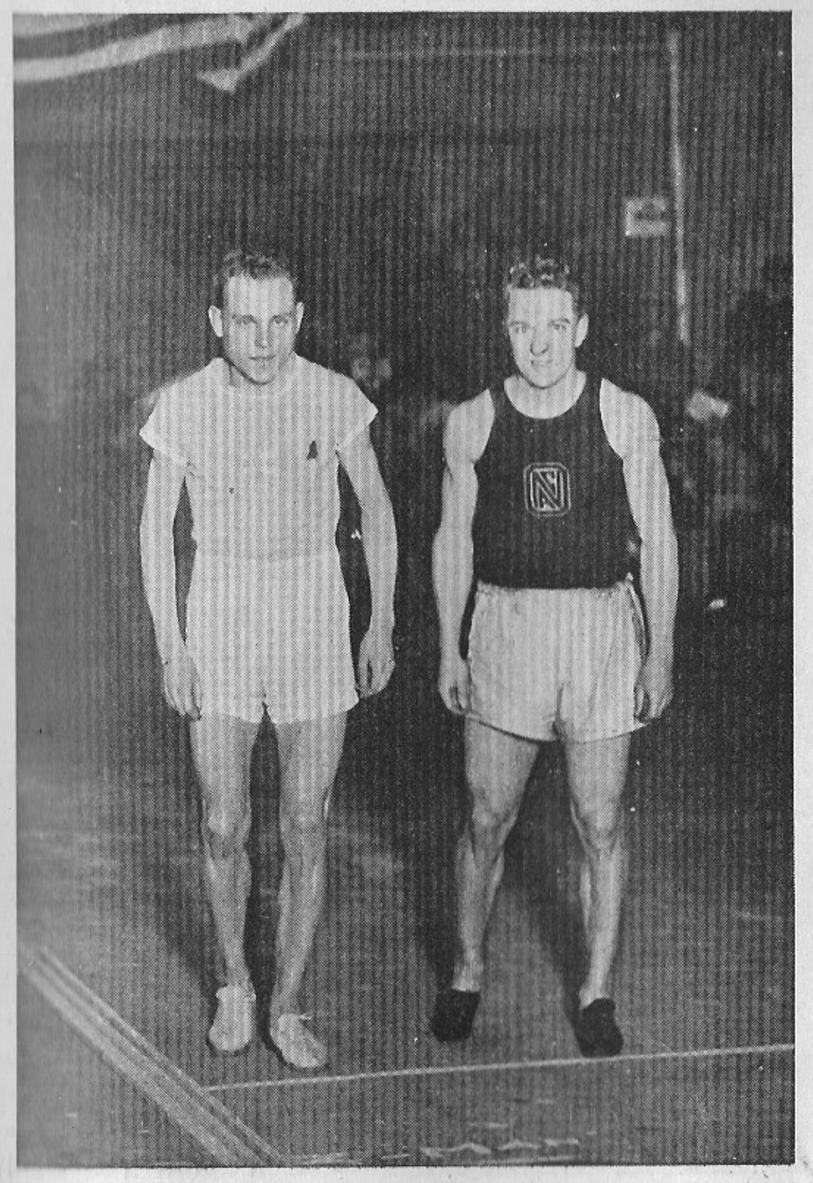

Nurmi ja Murchison.

»Mailin juoksu oli äärimmäisen jännittävä. Vieressämme istui nuoria amerikkalaisia, Rayn kovia kannattajia. Kun Ray ja Hahn sivuuttivat Nurmen $^3/_4$ mailin paikoilla ja jätättivät häntä muutaman yardin, hyppäsivät he kiihkoissaan ylös ja heidän äänensä lienee kuulunut Finntowniin heidän kirkuessaan:

— Hei, hei, Joie! Paina päälle!

Ja sitten he vilkaisivat kuin voitoniloisina meihin ja sanoivat:

— Nurmi on voitettu! Vanha Joie se on — se on Ray...

Ja kun Nurmi sitten pyyhälsi sievästi Rayn ohitse ja teki rakoa hyvän joukon enemmän, nousimme me vuorostamme ylös ja huusimme, että heidän huutonsa hukkui siihen, ennenkuin ehtikään Finntowniin. Ja lisäsimme heille:

— Se on Nurmi tuo... Se on Paavo... Nurmi, hän on!

Ja mainittakoon yleisenä piirteenä amerikkalaiselle urheiluyleisölle, että heidän hurraansa Nurmelle hänen voittaessaan oli yhtä vahva ja vilpitön kuin omammekin — ja se on jotakin, sekin!

— — —

Sinä yönä emme nukkuneet. Puhuimme siitä seurallemme pari tuntia — senjälkeen yövahdille ja telefonitytöille ja aamulla maitomiehelle ja sekatavarakaupan apulaispojalle ja työpaikalla poosullemme. Jaha, sanoi hän, jaha — jasso niin kävi. — No tulepas tänne konttorin puolelle ja kerropa. Jasso niin, että niin — sanoi hän. Ja me istuimme siellä klo 9:stä klo 3:een iltapäivällä. Me kerroimme, hän kyseli ja kuunteli ja vielä kysyi, että entä mitä sitten. — Ja me selitimme, uskokaa pois — emme muistaneet päivällistä kumpikaan —

ja sitten sanoi poosu: jaha, kello on kolme — no mene nyt kotia ja levähdä...

Olimme maailman onnellisin ja onnessamme levottomin ihminen...

Maan lehdet ovat senjälkeen pitäneet kuumetta yhä nousevassa vireessä. Hänestä on joka lehdessä, jokainen hänestä lukee, hän on jokaisen ihmettelyn ja ihailun korkein esine — Paavo Nurmi. Toiset kutsuvat häntä Lentäväksi Suomalaiseksi ja Paavo Verrattomaksi, toiset Suomalaiseksi Pikapostiksi ja Helsingin Veturiksi, Suomalaiseksi Aaveeksi tahi Peuraksi tahi »4 : 10 Paavoksi» — mutta kaikille on tietty ja tunnettu ja tunnustettu totuus, että hän on Paavo Nurmi, maailman kaikkien aikojen suurin juoksija...

Sanoivat lehdet Paavon nukahtaneen mainitun illan juoksujen välissä. Lisäävät leikitellen sen olevan erinomaisen tavan: nukkua kilpailujen väliajoilla eikä itse kilpailussa, kuten vaan omat juoksijat tekevät, ja hätäkös on Paavon voittaa, he vielä selittävät: hän juoksee kellonsa mukaan, joka käy Helsingin ajan mukaan ja on niin paljon tämän kylän ajasta edellä.

Sellainen on Paavo Nurmi. Hänen nimensä on kaikille tuttu, Atlantin rannasta Tyyneenmereen. Suurilla saavutuksillaan hän on liikuttanut jokaista sydäntä ja hänen nimensä tulee kuolemattomana iäti säilymään urheilun historiassa.»

VIII

Nurmen ensi esiintyminen uudessa maailmassa oli onnistunut kohdalleen.

Tämän jälkeen hän harjoitteli viikon verran; sitten seurasi kilpailu toistaan.

Voitettuaan tammikuun 15 p. Ritolan 3,000 m:n juoksussa (Nurmen ajat: 1 $^3/_4$ maililla 7.55.6, 3,000 m:llä 8.26.8, sekä 1 $^7/_8$ maililla, jonne saakka hän jatkoi matkaa yli ohjelman, 8.29, olivat jälleen uusia sisärataennätyksiä, alittaen Rayn vanhat) Nurmi riensi junaan, matkusti yön ja päivän sekä ehti parahiksi 16 p:n illalla Chicagoon, jossa hän uudelleen kohtasi Rayn 1 $^3/_4$ mailin matkalla.

Nyt aikoi Ray toden teolla voittaa tuon pelätyn ulkomaalaisen. Ray oli kotikaupungissaan, tutulla radalla, jotavastoin Nurmi oli vuorokauden junamatkasta väsynyt; sitä paitsi hän oli laatinut suunnitelmansa $^1/_{10}$ mailin pituista rataa silmällä pitäen — mutta saikin juosta $^1/_{12}$ mailin radalla. Saadakseen lisää istumapaikkoja — pääsylippujen kysyntä oli tavaton, ja 1 $^1/_2$ dollarin paikoista maksettiin sitten yksityiskaupassa 10 dollaria ja enemmänkin — oli valtavan Coliseumin rataa supistettu. Ja Rayllä oli takanaan koko miljoonakaupungin myötätunto — suomalaisella vain maanmiestensä, joita sentään lähikaupungeistakin oli hyvissä ajoin rientänyt katsomaan hänen juoksuaan.

Liewendahl, Ray ja Nurmi lähdössä.

Vähältä piti, ettei Nurmi ennättänyt junaan — hänen täytyi näet heti kilpailun päätyttyä palata New Yorkiin, juostakseen siellä taasen jo seuraavana iltana — sillä kunnon chicagolaiset, varmuuden vuoksi ennen kilpailua, ojensivat Joielleen ruusukimpun ja hopeamaljan, sekä pitivät pari puhetta, joissa häntä ylistettiin »kaikkien aikojen suurimmaksi juoksijaksi».

Varmemmin voittaakseen tämä suuri juoksija noudatti nyt uutta taktiikkaa. Hän ei halunnut väsyttää itseään liian aikaisella loppukirillä, kuten Finnish-American A. C:n äskeisissä kilpailuissa mailin matkalla, vaan päätti nyt vasta lopussa rynnätä esille ja musertaa tulokkaan kuuluisalla pinnistyksellään. Mutta silloin se jo oli liian myöhäistä, ja Ray jäi jotain 75 yardia... Kolmas osanottaja, Frej Liewendahl, keskeytti. Hän ei kestänyt vauhtia.

Nurmi paransi hituisen edellisenä iltana New Yorkissa saavuttamaansa uutta ennätystä, saaden nyt tulokseksi 7.55.4. Hän kiirehti sitten pukuhuoneeseen, vanhan Coliseumin vavistessa kansanjoukon ihastushuudoista, ja ennätti kylpemättömänä ja nälkäisenä töin tuskin New Yorkin yöjunaan, jättäen väsähtäneen Rayn ruusujensa keskelle virvoittelemaan itseään.

Aina valppaat amerikkalaiset sanomalehtimiehet tiesivät sitten kertoa, miten Paavo oli niin kovasti suuttunut tuosta omavaltaisesta radan pienentämisestä, että oli uhannut jättää juoksemisensa Amerikassa sikseen ja palata oikopäätä Suomeen . . . »Se on juttua», sanoo hän itse; »en minä suuttunut; mutta olisin kyllä luonnollisesti mieluummin juossut pitempia ratoja. Lopulla sitten oli yhdentekevää, kun perehdyin lyhkäisiin. — Tuo Chicagon kilpailu muuten oli jännittävä, kun Ray roikkui pitkät ajat mukana.»

Fordham-yliopiston kilpailut New Yorkissa tammikuun 17 p:n illalla olivat jo alkaneet, ja Ritola niissä voittanut 5 mailin tasoitusjuoksun uudessa sisärataennätysajassa (24.21.8), kun Paavo Nurmi autolla saapui suoraan Chicagon junalta. Hänen astuessaan radalle yleisö tervehti häntä kuin voittamatonta suosikkiaan ainakin.

Kolmantena peräkkäisenä iltana Nurmi nyt sai juosta kolmannella oudolla radalla — tällä kertaa pidettiin näet kilpailut 102. rykmentin betoniradalla, joka on $^1/_8$ mailin pituinen, mutta ilman kaltevia kaarteita. Nurmi otti osaa 2,000 m:n tasoituskilpailuun, tovereinaan Ilmari Prim, Gunnar Nilsson ja August Fager Finnish-American A. C:sta. He ovat Amerikan oloihin nähden ensiluokkaisia juoksijoita ja monien mestaruuksien voittajia. Kun Nurmi sitten myöhemminkin useasti kilpaili heidän kanssaan, alettiin heitä nimittää hänen »kolmeksi muskettisoturikseen». — Nurmi voitti etumatkoista huolimatta ja sai ajakseen 5.33, joka merkittiin luetteloihin uutena sisärataennätyksenä.

Tämän jälkeen oli muutaman päivän väliaika, ja sitten jälleen kilpailu toisensa perästä.

*

Newarkin armoryssa 21.I. Nurmi »muskettisoturreineen» 2 $^3/_4$ mailia juostessaan alensi 2 $^1/_4$ ja 2 $^3/_4$ mailin sisärataennätykset, jotka Hannes Kolehmainen oli kuuluisassa 3 mailin kilpailussaan 12. II. 1913 Brooklynissa väliaikoina saavuttanut.

Tammikuun 23 p. Nurmi juoksi 2,000 m New Yorkissa 102. rykmentin armoryssa. Tämä kilpailu oli siitä erikoinen, ettei hän siinä saavuttanut yhtään uutta maailmanennätystä!

Seuraavana päivänä hänelle 2,000 yardin tasoitusjuoksussa Brooklynin 13. rykmentin armoryssa merkittiin ajaksi 5.00.8, joka muutamalla sekunnilla alittaa Shrubbin vastaavan ulkorataennätyksen. Samalla hän kyllä »hävisi» askeleen mitan G. Nilssonille, jolla oli 100 yardin etumatka. Ilta oli Ritolan, joka näissä kilpailuissa 5,000 m:n tasoitusjuoksussa kaatoi 3 vanhaa ennätystä, m. m. Nurmen itsensä äskettäin, 6.I., saavuttaman 5,000 metrillä.

Tammikuun 27 p. sitten alkoivat Millrose A. A:n kilpailut Madison Square Gardenissa. Se oli jälleen suuri päivä Amerikan suomalaisille.

Ritola juoksi näissä kilpailuissa 3 mailin matkalla väliaikoina uudet ennätykset 2 $^1/_4$, 2 $^1/_2$ ja 2 $^3/_4$ maililla; ja kuultuaan lopputuloksensa 3 maililla tekevän

14.04, hän sanoi, että jos olisi tiennyt niin vähän puuttuvan, olisi hän yksin tein juossut alle 14 minuuttia.

Aikaisemmin samana iltana Nurmi otti osaa $^3/_4$ mailin juoksuun. Häntä vastassa olivat Amerikan parhaat mailerit, Hahn, Connolly, Ray ja Larrivee.

»Ilmassa oli runsaasti sähköä», sanoo Jaakko Mikkola, »ehkä runsaammin kuin missään aikaisemmassa kilpailussa, jossa Nurmi on tavannut yllämainitut kuuluisat amerikkalaiset mailerit. Nyt otaksuttiin, että Paavo ei pystyisi pitämään puoliaan, kun matka oli näin lyhyt; mutta ennustajat erehtyivät, kuten monesti ennenkin. Paavo vei voiton, vaikka se lujalla olikin, lujemmalla kuin koskaan aikaisemmin. Lähtölaukauksen pamahdettua pyrähtivät mieltet kuin lentoon; kaikki muut lähtivät kyyrystä, mutta Paavo, kyyrylähtöön tottumattomana, lähti pystystä. Ray meni heti johtoon ja erkanikin joukosta. Nurmi tyytyi juoksemaan neljäntenä. Vähitellen Nurmi »nousi» ylemmäksi. Kolmannen kierroksen hän kamppaili Hahnin rinnalla, joka ei millään tahtonut päästää Nurmea sivu. Neljännellä kierroksella oli Paavo kolmantena. Viidennellä hän pääsi Rayn kannoille ja viimeisellä kierroksella avasi Nurmi venttiilit selälleen ja päätyi voittajana maaliin noin kymmenen jardia Rayn edellä. Nurmi oli saavuttanut kolmannentoista ennätyksensä. Hänen ajakseen merkittiin 3 min. 3.8 sek. Entinen ennätys oli Joie Rayn hallussa ja oli se 1.2 sek. hitaampi.»

Nurmi lienee muuten kolmisen kierrosta ennen maalia ollut »pussissa» eli »taskussa», Connollyn sisäpuolella ja Rayn takana. »Tyvenen kylmästi hän jättäytyi jälkeen», kertoo muuan amerikkalainen sanomalehti, »ja kaarsi ulkoteitse näiden molempien suurten juoksijain ohitse, sivuuttaen Joien viimeisellä kierroksella... Hän on nyt antanut Joielle kolme tilaisuutta, ja Joie on ne hävinnyt.»

Näyttää siltä, kuin olisi sitkeästi yhä uudestaan yrittävä Ray tälläkin kertaa turvautunut uuteen taktiikkaan: matkan lyhyyteen luottaen hän ilmeisesti koetti ylläpitää tasaista hirmuvauhtia koko ajan, yrittämättä erikoista kiriä alussa, tai jättämättä sitä loppuun... Mutta Nurmen vauhti oli vielä hirveämpi.

Nurmi itse sanoo tästä kilpailusta: »Se oli jännittävä ihan loppuun asti; voitto oli epävarma. Erikoista taktiikkaa minulla ei ollut: juoksin tasaisesti vain, ja lopussa jätin kuten tavallisesti.»

Näissä samoissa kilpailuissa saavutti uuden maailmanennätyksen paitsi Nurmea ja Ritolaa myös korkeushyppääjä Harold Osborne, ja italialainen suurkävelijä Ugo Frigerio esiintyi ensimmäistä kertaa Amerikan yleisölle. Oli siinä kerrakseen katselemista!

Seuraavana päivänä jatkui kilpailuja samassa paikassa, ja Nurmi juoksi nyt 1 $^1/_2$ mailia ajassa 6.39.4, sekä väliaikana 1 $^1/_4$ mailia ajassa 5.30.2, siten jälleen kaataen kaksi Rayn parin vuoden vanhaa sisärataennätystä. — Ray oli nytkin yrittämässä, mutta jäi heti alussa, ja muutamia kierroksia juostuaan keskeytti — ensi kertaa kahdeksaan vuoteen, kuten kerrotaan.

Tammikuun 30 p. Nurmi voitti hitaanlaisesti (5.19.4) 1 $^1/_8$ mailin tasoitusjuoksun Morningside A. C:n kilpailuissa New Yorkissa. Seuraavana päivänä hän ensimmäisen kerran juoksi Bostonissa. Kaupunki oli varustautunut juhlallisesti vastaanottamaan kuuluisan ulkomaalaisen, mutta hän hylkäsi asemalla odottelevat loistoautot ja käveli mieluummin verrytelläkseen, kun oli vilustunut ja kankea. Kävi hän sentään kaupungintalolla tapaamassa odottavaa kuvernööriä ja muita kor-

keita herroja, jotka halusivat lausua hänet tervetulleeksi.

Juostessaan sitten 2 mailia $^1/_{12}$ mailin radalla, hän saavutti ajan 9.16.2; tämän kuultuaan kerrotaan katsojana olleen Rayn ilosta ja ylpeydestä hyppineen, kun yksikin hänen vanhoista ennätyksistään oli säilynyt. — Juoksu oli tasoituskilpailu ainaisine »musketööreineen».

IX

Näin seurasi kilpailu toistaan, ja Nurmen esimerkki vaikutti toisiinkin voimakkaan sähkölatauksen tavoin. Amerikan parhaat mailerit, Ray, Hahn, Connolly y. m., saavuttivat, hänen jälkiään seuraten, elämänsä parhaita aikoja. Ja mikä vaikutus hänellä olikaan nuoren polven urheiluharrastusten kohottamiseen!

»Kilpaillessani illalla, annoin usein sitäpaitsi aamupäivällä näytöksiä, tavallisesti koululaisille. Kaikkiaan niitä oli muutamia kymmeniä, m. m. pari New Yorkissa.»

Erästä tällaista kuvataan seuraavasti:

»Eilen iltapäivällä esitti Nurmi näytejuoksua Koulujen Urheiluliiton kilpailuissa 102. rykmentin maneesissa. Tilaisuudessa oli tuhansia koulupoikia kilpailemassa ja noin kuusituhantinen yleisöjoukko. Nurmen astuminen näkösälle herätti suosionmyrskyn, jollaista mainitun rakennuksen seinäin sisällä tuskin lienee ikinä kuultu. Nurmi juoksi kolme kierrosta. Henkeä pidätellen, silmät säihkyen ja sydän jyskyttäen katsoivat pojat maailmanmestarin menoa, varmaankin kukin itseksensä kuvitellen kerran pääsevänsä maailman suurille kilpakentille voittamaan laakereita Paavo Nurmen lailla.»

»Ennen kuulumaton määrä Amerikan nuorukaisia liittyy urheiluseuroihin ja koettaa perehtyä kaikkiin juoksutaidon salaisuuksiin», kirjoittaa muuan toinen amerikkalainen. Uusia kilparatoja perustetaan, vanhoja

korjataan. »Nurmi on vaikuttanut sisäkilpailujen elvyttämiseksi enemmän kuin mikään muu tekijä Amerikan urheiluhistoriassa», sanoo Bill Cunningham (sama mies muuten, joka niin hauskasti on kertonut kokemuksiaan ensimmäiseltä — ja viimeiseltä — käynniltään suomalaisessa saunassa); hän pitää Nurmea suorastaan Amerikan todellisen urheilun pelastajana autojen ja moottoripyörien aikakaudella.

»Minun käyntini nosti paljon juoksu-urheilua, varsinkin juuri koululaispiireissä», sanoo Nurmi itse; »Amerikalla on nousemassa miehiä, sillä kouluissa vallitsee suuri innostus... On tyhjää haaveilua, että me joskus tulisimme voittamaan Amerikan olympialaisissa, kun näkee kouluissa tehdyn urheilutyön.»

Amerikkalaisten lehtien mukaan ovat useat sadat tuhannet ihmiset — 6,000—12,000 henkeä kerrallaan — olleet katsomassa Nurmen kilpailuja. Amerikassa vallitsi todellinen Nurmi-kuume. »Aina ensimmäisenä — kuten Nurmi», luettiin kaikenkaltaisten tavaroiden ilmoituksista. »Nurmi syö tätä leipää», julistettiin ravintoloiden ikkunakilvissä. »NN-patterit ovat radion 'Nurmia'. Kuten Nurmi, paranevat nekin paranemistaan»... Ja milloin tämä kuuluisa suomalainen saapui johonkin uuteen kaupunkiin, aina oli esillä autoja, joilla häntä kuljetettiin katsomassa paikkakunnan merkillisyyksiä — ja sitten otettiin valokuva todisteeksi siitä, että »Nurmi käyttää tätä merkkiä».

Mutta varsinkin alussa kaikki tämä touhu häiritsi ja kiusasi Paavo Nurmea. Muuan Kanadan suomalainen kirjoitti eräälle Helsingin lehdelle seuraavaa:

»Amerikkalaisten sanomalehtimiesten ja yleisön mieltä kiinnittää erityisesti hänen vaatimattomuutensa ja se, ettei hän julkisuutta etsi, vaan päinvastoin koet-

taa kaikin muodoin sitä karttaa. Kirjoittaja mainitsee Torontossa nähneensä kuinka suurten valtalehtien reportterit, joita Walesin prinssi tai Lloyd George tai muut kuuluisuudet eivät olleet voineet vastustaa, odottivat kärsivällisesti tuntikausia saadakseen Nurmea edes hetkisen haastatella. Ja kun Montrealissa Brittein valtakunnan suurimmassa hotellissa sanomalehtimiehet olivat häntä kotvasen odottaneet, saapui hän suoraan kylvystä vajanaisesti pukeutuneena muutamiksi minuuteiksi heidän luokseen. Tätä voidaan katsoa uhmaksi sellaista valtiomahtia kuin sanomalehdistöä kohtaan, joka voi suuruudet nostaa ja kukistaa, mutta Paavo Nurmelle on kaikki sallittua. Hänessä nähdään ihminen aivan erikoista laatua, joka on amerikkalaisille uutta... Yli puolen miljoonaa dollaria ovat he tähän saakka ovirahoina maksaneet päästäkseen katsomaan hänen juoksuaan. Moni urheiluseura on hänen avullaan suuresti korjannut raha-asioitaan, mutta itse hän matkusti kilpailusta kilpailuun kuluneessa takissa, kunnes äskettäin hankki itselleen Kanadassa uuden puvun. — Tämä on amerikkalaisista jotakin suurenmoista ja käsittämätöntä. He ovat tottuneet siihen, että suururheilijat matkustavat loistojunissa, että heillä on omat kirjurit, jotka sanomalehdille kiusaksi asti toimittavat ylistyskirjoituksia. Nurmi on Nurmi, kokonaan toisenlainen kuin muut...»

Kova kilpailu-urakka teki Nurmen sitäkin haluttomammaksi kaikkeen n. s. edustamiseen. Helmikuun 15 p. hän kirjoitti kotimaahan:

»Minulla on nykyään vielä kauhean paljon hommaa. Melkein jokapäiväiset ankarat kilpailut ovat rasittaneet kovasti. Nukkumisesta ei tahdo tulla mitään, sillä kilpailut alkavat tavallisesti klo 8, ja minun juoksuni ovat

vasta lopussa, klo 11—12 aikaan. Kotimatkaan menee tunti tai puolentoista, joten kilpailupäivinä pääsen nukkumaan vasta klo 2:n ajoissa. Nousen silti joka aamu 7:ltä, kun olen siihen tottunut. Näin tulen saaneeksi liian vähän unta, kun en juuri päivisin nuku. Epäilen, tulenko tällaista kauan kestämään...»

Samaa useat muutkin epäilivät. Jo helmikuun 2 p. kirjoitti vanha kokenut pikajuoksija Arthur Duffey:

»Tuosta Madison Square Gardenin juoksusta (6.I.) lähtien ovat hänen suorituksensa olleet kerrassaan Herkuleen arvoisia. Kuka mestariurheilija tahansa tietää, että kaikkein rasittavinta, vieläpä enemmän kuin varsinaiset kilpailut itse, ovat pitkät junamatkat ja kilpaileminen yhä uusilla sisäradoilla. Se katkaisee mestarinkin voimilta kärjen. Se tekee hänet kankeaksi, horjuttaa hänen henkistä tasapainoaan, ja tekee hänelle mahdottomaksi kaataa ennätyksiä. Mutta Nurmi on tähän päivään mennessä tässä maassa matkustanut yli 15,000 mailia rautatiellä. Ja kuitenkin hän on pystynyt säilyttämään ihmeellisen juoksukykynsä. Hän on myös siirtynyt matkalta toiselle, ja on kaikkiaan kilpailuissa juossut 23 mailia. Ensin 1,500 m, sitten mailin, aina 5,000 metriin saakka, takaisin 1 $^3/_4$ mailiin, 3,000 m, ja niin edespäin eri pitkiä matkoja, aivan kuin kellon koneisto. Nurmi on myös juossut monta mailia jokapäiväisissä harjoituksissaan, huolimatta pitkistä junamatkoista ja ankarasta kilpailemisesta. Tuskinpa kuluu päivääkään ilman että hän kävelee tavalliset viisi mailiaan, tai juosta hölkyttelee melkein saman matkan. Ja kuitenkin hän kahta poikkeusta lukuunottamatta on kyennyt joka kerta juoksemaan maailmanennätyksiä. Tilasto osoittaa, ettei yksikään mestarijuoksija, olipa

hän miten ihmeellinen tahansa, voi kestää sellaista kuormaa, joka rasittaa tuota ihmesuomalaista . . . »

Mutta kestihän Nurmi sentään. Otettuaan tammikuussa osaa 12 kilpailuun, juoksi hän myös helmikuussa yhtä monta kertaa, ja maaliskuussa jopa 15. Vasta huhtikuussa väheni urakka: silloin oli 6 sisä- ja 3 ulkokilpailua. Mutta rautatiematkat ajan mukana vain pitenivät: Kanadaan pari kertaa, ja sitten aina Kaliforniaan asti. Kaikkiaan Nurmi niinmuodoin otti Amerikassa osaa 55 kilpailuun, joista 10 viimeistä ulkoradoilla. Siihen sitten lisäksi useat kymmenet juoksunäytökset . . .

X

Helmikuun 3 p. Paavo Nurmi juoksi kolmine suomalaistovereineen Madison Square Gardenissa 2 $^1/_4$ mailia uudessa ennätysajassa (10.19); Newarkissa seuraavana päivänä hän niinikään heidän säestämänään meni 4,000 yardia ajassa 10.55 ja 4,000 m ajassa 11.55.6, — nämäkin molemmat uusia ennätyksiä. Brooklynissa, 13. rykmentin armoryssa, hän sitten 7.II. alensi siihen asti säästämänsä 2 mailin ennätyksen, joka oli ollut Rayn viimeinen ilonaihe. Mutta olipa kunnon vanha Joie sen sijaan 3.II. juossut mailin ajassa 4.13.8! — Nurmen aika 2 maililla 7.II. kilpailussa oli 9.08; Ritola keskeytti, juostuaan tuntia aikaisemmin nopeanlaisen mailin (4.22.2).

Kaksi päivää myöhemmin, 9.II., Nurmi oli Mainen Portlandissa, voittaen siellä $^1/_{14}$ mailin pituisella radalla 3,000 yardin juoksun tuloksella 8.14.4. — »Se oli kauhean huono rata!»

Helmikuun 12 p. oli sitten Buffalossa 106. rykmentin armoryn $^1/_8$ mailin radalla juoksu, jota Nurmi tuloksen puolesta pitää parhaana, mitä hänellä Amerikassa oli.

Matkan pituus oli 1 $^1/_4$ mailia. Paavo voitti Connollyn ja kaksi muuta kilpailijaa, sekä kaatoi 2,000 yardilla (ajalla 4.53.6), 2,000 metrillä (5.22.4) ja 1 $^1/_4$ maililla (5.23.8) vanhat, tammikuun juoksuissa saavuttamansa maailmanennätykset, alittaen ne vastaavasti 7.2, 10.6 ja 6.4 sekunnilla. — Samoissa kilpailuissa Ritola vuorostaan

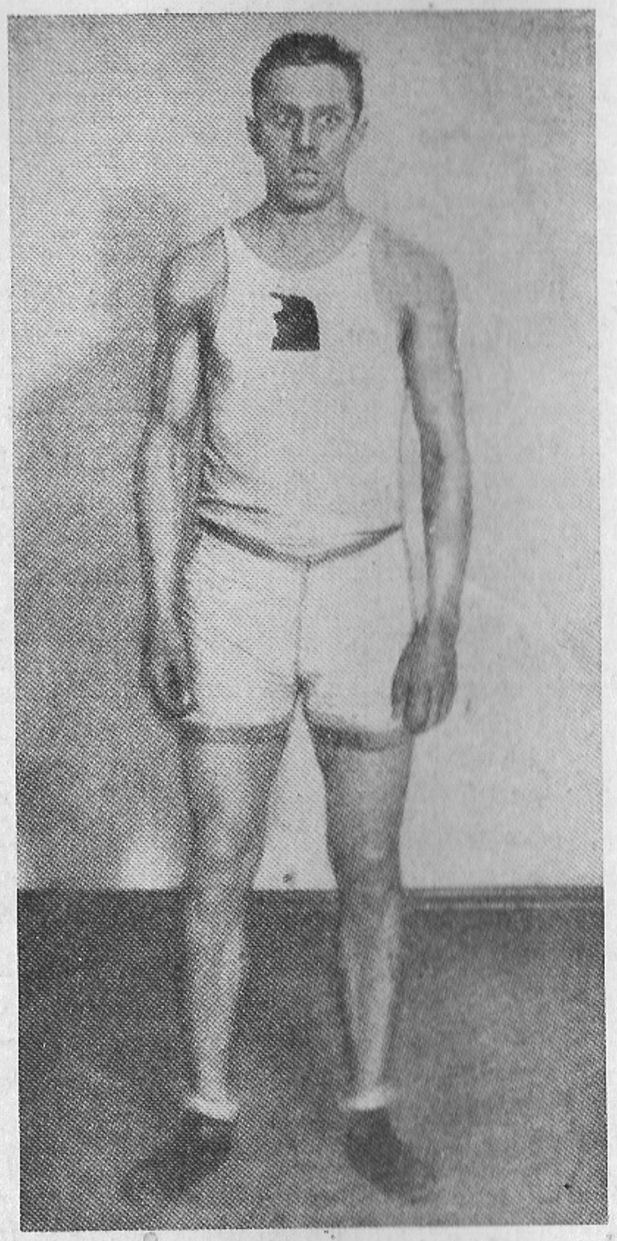

Lloyd Hahn.

alensi Nurmen 6 päivän vanhan 2 mailin ennätyksen 4.2 sekunnilla; ja m. m. New York Herald Tribune sai näistä kilpailuista aiheen puhua »Suomen kaksoispyörremyrskyistä». Se lienee todella ollut »komiata kattella», tuo Suomen poikien meno sähkön loisteessa vieraan maan kilpatanterella . . .

Hävittyään seuraavana päivänä (ajalla 4.27.4) Syracusan yliopiston $^1/_{12}$ mailin pituisella radalla mailin tasoitusjuoksun sikäläiselle Al Gottliebille — Paavo Nurmen toinen ja viimeinen tasoitusjuoksuhäviö Yhdysvalloissa — hän 14.II. saavutti omasta mielestään kolmanneksi parhaan Amerikan-tuloksensa. Tuona iltana hän näet juoksi Madison Square Gardenissa 2 mailia alle 9 minuutin, tarkemmin sanoen ajassa 8.58.2. Väliaika maililla oli 4.25; ja 1 $^3/_4$ maililla aleni myös hänen oma entinen ennätyksensä 7.51.4:ksi. Vain kaksi päivää oli Ritola saanut pitää Nurmelta anastamaansa 2 mailin ennätystä. Mutta tuona samana iltana Ritola puolestaan kaatoi kaksi omaa ennätystään (2 $^1/_2$ ja 3 maililla), ja Lloyd Hahn Leo Larriveen venyttämänä alensi Nurmen sisärataennätyksen mailin matkalla 4.13.4:ään. Näin kaadettiin samana iltana 1, 2 ja 3 mailin ennätykset. Kireälle pingoitettiin saavutuksia — miten paljon joustavuutta lienee vielä jäljellä?!

New York Herald Tribune kirjoittaa tuosta 2 mailin juoksusta, jonka Nurmi suoritti saamatta yllykettä toisilta, heikommilta kilpailijoilta:

»Niin sulavasti ja ilman vähintäkään näkyvää ponnistusta liukui Nurmi yli puuradan, etteivät vanhimmat veteraanitkaan huomanneet, miten erinomainen suomalaisen aika oli. Viimeisellä kierroksella hän päästi irti tavattoman loppukirin, joka paransi hänen aikaansa vähintään sekunnilla; mutta hänen tasaisen nopea aske-

leensa ja hänen epäinhimillisen juoksulaskelmansa noudattaminen se varsinaisesti vei hänet maaliviivalle ajassa, jonkalaista ei olisi saattanut uneksia.»

Helmikuun 16 p. Nurmi juoksi Philadelphiassa maapohjaradalla (kierros $^1/_{11}$ mailia) mailin ajassa 4.35.6 ja kaksi ajassa 9.30.4. — Ja koska amerikkalaiset olivat tottuneet siihen, että Nurmi miltei poikkeuksetta saavutti ennätyksiä, julistettiin nyt nämäkin »ennätyksiksi maapohjaradalla» (Dirt Track).

Helmikuun 21 p. oli kilpailut Washingtonissa, Yhdysvaltain pääkaupungissa. Siellä Nurmi 3,000 yardin matkalla sai hyvän ajan, 7.46.4. Samoissa kilpailuissa L. Hahn alensi Nurmen 1,500 m:n sisärataennätyksen 3.55.8:aan, voittaen aivan lopussa Joie Rayn. Samaten alensi A. Helffrich 800 m:n ennätyksen 1.54:ään. Vaarallisia poikia! — Kilpailuja oli katsomassa joukko senaattoreja y. m. korkeita herroja.

Samana päivänä oli Paavo Nurmi suomalaisten seuralaistensa ja Rayn kanssa aamupäivällä kutsuttu presidentti Coolidgen luo. Harvapuheinen ja totinen mies hänkin, joten kieli ei tehnyt sanottavaa haittaa. Muistona tästä käynnistä on Paavolla kaapissa kotonaan Jarrumiehenkadulla Coolidgen »kuva ja päällekirjoitus».

Baltimoressa meni kahta päivää myöhemmin 2 mailia ajassa 9.18.8, ja jälleen seuraavana päivänä Madison Square Gardenissa sama matka tuloksella 9.14.2. — Väliaika 3,000 yardilla viimeksimainitussa kilpailussa oli 7.45.6, jolle aiottiin hakea ennätyksen nimi ja arvo.

Nurmen viimeinen kilpailu helmikuulla oli 28 p. Louisvillessä, sekin 2 maililla, ja aika 9.09.6.

*

Johannes Paavo Nurmi (13.06.1897 - 02.10.1973)

Okuld - 10.000 (1920; 1928)
1500 (1924)
5000 (1924)
8000 maastikuj. ind. + msk (1920)
10 000 — " — " — (1924)
3000 meeskonnajooks (1924)

Olympiade 5000 (1920; 1928)
3000 takistusj. (1928)

Diskvalif. 1932 (amatöörreegordi eesv. rikkum.)
tõi O-tule 1952 Helsingi OM-el

MR (5)

määrässä muistuttaa, kuten kanadalaiset vaku
— Osoitukseksi Paavomme kansansuosiosta r
koon, että siitä lähtien kun hän ensimmäistä
oli käymässä Kanadan puolella, alkoivat raj
vapaasti laskea suomalaisia Yhdysvaltoihin. M
unassa mukana seuraava rajavartia kysyi Nu
ikö hänellä ollut Kanadassa ketään suomalais
avaa, jonka haluaisi »Valtioihin»: hän niin mi
oimittaisi ylitse . . .

Juostuaan 6.III. Torontossa, Nurmi jo seur
äivänä kilpaili Buffalossa. Hän saavutti 174. ry
in armoryn nopealla $^1/_8$ mailin radalla tuloksen, jo
tse pitää lähes parhaana kaikista Amerikassa ju
nistaan. Hän näet otti Lloyd Hahnilta takaisin r
maailmanennätyksen sisäradalla.

»Connolly taisteli sisukkaasti kaikki kahde
kierrosta ja riippui epätoivon vimmalla suomal
kantapäillä ensimmäisen puolen mailin ajan. S
Nurmi hiljakseen alkoi tehdä hänestä eroa, hänen
kän sulavan askeleensa näkyvästi muuttumatta sen
peammaksi. Hän kiiti maaliviivan yli ilman että hän
aattoi huomata mitään rasittumisen merkkiä, ja kä
heti pois kentältä odottamatta tietoa siitä, oliko hä
vrityksensä onnistunut.»

Se oli onnistunut. Nurmi oli jälleen ottanut nimiin
mailin sisärataennätyksen, saavuttaen tasan 4.12. H
oli jälleen osoittautunut olevansa maailman paras ma
eri niin sisällä kuin ulkonakin.

Käytyään sitten vielä juoksemassa 1 $^3/_4$ mailia sek
Milwaukeessa (9. III.) että Clevelandissa (10. III.) —
viimeksimainitussa kaupungissa tuloksella 8.03.4 —
palasi Nurmi viikon kestäneeltä pitkältä
kaltaan takaisin N

Totisia herroja: presidentti Coolidge ja Nurmi.

Calvin Coolidge 04.07.1872 - 05.01.1933
USA 30. president 1923 - 1929 Vabariiklik Partei
sündis ja kasvas üles Plymouth Notch (Vermonti osas.)
hiljem elas ka Massachusettsi osariigis

leensa ja hänen epäinhimillisen juoksulaskelmansa noudattaminen se varsinaisesti vei hänet maaliviivalle ajassa, jonkalaista ei olisi saattanut uneksia.»

Helmikuun 16 p. Nurmi juoksi Philadelphiassa maapohjaradalla (kierros $^1/_{11}$ mailia) mailin ajassa 4.35.6 ja kaksi ajassa 9.30.4. — Ja koska amerikkalaiset olivat tottuneet siihen, että Nurmi miltei poikkeuksetta saavutti ennätyksiä, julistettiin nyt nämäkin »ennätyksiksi maapohjaradalla» (Dirt Track).

Helmikuun 21 p. oli kilpailut Washingtonissa, Yhdysvaltain pääkaupungissa. Siellä Nurmi 3,000 yardin matkalla sai hyvän ajan, 7.46.4. Samoissa kilpailuissa L. Hahn alensi Nurmen 1,500 m:n sisärataennätyksen 3.55.8:aan, voittaen aivan lopussa Joie Rayn. Samaten alensi A. Helffrich 800 m:n ennätyksen 1.54:ään. Vaarallisia poikia! — Kilpailuja oli katsomassa joukko senaattoreja y. m. korkeita herroja.

Samana päivänä oli Paavo Nurmi suomalaisten seuralaistensa ja Rayn kanssa aamupäivällä kutsuttu presidentti Coolidgen luo. Harvapuheinen ja totinen mies hänkin, joten kieli ei tehnyt sanottavaa haittaa. Muistona tästä käynnistä on Paavolla kaapissa kotonaan Jarrumiehenkadulla Coolidgen »kuva ja päällekirjoitus».

Baltimoressa meni kahta päivää myöhemmin 2 mailia ajassa 9.18.8, ja jälleen seuraavana päivänä Madison Square Gardenissa sama matka tuloksella 9.14.2. — Väliaika 3,000 yardilla viimeksimainitussa kilpailussa oli 7.45.6, jolle aiottiin hakea ennätyksen nimi ja arvo.

Nurmen viimeinen kilpailu helmikuulla oli 28 p. Louisvillessä, sekin 2 maililla, ja aika 9.09.6.

*

Johannes
Paavo Nurmi (13.06.1897 - 02.10.1973)

O kuld - 10 000 (1920; 1928)
(2) 1500 (1924)
5000 (1924)
8000 maastikuj. ind. + msk (1920)
10 000 — " — " — (1924)
3000 meeskonnajooks (1924)

O hõbe 5000 (1920, 1928)
(3) 3000 takistusj. (1928)
Diskvalif. 1932 (amatöörsportdi eesk. ei tõi O-tule 1952 Helsingi OM-ol

MR (5)

määrässä muistuttaa, kuten kanadalaiset vakuuttavat. — Osoitukseksi Paavomme kansansuosiosta mainittakoon, että siitä lähtien kun hän ensimmäistä kertaa oli käymässä Kanadan puolella, alkoivat rajavartiat vapaasti laskea suomalaisia Yhdysvaltoihin. Muuankin junassa mukana seuraava rajavartia kysyi Nurmelta, eikö hänellä ollut Kanadassa ketään suomalaista tuttavaa, jonka haluaisi »Valtioihin»: hän niin mielellään toimittaisi ylitse . . .

Juostuaan 6. III. Torontossa, Nurmi jo seuraavana päivänä kilpaili Buffalossa. Hän saavutti 174. rykmentin armoryn nopealla $^1/_8$ mailin radalla tuloksen, jota hän itse pitää lähes parhaana kaikista Amerikassa juoksemistaan. Hän näet otti Lloyd Hahnilta takaisin mailin maailmanennätyksen sisäradalla.

»Connolly taisteli sisukkaasti kaikki kahdeksan kierrosta ja riippui epätoivon vimmalla suomalaisen kantapäillä ensimmäisen puolen mailin ajan. Sitten Nurmi hiljakseen alkoi tehdä hänestä eroa, hänen pitkän sulavan askeleensa näkyvästi muuttumatta sen nopeammaksi. Hän kiiti maaliviivan yli ilman että hänessä saattoi huomata mitään rasittumisen merkkiä, ja käveli heti pois kentältä odottamatta tietoa siitä, oliko hänen yrityksensä onnistunut.»

Se oli onnistunut. Nurmi oli jälleen ottanut nimiinsä mailin sisärataennätyksen, saavuttaen tasan 4.12. Hän oli jälleen osoittautunut olevansa maailman paras maileri niin sisällä kuin ulkonakin.

Käytyään sitten vielä juoksemassa 1 $^3/_4$ mailia sekä Milwaukeessa (9. III.) että Clevelandissa (10. III.) — viimeksimainitussa kaupungissa tuloksella 8.03.4 — palasi Nurmi viikon kestäneeltä pitkältä kiertomatkaltaan takaisin New Yorkiin, jossa hän 12. III. juoksi

Greek-American A. C:n kilpailuissa 71. rykmentin armoryssa 2 mailia ajassa 9.03.2. Hänen tuloksensa 3,000 metrillä, 8.26.4, alitti hänen oman, tammikuun 15 p. Madisón Square Gardenissa saavuttamansa sisärataennätyksen.

»Nurmi, tuo 'väsynyt' mies, joka aikoi hiukan levähtää, päätti juoksunsa raikkaana kuin kevätkaunokki. Hän katsahti kelloonsa katkaistessaan maaliviivan, näytti tyytyväiseltä saavutukseensa, ja syöksähti sitten radalta nopeammin askelin kuin konsanaan tuon kahden mailin juoksun aikana. Nurmi juoksi ensimmäisen puolen matkastaan hyvässä ajassa 4.26.4. Goodwin oli toinen ja Connolly kolmas», kertoo New York Times.

XI

Nyt seurasi vihdoinkin tuo erinomaisen tarpeellinen levähdys. Se ei ilmeisesti kuitenkaan ollut riittävän pitkä, sillä kun Nurmi jo maaliskuun 17 p. Madison Square Gardenissa juoksi 5,000 m Ritolaa ja »muskettisotureita» vastaan, täytyi hänen pistoksen vuoksi keskeyttää.

Jaakko Mikkola kuvaa tätä juoksua näin:

»Tänään tapahtui se ihme, jota monet ovat kauan odottaneet. Nurmi saavutti »rajansa». Hän uupui kesken kilpailun. Hän lopetti hetkellä, jolloin hänellä vielä oli voiton toiveita... Kaikki osanottajat olivat suomalaisia. Lähdössä syöksyi Prim johtoon, mutta toisen kierroksen alkaessa meni Nurmi johtoon Ritolan seuratessa Nurmen kantapäillä. Mailin katkettua alkoi Ritola osoittaa väsymyksen merkkejä. Kymmenen kierroksen jälkeen oli Nurmi noin kuusi jardia Ritolan edellä. Nurmi katsoi taakseen. Kuudentoista kierroksen jälkeen oli Ritola noin 15 jardia jäljessä. Nurmen vauhti oli hyvä, sitä todistaa väliajat: 4,000 jardia 10.31 (uusi ennätys, entinen 10.41.2); 4,000 m 11.30.8 (uusi ennätys, entinen 11.40.2); 2 $^1/_2$ mailia 11.36.2 (uusi ennätys, entinen, Ritolan nimissä oleva, 11.40.2). Kaksi mailia meni 9.13.4 (ennätys 8.58.2).»

»Kun kolmekymmentä kierrosta oli kulunut, jäljellä siis vain neljättä kierrosta enää, pysähtyi

Nurmi aivan kuin seinä olisi ollut edessä. Hän alkoi hissutella ja tunnustella ikäänkuin hakien syytä pysähtymiseen. Ritola, joka oli noin kolmasosa kierrosta jäljessä, saavutti nyt Nurmen ja meni ohi. Nurmi alkoi seurata Ritolaa, mutta ei kyennyt pysymään matkassa, vaan juostuaan kolmasosa kierroksen lähti Nurmi pukuhuoneeseen. Ritola jatkoi yksin matkaa ja saavutti 'hitaan' ajan 14.33.6. Entinen ennätys, joka on nykyään Ritolan nimissä, on 14.23.2 . . . Ritola on juossut liian useasti lujia kilpailuja ollakseen parhaimmassa kunnossa tällä haavaa.»

»Mikä nyt sitten Nurmea vaivasi? Lääkäri tutki Nurmea heti kilpailun jälkeen ja selitti, että Nurmi sai vatsaansa jonkinmoisen kouristuksen. Nurmi oli syönyt klo 5 samana iltapäivänä lujan annoksen vasikanpaistia, siis noin kolme tuntia ennen kilpailua, ja siitä johtui kouristus. Tämä on aivan luonnollinen ja täysin pätevä selitys. Siitä huolimatta, että syy voi olla syvemmälläkin ja ajassa kauempana taaksepäin, saattaa sopimaton ruoka liian myöhään syötynä tehdä odottamattomia tepposia, kuten erään kerran viaton pannukakku Tatulle.»

New York Worldissa oli pari päivää kilpailun jälkeen hauska kirjoitus, jossa N. Y. Uutisten mukaan sanotaan m. m. seuraavaa:

»Urheilukirjoittajat selittävät, ettei Nurmi ole lainkaan ruumiillistunut olento. Päivän toisensa jälkeen hän hiiviskeli lehtiemme urheilusivuilla 'Aave-suomalaisena'. Kirjoittajat tekivät hänestä vielä kaiken lisäksi koneen, ikäänkuin suomalaisena ja aaveena yhtaikaa oleminen ei olisi riittänyt! Tältä juoksuradan ilmestykseltä riistettiin sekä ruumis että sielu. Minä sain sen vaikutelman, että hänet pitäisi asettaa kilpai-

Nurmi ja Ritola Amerikassa.

Volpe (Volgam) Ritola (18.01.1896 –
Ouuld (1)
Olivie (3)
MR 10000 30.54,4 (1924)
(4)

emigreerus juba noorena USA-sse kuid jäi Soome kodakondsusesse

lemaan Calvin Coolidgen sähköllä käyvän puuhevosen kanssa; sekin kilpailu olisi jännittänyt minua sangen vähän, senvuoksi, että Nurmen voitto olisi ollut niin epäilemättömän varma. Coolidgen hevonenkin olisi ollut altis tunteille ja muille häiritseville ominaisuuksille... Tässä oli urheilija, joka aina ennakolta laski kuinka nopeasti hän tulee kunkin kierroksen juoksemaan. Hänen kykynsä seurata itselleen laatimaansa aikataulua tuli niin monissa tilaisuuksissa niin selvästi todistetuksi, että Nurmi olisi yhtä hyvin voinut suorittaa kilpailunsa mustantaulun edessä, liitu kädessä. Varsinainen jalkatyö oli muodostunut vain laskujen toteamiseksi. Hänen juoksunsa katseleminen ei tuonut mieleen säikähtynyttä faunia. Se toi mieleen mustan leivän ja kuivan kalan. Ja myöskin kuumat kiuaskivet, koivunoksat ja lumen. Juokseminen muuttui kovaksi, ilottomaksi työksi, niinkuin raakaraudan sulattaminen teräkseksi. Ja vaikka Nurmi juoksikin paljon ja nopeasti, niin sittenkin hän kulki hiukan hitaammin kuin eräät halvat automobiilit.»

»Mutta tiistai-iltana Madison Square Gardenissa tuli Nurmen säännölliseen rytmiin häiriö. Hän pysähtyi ja painoi kätensä kylkeään vasten. Ja samalla hetkellä me tiesimme, ettei hän ole jumala eikä paholainen, vaan ihminen. Suomalainen hän on, mutta ei suinkaan aave, sillä hänen tuskansa oli silminnähtävästi vatsassa. Ruoansulatushäiriönsä kautta hän jätti aavemaisuutensa ja tuli meidän veljeksemme.»

»Ja kun selitys häiriöön saatiin kuulla, niin silloin Nurmi otti askeleen pitemmän kuin milloinkaan juoksuradalla — suoraan yleisön sydämeen. Paikalle saapuneen lääkärin selityksen mukaan oli Nurmen vaivojhin syynä se, että hän oli syönyt vasikkaa kolme tuntia

ennen kuin hän saapui kilpailemaan 5,000 metrin matkalla.»

»Michelle, joka on tottunut kuivaan kalaan, voi vasikanpaisti helposti muodostua kaiken ylellisen mässäyksen korkeimmaksi vertauskuvaksi. Vasikka on

Doug, Paavo ja Mary.

kurjaa ruokaa, jota ei voida suositella minkään muun vuoksi kuin siksi, että se maistuu hyvältä.»

»Nurmi on tavallinen ihminen eikä mikään yliihminen. Hän on sen todistanut osoittamalla, että hän kykenee herkuttelemaan. Se on luonteen varmimpia tulikokeita. Minä jo pelkäsin, että tämä suomalainen olisi luiskahdus takaisin vanhan Spartan päiviin. On-

Ray.

neksi ei asia ollut siten. Minä olen iloinen siitä, että Nurmi on päättävästi kohottautunut pois itsensäkiduttajain parista. Toivotan hänelle monta voittoa tulevaisuudessa. Ja myöskin silloin tällöin pienempiä ruoansulatushäiriöitä.»

Nurmi itse sanoo:

»Sain kovan pistoksen. Viilsi niin että piti keskeyttää, kun en viitsinyt kävelemäänkään ruveta. Olin aiksi paljon toisista edellä silloin, että olisin muuten voittanut. 'Vasikanpaisti' on keksitty juttu. Olin rasittunut ankarasta kilpailemisesta; sitä paitsi oli sänkyni liian notkuva, joten nukkuminen oli huonoa. Se kiusasi viikon ajan hartioitanikin, niin ettei tahtonut juoksusta tulla mitään. En alussa tiennyt, että se johtui sängystä, enkä arvannut korjata vikaa.»

Ympäri maailman sähkötettiin sitten kertomuksia Nurmen pistoksesta, vasikanpaistista, umpisuolentulehduksesta ja leikkauksesta, vatsakalvontulehduksesta ja hengenvaarasta — ja kotimaassa sanomalehtimiehet teroittivat kyniään ja hakivat esille suuria Paavo Nurmen muotokuvia...

Nurmen sairaus esti häntä ottamasta osaa saman illan mailinjuoksuun. Sen voitti Hahnin sisukkaasti venyttämänä Joie Ray, saaden hirmuisella loppukirillään ajaksi tasan 4.12 — Nurmen maailmanennätysajan sisäradalla! — Se on Ray, se!... Kun vielä Alan Helffrich ajalla 1.11.6 kaatoi Driscollin parin vuoden vanhan sisärataennätyksen 600 yardin matkalla, ja Hannes Kolehmaisen vanha kilpatoveri Abel Kiviat kunnostautui voittamalla $^3/_4$ mailin tasoitusjuoksun ajalla 3.11.4 — täytyy tuo maaliskuun 17 p. lukea Amerikan urheiluhistorian kaikkein huomattavimpien joukkoon.

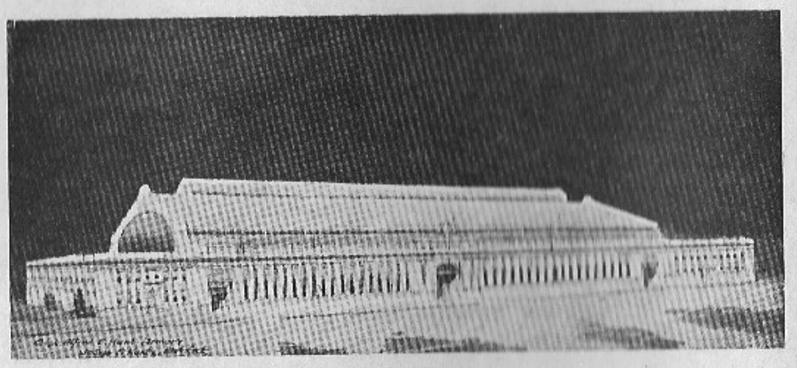

Jättiläisarmory.

XII

Nurmen Amerikan-urakka ei kuitenkaan päättynyt tuohon keskeytyneeseen 5,000 metrin kilpailuun, joskin sen parhaat juoksut jo oli suoritettu.

Ainoastaan neljä päivää myöhemmin, 21. III., hän »hengenvaarallisesta leikkauksestaan» huolimatta jälleen esiintyi kilparadalla, juosten New Yorkissa 1 $^1/_8$ mailia keskinkertaisessa ajassa 4.59, ja jälleen kolmen päivän kuluttua 1 $^1/_4$ mailia hyvin huonolla radalla.

Maaliskuun 17 p. keskeytyneen 5,000 m:n kilpailun uusinta suoritettiin 26 p. Buffalossa, 106. rykmentin $^1/_8$-mailin pituisella radalla. Sairaudestaan huolimatta Nurmi ylivoimaisesti (ajalla 14.38) voitti monista juoksuista niinikään väsyneen Ritolan. Jaksoivatpa nämä molemmat suomalaiset vielä jatkaa kiertomatkaansa halki Amerikan mantereen. Kahtena seuraavana päivänä (27 ja 28. III.) juoksi Nurmi Pittsburghissa 107. rykmentin armoryn maaradalla 2 ja 1 mailin kilpailut (ajoilla 10.54.4 ja 4.35). Täällä hän myös antoi tavanmukaisen juoksunäytännön, ja nykyään hän kirjoittaa kaikki kirjeensä Pittsburghin pikkukoululaisilta muis-

toksi saamallaan Coronalla. — Ritola juoksi samoina päivinä Pittsburghissa 3 $^1/_2$ ja 3 mailia.

Kului kaksi päivää, ja jälleen olivat suomalaiset Bostonissa, Mechanic Hallin huonolla ja lyhyellä radalla: mailiin menee siellä kokonaista 13$^1/_2$ kierrosta. Ritola voitti 2 mailin tasoitusjuoksun. Illan päänumero oli kuitenkin 1 $^1/_2$ mailin kilpailu. Joie Ray, L. Hahn ja J. Connolly aikoivat nyt kaataa »väsyneen leijonan». Rayn itseluottamus oli luonnollista kylläkin kovasti kasvanut, senjälkeen kun hän oli juossut mailin Nurmen maailmansisäennätysajassa, 4.12. Ray esittäytyi yleisölle tulipunaisessa villapaidassa, ja hänet otettiin vastaan raikuvin kehoitushuudoin. Amerikka yli kaiken! — Nurmi oli väsynyt ja antoi Rayn pari kertaa mennä ohitseen johtoon, yleisön ulvoessa ihastuksesta. Mutta Nurmi oli jo saavuttanut kokemusta sisäradoilla: hän juoksi vaikeat käänteet mestarillisesti ja lisäsi tasaisesti vauhtia, niin että Rayn oli pakko puolimatkassa keskeyttää. Hahnin ja erään kolmannen kilpailijan kävi samoin; mutta sitkeä Connolly paineli perässä, kun suomalainen ajalla 6.47 katkaisi maalinauhan. »Tämän juoksun tulos oli minulle alkumatkasta vielä epätietoinen», kertoo Nurmi itse.

Huhtikuussa helpponi sitten hänen urakkansa jonkin verran: tässä kuussa oli vain 9 kilpailua, joka toisen päivän sijasta keskimäärin joka kolmas. Hän sai nyt hiukan enemmän aikaa katsella ympärilleen, ja alkoi vähitellen viihtyä oikein hyvin uudella mantereella. Hän sanoo ajan mennessä huomanneensa amerikkalaisten ystävällisyyden vilpittömäksi, ja alkoi pitää heidän sydämellisestä koruttomuudestaan. Tekipä hän jo vuorostaan pientä pilaa sanomalehtimiehillekin, jotka alun pitäen häntä niin kovasti kiusasivat. Kerrankin, kun

muuan valokuvaaja kadulla alkoi häntä koneellaan ahdistella, lähti Paavo pakosalle. Valokuvaaja yritti päästä Nurmen ja auringon väliin, ja niinpä siitä sukeutui pieni kilpajuoksu, jonka suomalainen tapansa mukaan ylivoimaisesti voitti. — Milloin miesreportterit eivät onnistuneet haastatteluyrityksissään, lähetettiin valloitusretkelle jokin heidän naispuolisista virkatovereistaan. Heidän ensimmäinen kysymyksensä kuului sääntöllisesti: »Oletteko naimisissa, Mr. Nurmi?» — Ja toinen yhtä yksitoikkoisesti: »Kaiketi ainakin kihloissa?»

Samansuuntaiset arvelut ovat totta puhuen askarruttaneet myös hänen maanmiestensä mieliä. Kirjoittipa muuan runoseppä hänestä seuraavat säkeet:

»Amerikan maa on täynnä dollarprinsessoita,
eiköhän tuo Paavo niistä yhtä saada koita . . . »

Kun hänelle Amerikan matkansa jälkeen tein omantunnon kysymyksen, että miten niiden dollariprinsessojen laita oikein on, vastasi hän vain, että »pakkasivat ne loppuaikoina olemaan vähän vilkkaampia».

Joku vuosi sitten hän vastasi kihloissaolo-kysymykseen hymähtäen: »Silloinhan jäisi juokseminen». Ja hänen siskonsakin vakuutti dollariprinsessoista puheen ollen: »Ei Paavo kihloissa ole; ja jos olisi, niin jonkin pienen ja herttaisen Turun-tytön kanssa . . . »

Mutta palatkaamme asiaan. Huhtikuun alussa Paavo Nurmi teki toisen matkan Kanadaan, jossa hän 3 p. kilpaili Ottawassa $^1/_{12}$ mailin pituisella radalla, voittaen 1 $^1/_2$ mailin kilpailun ajassa 6.56. Seuraavana päivänä hän kilpaili Montrealissa 1 $^3/_4$ maililla, jonka jälkeen palasi Yhdysvaltain puolelle.

Kaksi päivää Montrealin kilpailun jälkeen hän Ritolan kanssa esiintyi Henry Fordin kaupungissa, Detroitissa, huonolla maaradalla. Ritola juoksi 5,000 m,

Nurmi 2 mailia. Seuraavana päivänä, 7.IV., Nurmi juoksi samalla radalla 3,000 m ajassa 8.56. Se ei tietenkään ollut mikään erikoisen hyvä tulos. Mutta täytyipä hänen tuossakin kaupungissa saavuttaa jokin ennätys; ja siksi kertoivat sanomalehdet, että hän käydessään katsomassa Fordin suurta autotehdasta oli mennyt sen päästä päähän puhumatta koko aikana halaistua sanaa . . .

Tämän jälkeen Nurmen kilpailu-urakka keskeytyi yhdeksäksi päiväksi — pisimmäksi aikaa koko hänen Amerikanmatkallaan sitten tammikuun 15 päivän. Nyt ei ollutkaan enää jäljellä kuin kaksi sisäkilpailua, molemmat Minneapolissa: $^3/_4$ mailia 16.IV., ja 1 $^1/_2$ mailia seuraavana päivänä. Eräs sikäläinen suurliike julkaisi suomeksi »Muistoalbumin Paavo Nurmen käynnistä Minneapolissa, U. S. A.»; siitä saa hyvän käsityksen Nurmen kansansuosiosta sekä myös amerikkalaisten reklaamitaidosta, joten lainaamme siitä seuraavan otteen:

»Maailman suurin jauhokaupunki oli pöyhkeä saada tervehtiä maailman suurinta juoksijaa, Paavo Nurmea Suomesta.»

»Mr Nurmi saapui Minneapoliin 16 p. huhtikuuta kello 11. 50 a. p.; porimestari ja eräs ulosvalittu eduskunnallinen (= edustava) komitea vastaanottivat hänet asemalla. Mr. A. T. Jalkanen, Suomen konsuli tässä piirissä, oli ensimmäinen tervehtimään mr Nurmea, kuin hän astui alas junasta. Se oli ensimmäinen kerta he tapasivat toisiaan Pariisi-kilpailujen jälkeen viime kesänä. Lähinnä mr Jalkasen perässä ilmestyi mr Charles S. Pillsbury, Pillsbury Flour Mills Co:n varapresidentti, joka tervehti Paavo Nurmea tervetulleeksi Minneapoliin, toivoen, että hän murtaisi entiset maailmanrekordit hänen ollessaan tässä kaupungissa.»

»Mr Nurmen lähtiessä asemasta saapui kaupungin palokunnan soittokapelli sekä Pillsbury Flour Mills C:on työväen soittokunta, jotka tervehtivät Paavo Nurmea, kuin hän lähestyi limousiiniä, mikä odotti viedäkseen hänet juhlakulkueen etupäässä kaupungin lävitse.»

»Suuria ihmisjoukkoja hyörivät ja pyörivät aseman luona koettaen saada nähdä sankaria Suomesta, ja monta poliisimiestä tarvittiin pitää läsnäolijat rajojen ulkopuolella.»

»Monta sanomalehti-valokuvaajaa sallittiin nyt ottaa mr Nurmen ja mr Jalkasen kuvat, jonka jälkeen he nousivat automobiiliin ja, Pillsbury Flour Mills Co:n soittokunnan johtamana, paratierasivat kaupungin toimitusalueessa (= liikekeskuksessa), pysähtyen kaupungin uusimman ja suurimman hotellin luona, missä tilatut korttierit odottivat Paavo Nurmea ja hänen saattokuntaa. Mr Nurmea seurasivat mr Ritola ynnä muut atleetit, jotka olivat matkustaneet Chicagosta samassa junassa kuin Nurmi.»

»Mieltäkiinnittävien paikkojen joukossa, joita mr Nurmi huomasi junan tullessa Minneapolin asemalle, oli tunnettu myllyalue, jonka etupuolessa kohoaa Pillsburyn »A»-mylly, suurin jauhomylly maailmassa. Kuin hänen juna likeni asemaa voi hän selvästi nähdä St. Anthonyn putousta ja sulkua, jonka yli vesi syöksee, synnyttäen voimaa, joka panee liikkeelle maailman suurinta jauhomyllyä.»

Vierailtuaan pari päivää maailman suurimpien myllärien luona mr Nurmi jätti sisäratakilpailut, joita hänellä oli ollut kaikkiaan 45. Puhtaasti teknilliseltä kannalta hän sanoo niistä m. m. seuraavaa:

»Sisäkilpailut oli enimmäkseen suoritettu puuradoilla. Toisilla oli piikkikengissä juoksu sallittu, toisilla ei. Harvemmin juostiin sisäkilpailuissa multaradoilla; silloin aina piikkikengissä. Muuten tulee ottaa huomioon, ettei minun tyylilläni saa kovin hyviä tuloksia kumipohjaisilla jalkineilla.»

»Harjoitus jatkui jotenkin samanlaisena koko ajan. Ei ollut erikoista uutta opittavana amerikkalaisten harjoitustavoista, — mutta ehkäpä he oppivat jotakin minulta.»

*

»Ulkoharjoitukset alkoivat huhtikuun puolivälissä, samaan aikaan kuin ulkonakilpailutkin; sain heti ilman levähdysaikaa hypätä sisäradoilta ulkoradoille.»

Kaksi päivää Paavo Nurmen viimeisen sisäkilpailun jälkeen olikin hänen ensimmäinen ulkokilpailunsa: huhtikuun 19 p. Chicagossa, Grant Park stadionilla 3,000 m:n matkalla. Rata oli liejuinen, ja järveltä puhalsi kova tuuli. Nurmi juoksi alusvaatteisillaan. »Ritola johti lähelle loppua, mutta silloin menin helposti ohi.» Nurmen aika oli 8.49.4.

Chicagosta, »Tuulikaupungista», Nurmi matkusti Kaliforniaan, aluksi Los Angelekseen. »Ihana maa ja ilmasto! Siellä voisi asua vaikka koko ikänsä.» Erikoista huomiota herätti siellä autojen tavaton paljous; niitä taitaa Kaliforniassa olla yksi jokaista kolmea asukasta kohden, lapsetkin mukaan luettuina. Los Angeleksessa ovat autot vallanneet koko katuliikenteen. Jos jalankulkija menee kadun yli ennenkuin erikoinen merkinantokello on antanut luvan, saa hän maksaa 5 dollaria sakkoa. Kun Nurmi harjoituskävelyillään ei viitsinyt odotella, vaan puikkelehti autojen välitse, huusivat poliisit hänet monesti takaisin. Mutta yleisö tiesi aina kertoa kuka hän on, ja sakkojen sijasta tuli makeat nau-

Nurmi ja intiaani.

rut. Hollywoodissa Nurmi kävi filmiateliereissa katsomassa ja katsottavana. — »Olen joutunut kiertämään täällä kuin mustalainen», kirjoitti hän Los Angeleksesta kilpailujen välipäivinä, kertoillen matkansa vaiheita.

Ensimmäinen kilpailu Kaukaisessa Lännessä oli 25. IV., Los Angeleksen jättiläisstadionilla. Kun eivät kalpeanaamat olleet pystyneet voittamaan suomalaista, turvauduttiin punanahkoihin. Ovathan intiaanitkin

totista, sisukasta väkeä, juoksutaidostaan kuuluja. — Eräälle Amerikan suomalaislehdelle lähetetyssä kirjeessä kuvataan tätä kilpailua seuraavasti:

»Paavo Nurmi, voittamaton keskimatkojen juoksija Suomesta, jätti ikuisen muiston kauniista juoksutaidostaan 40,000 katsojalle tänä iltana (25. IV.), juostuaan kilpaa intiaanien kanssa, joita täällä Kaliforniassa on pidetty voittamattomina juoksijoina. Kilpailu oli kolmen mailin matkalla, minkä Nurmi juoksi 14 minuutissa 15.9 sekunnissa. Hän juoksi perille 46 sekuntia aikaisemmin kuin paras hänen kisaveikoistaan.»

»Nurmi näytti juoksevan yhtä helposti matkansa lopussa kuin alussakin, ja kun hän pääsi matkan päässä olevaan merkkiin, täytti Coliseumin huumaavat suosionosoitukset, mitkä muistuttivat valtavan myrskyn pauhua. Paitsi valtavia suosionosoituksia, lähetettiin hänelle kukkiakin.»

»Kiintein kilpailija Nurmelle oli 19-vuotias Thomas Humprey, Hopi-intiaani. Hän piteli itseään kaiken aikaa jokseenkin lähellä Nurmea, niin että heidän välillään oli ainoastaan noin 10 jalan välimatka, mutta lopussa isoni välimatka hieman ja nuori intiaani pääsi toisena perille. Toiset juoksijat olivat kokonaista kierrosta Nurmea jäljempänä.»

Nurmi itse sanoo:

»Intiaaneista tehtiin ennakolta hyvin paljon reklaamia, mutta kyllä he silti kohtalaisen hyvin juoksivat. Minun aikani 3 maililla oli 14.15; parhaan intiaanin ajan, jota ei virallisesti otettu, laskin noin 15 minuutiksi. — Los Angeleksen rata on hyvä ja nopea.»

Neljä päivää myöhemmin, 29. IV., hän juoksi samalla stadionilla 1 $^1/_2$ mailia hyvässä ajassa 6.42.5. Väliajat 2,000 yardilla (5.03.6) ja 1 $^1/_4$ maililla (5. 35) olivat uusia ennätyksiä nekin.

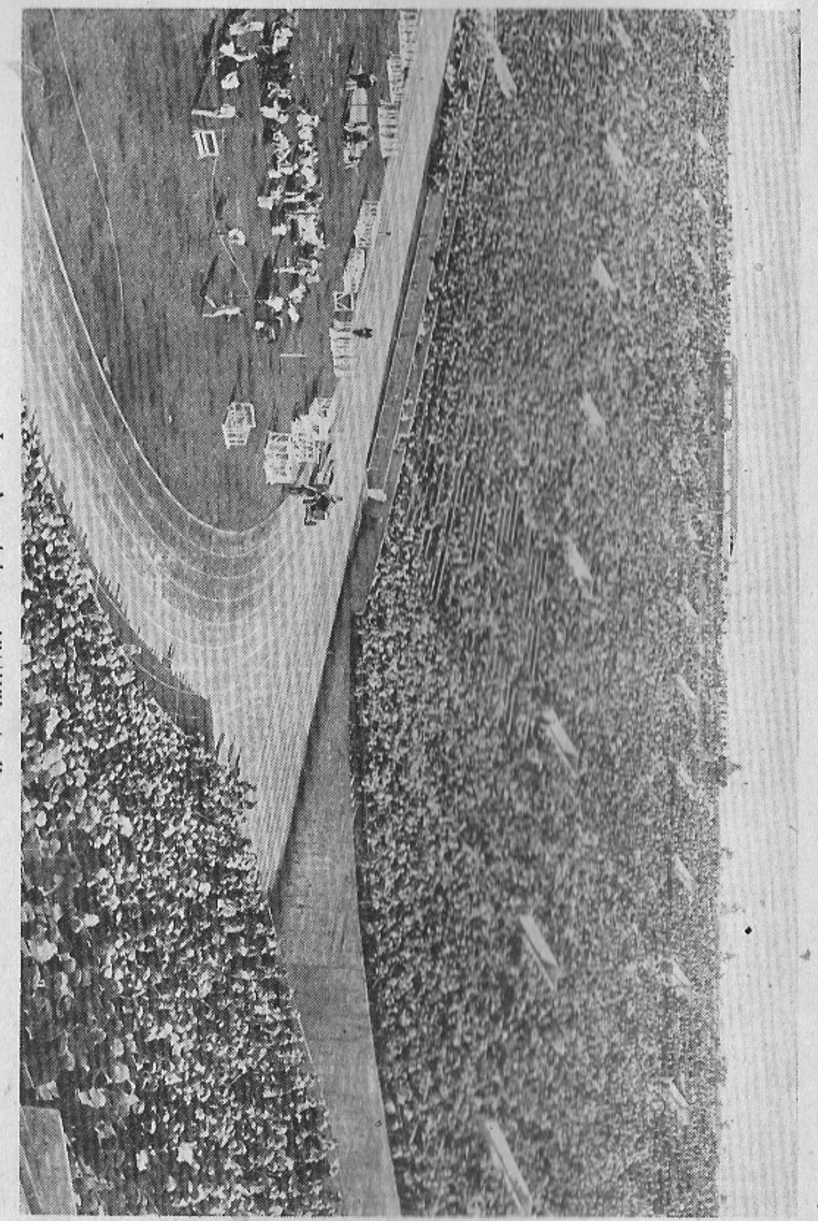

Los Angeleksen jättiläisstadion.

Intiaanit eivät saaneet Paavon päänahkaa. Pahempi kiusa hänellä oli valkoihoisista valokuvaajista, jotka ajoivat häntä takaa, kun hän stadionilla verrytteli. Mutta tuskin olivat he saamaisillaan hänet kiinni, kun hän suhahti toiseen päähän kenttää. Yleisö nauroi tälle näytelmälle, ja valokuvaajat puhisivat harmista.

Toukokuun alkupäivinä Nurmi kilpaili San Fran-

»Autuaampi on antaa kuin ottaa . . .»

ciscossa, juosten 2 p. 1 $^1/_2$ mailia, ja 3 p. 2 mailia. — Viimeksimainitussa tilaisuudessa oli hänellä kilpatoverinaan Ritola, jonka kävi nyt kuten kaksi viikkoa aikaisemmin Chicagossa: hän jäi lopussa aika paljon jälkeen. »Tyveneltä» valtamereltä puhaltava ikuinen tuuli — joka jo kymmenen vuotta aikaisemmin oli tehnyt kiusaa Hannes Kolehmaisen ja Ville Kyrösen kilpajuoksulle — hidasti nyt Nurmen ja Ritolan vauhtia. Nurmen aika 2 maililla oli niinmuodoin hitaanlainen, 9.35.2. Menipä Lloyd Hahniltakin samoissa kilpailuissa mailiin 4.33.5.

Paluumatkallaan Kaliforniasta Paavo Nurmi kilpaili 9.V. Fitchburgissa 1 $^1/_2$ maililla, ja seuraavana päivänä eräässä lähikaupungissa samalla matkalla. Molemmissa paikoissa oli katselijain joukossa paljon suomalaisia. — Viimeksimainittua juoksua haittasi rankkasade, ja tulokset olivat sen mukaan.

Palattuaan New Yorkiin yli puolentoista kuukautta kestäneeltä kiertomatkaltaan kautta Pohjois-Amerikan mantereen, Nurmi 16.V. esiintyi ensi kertaa ulkoradalla »kotikaupunkinsa» New Yorkin yleisölle, joka viimeksi oli nähnyt hänen juoksevan 24.III. Nyt hän kilpaili Brooklynissa $^1/_2$ mailin matkalla.

Seuraavat kilpailut pidettiin 22.V. Harvardin yliopiston stadionilla, jossa Nurmi yritti kaataa mailin Amerikan-ennätyksen ulkoradalla. Paljosta matkustamisesta ja kilpailemisesta väsyneenä hän epäonnistui, saavuttaen sentään varsin hyvän ajan 4.15.2.

Tätä kilpailua kuvaa Jaakko Mikkola hauskalla tavallaan seuraavasti:

»Harvinainen tilaisuus ja ehkä ainoa laatuaan koko maailmassa. Neljäänkymmeneen tuhanteen nousevan katselijamäärän ei tarvinnut kukkarostaan antaa senttiäkään saadakseen tilaisuuden omin silmin nähdä kuuluisaa suomalaista eli kuten täällä sanotaan Lentävää Suomalaista.»

»Viikkoa ennen kilpailua ei Bostonissa puhuttu paljon muusta kuin tulevasta Nurmen juoksusta ja tehtiin taulukkoja, minkä mukaan Paavo tulee juoksemaan. Kaikki taulukot osoittivat uutta ennätystä. Innostuksen suuruutta kuvaa parhaiten se seikka, että stadionille alkoi tulla ihmisiä jo klo 2:n ajoissa saadakseen varattua itselleen mahdollisimman hyvät paikat. Kilpailu ilmoitettiin tapahtuvaksi noin klo 7:n aikaan.»

»Kello kuusi oli valtavan suuri stadionin katsomo ääriään myöten täynnä ja suuri joukko jäi vielä ulkopuolelle . . . Kun Nurmi saapui radalle verryttelemään, otti yleisö hänet vastaan raikuvin suosionosoituksin ja samalla alkoivat valokuvaajat metsästyksensä, josta Paavo ei oikein pitänyt . . . Nurmen verryttelyä ihaili koko katsomo, ja hauskalta se näyttikin. Lyhyet triplaukset ja väliin löysä, mutta jouduttava meno oli jotain sellaista, jota ei moni ollut ennen nähnyt. Vähemmän asiantuntevatkin näkivät, että radalla oli itse mestari.»

»Lähtöviivalle, paitsi Nurmea, asettui T. Clausen, B. Dooley, James Connolly. Laukaus ja miehet pyrähtivät matkalle. Paavo lähti heti alussa johtoon toisten seuratessa kintereillä. Muilla ei tuntunut olevan halua mennä johtoon, ei edes tuulta halkomaan. Tuuli tuntui hieman yltyvän, nenäliina, jota pitelin yhdestä kulmasta kiinni, kieppui aivan vaakasuorana ilmassa. Jännitys katsomossa kohosi huippuunsa, valtavat kehoitushuudot raikuivat joka puolelta. Nurmella tuntui olevan Tukholman aikainen veto, väsymyksestä ei näkynyt jälkeäkään, mutta hengitys tuntui raskaammalta ja se taas johtui tuulesta. Ensimmäinen kierros (neljännesmaili) katkesi 60 $^1/_5$ sekunnissa. Tukholmassa 1923, jolloin Nurmi juoksi mailin maailmanennätyksen, hänen aikansa ensimmäisellä neljänneksellä oli 60 $^3/_5$ sekuntia. Aika puhui uuden ennätyksen puolesta, erittäinkin kun vauhti ei näyttänyt hiljentyvän.»

»Toinen kierros näytti alussa menevän samaa vauhtia kuin ensimmäinenkin, mutta suoralle tullessaan Nurmen vauhti hieman hiljeni ja kuitenkin hän kulutti enemmän 'hiiliä' tuulen ansiosta. Aika 64 sekuntia. Tukholmassa 62 $^4/_5$. Toivoa ei vielä menetetty, sillä siksi vaivattomasti näytti Paavo katkaisevan taivalta.

Ei hän itsekään ollut menettänyt uskoa, sitä todisti seuraava eli kolmas kierros.»

»Puolen mailin ajaksi merkittiin 2.04 $^{1}/_{5}$. Tukholmassa se oli 2.03 $^{2}/_{5}$.»

»Kolmas kierros oli voimia kuluttava, sillä Paavo näytti tuulesta huolimatta yrittävän oikein olan takaa. Toiset kilpailijat, Clausen ja Dooley olivat jo hieman jääneet toisen kierroksen lopussa, mutta kolmannen kierroksen alkupuolella he jäivät kuin seisomaan. Connolly, joka oli lähinnä, alkoi jäädä hitaasti, mutta varmasti. Nurmi sivuutti kolme-neljännesmailin paalun yllättävän hyvässä ajassa 3.08 $^{2}/_{5}$. Tukholmassa oli vastaava aika 3.08.7, siis hitaampi! Kolmannen kierroksen ajaksi merkittiin 64 $^{1}/_{5}$, vastaava aika Tukholmassa oli 65.3. Ajanottajat ja koko yleisö, jolle aika huudettiin, hämmästyivät, sillä näyttihän, että Nurmi voi ehkä lyödä ei ainoastaan Taberin ennätyksen vaan vieläpä omansakin. Toisin kuitenkin kävi . . .»

»Viimeisellä kierroksella ensimmäiset 220 jaardia menivät hyvin, mutta sitten vauhti alkoi huomattavasti hiljentyä ja Nurmi alkoi vilkuilla taakseen. Hän käänsi päänsä ainakin kahdeksan eri kertaa ikäänkuin peläten, että Connolly saavuttaisi hänet. Kaikki olivat odottaneet, että viimeisellä kierroksella saadaan nähdä oikeaa menoa, mutta suuri oli pettymys katsomossa ja palkintotuomarien keskuudessa, kun nähtiin Paavon menettäneen uskonsa. Viimeiseen kierrokseen kului aikaa kokonaista 66 $^{1}/_{5}$ sekuntia. Loppuajaksi merkittiin 4.15 $^{1}/_{5}$. Tukholmassa oli viimeisen kierroksen aika 61.7 ja loppuaika 4.10 $^{2}/_{5}$.»

»Heti kilpailun päätyttyä Paavo selitti, että hän ei uskonut voivansa rikkoa Taberin ennätystä, sillä tuuli teki siksi paljon haittaa. Se ei ainoastaan vaikeuttanut

vapaata hengitystä, vaan tuntui ikäänkuin painavan alas. Omituisinta oli se, että tuuli kiersi koko ajan myötäpäivää, kun taas juoksijat juoksivat vastapäivää. Joka tapauksessa jos vain Nurmi olisi halunnut jatkaa matkaa tosissaan taakseen vilkuilematta, olisi varmasti Taberin ennätys kaatunut siitä huolimatta, että hän on nykyään ihan loppuun ajettu ja muutenkin rasittunut.»

»Muuten kertoi Paavo olevansa erittäin iloinen, että ei ole enää kuin yksi kilpailu jäljellä . . . Ensi syksynä hän aikoo käydä puolenmailin ennätyksen kimppuun, ja samallahan se mailikin sitten menee.»

»Kyllä se on suunnilleen oikein», sanoo Nurmi itse tästä selostuksesta; »yritys meni hukkaan tuulen takia. Rata on hyvä ja nopea.»

*

Viimeinen kilpailu Amerikassa oli Nurmella toukokuun 26 p. Se on ainoa rajajuoksu, jonka hän täällä hävisi.

Tätä siinä suhteessa merkillistä juoksua kuvaa Ruotsin Idrottsbladetin newyorkilainen kirjeenvaihtaja seuraavin sanoin:

»Parantumaton optimisti on varmaankin ollut se, joka eilen lähti Yankee Stadionille toivoen Nurmen pitävän lupauksensa mennä puoli mailia ajassa 1.50. Mutta niitä kyllä oli paljon, erikoisesti skandinaavisten katsojien joukossa, jotka toivoivat näkevänsä »Turun antiloopin» voittavan Amerikan suuren Alan Helffrichin, jota useimmat asiantuntijat pitivät voittajana.»

»Puolen mailin juoksussa herätti eniten hämmästystä se suhteellinen helppous, jolla Helffrich voitti. Näiden molempien ennätyksentavoittelijain lisäksi lähti

matkalle kolmaskin juoksija. Nurmi käytti seisovaa lähtöä. Molemmat toisen kyyrylähtöä. Täten sai Helffrich heti noin kolmen metrin etumatkan, jonka suomalainen kuitenkin otti takaisin ensimmäisessä tavattoman jyrkässä kaarteessa, jota varten hän oli huolellisesti harjoitellut. Kaarteesta päästessä Nurmi johti, ja nyt odotettiin hänen tarttuvan ainoaan voitonmahdollisuuteensa, nimittäin karistavan kantapäiltään Helffrichin, jonka loppukiri aina on vaarallinen. Siitä ei kuitenkaan tullut mitään, ja Helffrich seurasi kuin varjo. Ensimmäisen kierroksen jälkeen keskeytti tuo kolmas »outsider», joka saamiensa ohjeitten mukaan oli ajanut nopeasti ensimmäisen neljännesmailin. Nurmi johti sitten, jenkki yhä kintereillään, aina viimeisen kaarteen loppuun saakka, jolloin Helffrich teki voimakkaan nykäisyn ja alkoi vastustamattoman kirinsä, johon Nurmi ilmeisesti ei voinut vastata. Kohtaloonsa alistuen päätyi siihen saakka voittamattomana pidetty suomalainen maaliviivalle noin 6 metriä Helffrichin jälkeen. Tuloksen tiedoittaminen aiheutti suuren pettymyksen, sillä joskin Yankee Stadionin rata on varsin huono, ei kuitenkaan ollut odotettu voittajan käyttävän niin keskinkertaista aikaa kuin 1.56.8, kuten nyt kävi.»

»Liian lyhyt matka ja huono kunto», sanoo Nurmi itse. »Olin jotain 6 metriä jäljessä.»

Tähän häviöjuoksuun päättyi Paavo Nurmen vierailu uudella mantereella. Ja amerikkalaiset, jotka olivat nähneet hänen suorittavan niin monta ihmejuoksua, eivät oikein ottaneet uskoakseen hänen häviöönsä. »Hän juoksi tahallaan huonossa kunnossa, ja liian lyhyellä matkalla; hän tahtoi kerran hävitä kohteliaisuudesta, ja menetteli siinä hyvin valtioviisaasti» . . .

XIII

Isoa ääntä pidettiin Nurmen Amerikanmatkan kestäessä hänen »amatööriudestaan». Muita kiivaampia näyttävät olleen erinäiset ranskalaiset lehdet. Pariisin yleisöä varten ilmestyvässä New York Heraldin Pariisinpainoksessa kirjoittaa tämän johdosta tunnettu amerikkalainen urheilukirjailija Sparrow Robertson:

»Tuollaiset huhut ovat peräisin pettyneistä promoottoreista, jotka eivät ole saaneet pyörremyrskysuomalaista juoksemaan järjestämissään kilpailuissa. Tietysti Nurmi saa kustannuksistaan korkeimman korvauksen, minkä Amateur Athletic Unionin säännöt sallivat, tuon Urheiluliiton, joka hoitaa kaikki hänen Amerikanmatkaansa liittyvät raha-asiat. Tämä on takeena siitä, ettei hän ole saanut eikä tule saamaan dollariakaan yli korkeimman sallitun määrän . . . Jos on tehtävä joitakin raha-asioita koskevia tutkimuksia Nurmen Amerikanmatkan johdosta, tulee niiden kohdistua promoottoreihin syytettyinä. He ovat nylkeneet yleisöä huikeilla sisäänpääsymaksuilla. Seurat, jotka ennen ovat ottaneet korkeintaan 1:65 dollaria, ovat eräissä tapauksissa pyytäneet jopa 4:40 . . . Kun promoottoreilta on kysytty syytä siihen, ovat he poikkeuksetta viitanneet kilpailujen aiheuttamiin erikoisen korkeihin kustannuksiin. Amateur Athletic Union kuitenkin ilmoittaa, että ainoa ylimääräinen maksu on ollut

100 dollaria Nurmen elanto- ja matkakustannusten korvaamiseksi »

Mutta ne promoottorit eli managerit, joiden järjestämiin tilaisuuksiin Nurmi ei parhaalla tahdollakaan ennättänyt ottaa osaa, levittivät sitten tietoa, että hän oli esittänyt aivan huikeita vaatimuksia, — mutta että heidän omatuntonsa ei muka sallinut heidän suostua tällaisiin amatöörisäännöksiä vastaan sotiviin ehdotuksiin . . . Näiden huhujen johdosta pidettiin aina tarkat tutkimukset, ja joka kerta havaittiin promoottorit syyllisiksi. Muutamaltakin löytyi suuria rahatarjouksia sisältävä kirje; mutta kun Nurmi ei halunnut esiintyä hänen järjestämissään kilpailuissa, vaan mieluummin matkusti Los Angelekseen, saadakseen nähdä Kalifornian, levitti hän maailmalle Nurmen amatööriutta halventavia huhuja.

Yleisökin oli usein sangen tyytymätön Nurmeen. Kun hän oli myöntynyt jonkin kilpailun järjestäjien pyyntöön »vaikkapa vain edes esittämään näytejuoksua», toitotettiin siitä huolimatta aina yleisön houkuttelemiseksi, että Nurmi aikoi tässä tilaisuudessa rikkoa ne ja ne ennätykset . . . Ja kun hän sitten ei ponnistanut viimeisiä voimiaan, syytettiin häntä »veltosta juoksemisesta» — »indifferent running» — ei muka ollut saanut tarpeeksi suurta korvausta! Ja jotta ennätyksiä varmemmin saavutettaisiin, valittiin kaikenlaisia harvinaisia kilpailumatkoja.

Tyytymättömiin kuului vihdoin Nurmi itsekin. Amerikan suomalaisen urheiluseuran, The Finnish-American A. C:n, johtomiehet, jotka hänen asioitaan hoitivat, »tahtoivat olla kaikille mieliksi ja tekivät kauhean paljon sopimuksia, ja minun piti sitten ne kaikki täyttää. Kirosin ne moneen kertaan.» Näin paisui Nurmen ohjelma

hänen omasta mielestään aivan liian rasittavaksi, ja paluu kotimaahan siirtyi kuukaudesta toiseen.

»Amatööriuttani koskevat halventavat huhut olivat runnarien kateutta», sanoo Paavo Nurmi. »Toukokuun alussa, heti San Franciscosta palattuamme, kutsuttiin Ritola ja minut yhtaikaa tutkittaviksi A. A. U:n eteen. Qvist ei ollut lainkaan mukana, vaan muuan Urheiluliiton hankkima vieras tulkki. Meiltä kysyttiin kovin paljon ja tarkkaan; sitten julistettiin viipymättä vapauttava päätös.»

Tämän perinpohjaisen tutkimuksen jälkeen kertovat sanomalehdet A. A. U:n tunnetun johtomiehen, W. Rubienin lausuneen Nurmesta seuraavat sanat:

»Nurmi on puhtain, rehellisin amatööri, mitä minä milloinkaan olen nähnyt. Hän on täyttänyt A. A. U:n säännöt niin tarkoin kuin kukaan amatööri, joka on Amerikassa vieraillut.»

Nurmelle tehtiin kyllä monta tarjousta ruveta ammattijuoksijaksi. Useimmista hän sai kuulla vasta jäljestäpäin, sillä Finnish-American A. C:n johtomies Qvist, joka hänen asioitaan hoiti, vartioi häntä kuin lohikäärme aarrettaan. Korkein tarjous, joka tuli Nurmen itsensä tietoon, koski esiintymistä eräässä sirkuksessa 5 kuukauden aikana yhteensä 60,000 dollarin palkkiosta. Korkein filmitarjous oli 25,000 dollaria. Ja muuan New Yorkin vaudevilleteatterin omistaja soitti puhelimella joka toinen päivä, tahtoen Nurmea polkumyllyynsä, jossa viisari osoittaa juoksijan nopeutta . . . Mutta Nurmella oli kilpailuistakin ollut polkumyllyä tarpeeksi, ja toukokuun 28 p. 1925 hän lähti paluumatkalle Eurooppaan mukavalla Stockholmlaivalla.

XIV.

Kesäkuun 9 p. Paavo Nurmi saapui kotia Turkuun yli puolen vuotta kestäneeltä matkaltaan.

Tällä Amerikanmatkalla on ollut monessakin suhteessa suuri merkitys.

Ensinnäkin se on paljon elvyttänyt todellista urheilua Amerikassa, ja estänyt sitä sortumasta autokulttuurin pyörien alle. Toiseksi ovat hänen saavutuksensa vieraalla maalla yhä jatkaneet hänen työtään Suomen urheilun hyväksi. Kolmanneksi Nurmi on vaikuttanut maansa tunnetuksi tekemiseen, luottamuksen ja arvonannon herättämiseen sitä kohtaan, — vaikuttanut yhtä paljon kuin kuka toinen suomalainen tahansa, entisaikoina tai meidän päivinämme.

»Ei yhdelläkään maalla, ei edes Olympolla itsellään, ole milloinkaan ollut parempaa sanansaattajaa kuin Nurmi», kirjoittaa suuri amerikkalainen The World-lehti, ihmetellen ja ihaillen hänen synnyinmaataankin, joka tuottaa hänen kaltaisiaan ihmeitä, vaikkei sen väkiluku ole kuin puolet New Yorkin asukasluvusta.

Ja koska Amerikassa kaikki lausutaan rahassa, on Paavon jalkojen arvo hänen isänmaalleen laskettu 10 miljoonaksi dollariksi.

»Ei edes professori Saarinen», sanoo tunnettu sanomalehtimies Arthur Brisbane, »— ei edes Saarinen, joka on saavuttanut täällä niin suurta huomiota ja mainetta,

voi kilpailla Nurmen kanssa Suomen tunnetuksi tekemisessä juuri sen vuoksi, että Saarisen vaikutus on supistunut ammatti- ja koulumiehiin, mutta Nurmi on temmannut koko kansan mukaansa kadunlakasijasta presidenttiin saakka, innostanut Amerikan kansan siihen maahan, jota hän täällä on edustanut.»

Muuan englantilainen sanomalehti kirjoitti Paavo Nurmen Amerikanmatkan johdosta:

»Kun niin etevä urheilija kuin Nurmi ilmestyy — varsinkin kun hän saapuu suhteellisesti niin vähän tunnetusta maasta kuin Suomesta — ei hän voi välttää, että hän saa kannettavakseen melkoisen suuren kansallisen vastuunalaisuuden. Monillekin ihmisille hän edustaa melkein kaikkea sitä mielenkiintoa Suomeen nähden, mitä he koskaan ovat tunteneet tätä maata kohtaan, ja kun Nurmi rikkoo maailmanennätyksen toisensa jälkeen, niin ihmiset luonnollisesti ajattelevat: »Sen maan elintavoissa täytyy olla jotakin erinomaisen hyvää, joka voi synnyttää sellaisia miehiä kuin hän.»

Tämä käsitys ei ole pelkkää sanomalehtireklaamia. »Nurmen esiintymisestä on sanottava, että se on tuntuvalla tavalla vaikuttanut Suomen tunnetuksi tulemisen hyväksi, sillä Suomen nimi on hänen voittojensa kautta joutunut varsinaisen suuren yleisön huulille», kertoi Amerikasta palattuaan presidenttiehdokkaamme Ryti, Suomen Pankin johtaja. »Amerikkalaiset, jotka ovat innokkaita vedonlyöjiä, eivät viime aikoina kuulu lyöneen vetoa enää siitä, kumpi voittaa, Nurmi vaiko hänen kilpailijansa, vaan siitä, rikkooko Nurmi maailmanennätystä ja kuinka paljon . . . »

Ja muuan Genèvessä oleskeleva suurliikemies kirjoitti helmikuun alussa Helsinkiin: »Olen äskettäin saa-

nut sähkösanoman eräältä amerikkalaiselta pankkiirilta, että on päätetty Nurmen tähden myöntää Suomelle uusi laina; hän sanoo, että koska noin pieni maa tuottaa noin voimakkaita ihmisiä, on se luottokykyinen.»

Nurmen Amerikanmatka on myös suuresti parantanut hänen sikäläisten maanmiestensä asemaa. Useat heistä ovat aitoamerikkalaiseen tapaan käyttäneet sitä reklaamitarkoitukseenkin. Yksi ainoa esimerkki: »As Nurmi excels in running so does Saarimaki (a fellow countryman) excel in Tailoring», ilmoittaa muuan torontolainen räätäli, joka Nurmen tavoin on »paras kaikista» — ihan kerrassaan räätäli-maailmanmestari eli maailman-räätälimestari. — Ja kun pari suomalaista nuorta miestä oli työnhaussa Australian takamailla, ja isäntä sai kuulla, mistä valtakunnasta he ovat, »käski hän heti meitä sisälle, jossa esitteli meidät naisväelle että tässä niitä nyt on, kaksi ihka elävää suomalaista . . . Emäntä haki valokuvia, joita meille näytti kysyen, tunsimmeko niitä. Valokuvista oli toinen Paavo Nurmi ja toinen heidän oma poikansa . . . Tästä talosta saimme työtä ja ruokaa, joten meiltä toistaiseksi ovat kulkuripäivät loppuneet. Isäntämme sanookin, että suomalaisen pitää aina saada työtä, silloin kun se sitä hakee» . . . — Nurmen nimessä!

*

Mutta Paavo itse oli matkastaan rasittunut, ja otti vihdoinkin kuukauden levähdysajan, käyden vain keveillä kävelyretkillä — ja tietenkin saunassa, jossa löyly ja hieronta karkoitti kankeuden jäsenistä.

Kovin tuntui hänestä kotikaupunki hiljaiselta ja oudolta Amerikan humun jälkeen, jota hän kaikesta huolimatta mielihyvällä muisteli.

Muutamia päiviä Nurmen kotiintulon jälkeen, kun Naantalissa vanhan luostarikirkon äärellä juotiin kahvia hänen syntymäpäivänsä kunniaksi — hän täytti 28 vuotta — saatiin kuulla havaintoja Amerikan elämästä. Ja urheiluun palasi puhe myötäänsä, Paavo Nurmen vakaiseen tyyliin.

»Ray oli aivan toinen mies kuin Pariisissa; kyllä se hyvä mies oli nyt. Hän harjoittelee kahdesti päivässä, aamulla kävelee, ja iltapäivällä juoksee $^1/_2$—2 mailin matkoja. Rayn juoksutyyli on omiansa sisäradoille, kun hänen askeleensa on niin paljon lyhyempi; se on edullista jyrkissä kaarteissa. Hänen tyylinsä ei ole repivää kuten minun, joka on ulkona edullisempi kuin sisällä. Jalkatyö Raylla on hyvin kaunista. Hän ei juuri käytä lanteitaan — askel on siksi lyhyt — ja juoksee kädet jotenkin alhaalla. Hänen tyylinsä vivahtaa Viden tyyliin.»

— Entä Hahn?

»Hahn on nuori vielä, ja hänen tyylinsä jotenkin alkeellista. Juoksee paljon enemmän 'istualta' kuin minä; repii kovasti ja nostaa polvia jotenkin ylös. Hahn ei juokse niin kauniisti kuin Ray, eikä hänen tyylinsä ole oikein taloudellinen. Hän harjoittelee vain kerran päivässä, juosten $^1/_2$—1 mailia. Junamatkoilla ollessamme en milloinkaan nähnyt Hahnin voimistelevan, — enkä liioin Rayn.»

»Näiden kahden tasossa ei Amerikassa nykyään ole juuri ketään keskimatkan juoksijaa. Mutta uusia on nousemassa . . .»

*

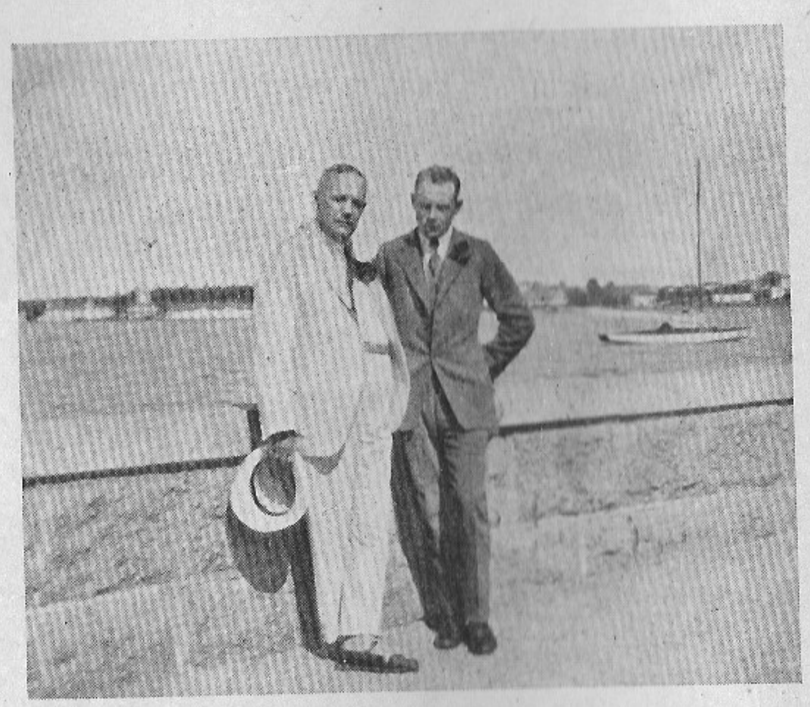

Presidentti Relander ja Nurmi.

Lepäiltyään ainoastaan kuukauden verran, mikä tuollaisen rasittavan matkan jälkeen on aivan liian lyhyt aika, Paavo Nurmi alkoi heinäkuussa harjoitella. Ohjelma oli jotenkin sama kuin ennen; huonon kuntonsa ja ajan niukkuuden vuoksi vain jonkin verran laajempi. Tavanmukaisen aamukävelyn jälkeen Ruissalon tutuilla teillä ja murtomailla hän voimisteli, söi aamiaista ja lähti sitten Urheilupuistoon, jossa vietti osan päivää pariin otteeseen, harjoitellen etupäässä juoksulähtöä ja lyhyitä syöksyjä. Kerran tai pari päivässä hän otti hierontaa samalta mieheltä, joka hoiti häntä ennen Pariisin olympialaisia. Ja huolimatta kuumuudesta, jollaista ei Suomessa liene ollut sataan

vuoteen, kävi Paavo pari kolme kertaa viikossa säännöllisesti saunassa.

Kerran vain keskeytyi säännöllinen päiväjärjestys, kun hänet äitineen käytiin noutamassa vieraaksi presidentin kesähuvilaan.

— Oliko hauska matka?

»Olihan siellä mukavaa», vastasi Paavo; mutta vasta sanomalehdistä saatiin pari päivää myöhemmin lukea, että hän oli monien kultaisten ja jalokivillä koristettujen mitaliensa lisäksi saanut tällä matkallaan uuden: Valkoisen Ruusun ritarimerkin . . .

Entä tulevaisuus?

Sitä emme tunne, ennenkuin se on muuttunut menneisyydeksi. — Todennäköiset saavutukset? Niistä puhumme seuraavassa.

XV

Kuvattuamme Paavo Nurmen elämää ja harjoittelemista aikajärjestyksessä, esitämme tässä täydellisyyden vuoksi hänen voimisteluohjelmansa.

»Juoksun pohjana on nuoresta pitäen harjoitettu voimistelu», sanoo Hannes Kolehmainen, joka itse on noudattanut tätä ohjetta. Myöhemmätkin suomalaiset suurjuoksijat ovat yleensä ahkerasti voimistelleet, Stenroosia lukuunottamatta, joka »ei ole tullut alkaneeksi», mutta silti myöntää voimistelun merkityksen. Ritola voimistelee verraten vähän, tehden etupäässä jalka- ja lantioliikkeitä.

Paavo Nurmi on säännöllinen ja tarmokas voimistelija. Hänen jokapäiväinen ohjelmansa kestää noin 10 minuuttia ja sisältää toistakymmentä harjoitusta, etupäässä vartalo- ja lantioliikkeitä, joista osa on J. P. Müllerin järjestelmästä otettuja.

»Minun tyylini eroaa muista eniten lantioiden käytössä; voimistelulla olen saanut ne voimakkaammiksi kuin kellään toisella, joten voin niitä paremmin käyttää hyödykseni. Autan lantioilla jalan liikettä, joten askel tulee pitemmäksi.»

Lepoaikanaan Nurmi tekee iltasin joitakin vapaaliikkeitä, etupäässä erilaisia yksinkertaisia taivutusliikkeitä, pitääkseen ruumistaan norjana.

Muulloin hän noudattaa seuraavaa ohjelmaa.

»Kaikki liikkeet on tehtävä voimakkaasti ja repäisevästi; ainoastaan hengitysliikkeissä ei pidä jännittää niin paljon.»

1. Kädet ristissä ja ojennettuina ylös; vartalon pyöritystä suuressa kaaressa, 6 kertaa myötä- ja 6 kertaa vastapäivään.

2. Syöksyasento eteenpäin, kädet ulos, kämmenet ylöspäin; käsivarsien pyöritystä 15 kertaa yhteen suuntaan, sitten toinen polvi eteenpäin, ja käsivarsien pyöritystä 15 kertaa toiseen suuntaan.

3. Hengitysliike: nousu varpaille, kätten vienti etutietä ylös, takaisin kantapäille, kädet takatietä alas; samalla syväänhengitys. Yksi kerta.

4. Jalat haara-asentoon, kädet ulos, vartalon kierto vasempaan, taivutus oikean käden suuntaan alas, takaisin pystyyn j. n. e., yhteensä 10 taivutusta oikealle ja 10 vasemmalle.

5. Haara-asentoon, kädet ulos, vartalon kierto vasempaan, vartalon taivutus eteen alas, takaisin pystyyn, vartalon kierto oikeaan, taivutus taakse, takaisin pystyyn; kaikkiaan 4 kertaa vasempaan ja 4 oikeaan. Jalat koko ajan suorina.

6. = 3.

7. Säären heitto suoraan eteen ylös, pitämällä toisella kädellä kiinni tuolista t. m. s. Sääri heitetään eteen, siten että reisi tulee koskettamaan rintaa. Sitten sääri heitetään etutietä alas ja taakse. »Tämä liike on tehtävä voimakkaasti, varsinkin heitto eteenpäin, jotta repii irti lihakset.» Tehdään 10 potkua eteen ja yhtä monta taakse. Sitten sama ohjelma toisella jalalla.

8. Toisen jalan varpaille nousu ja samalla toinen polvi nostetaan niin ylös kuin mahdollista, jalkaterä

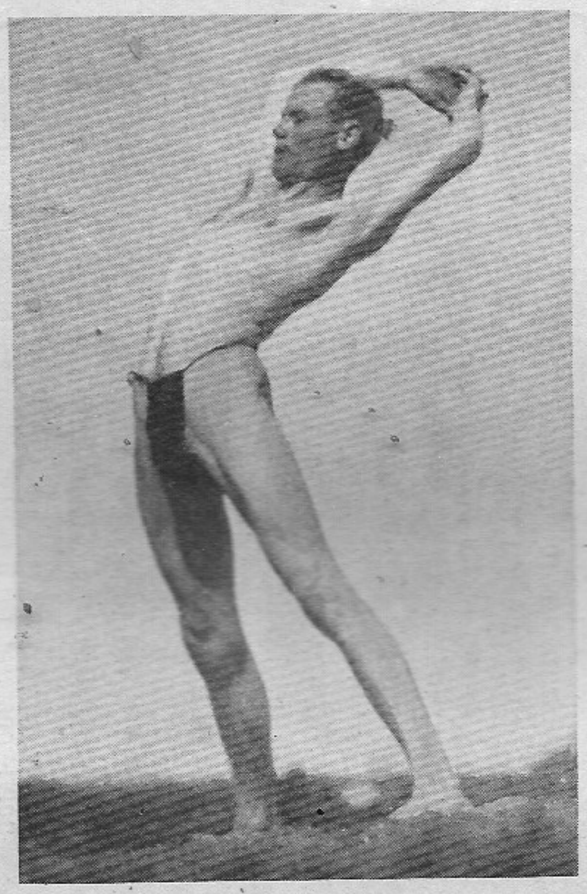

1.

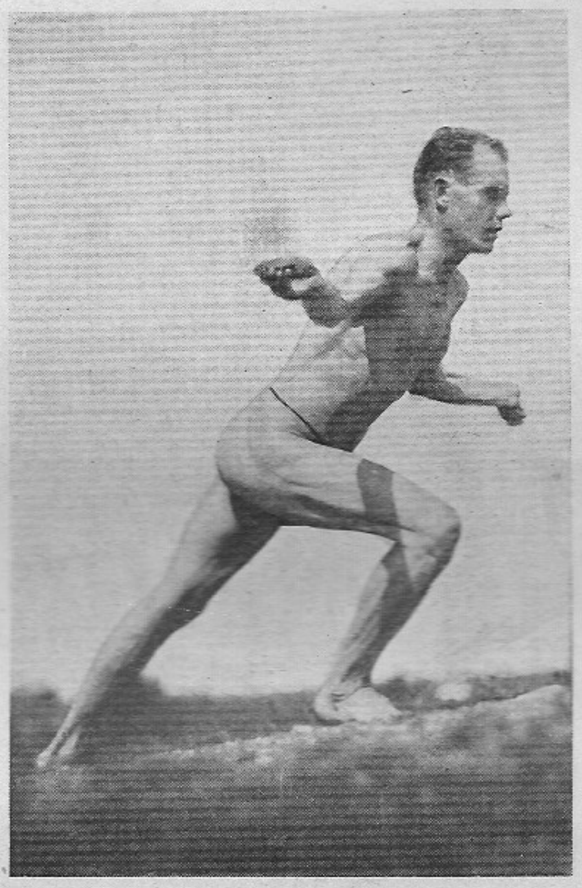

2.

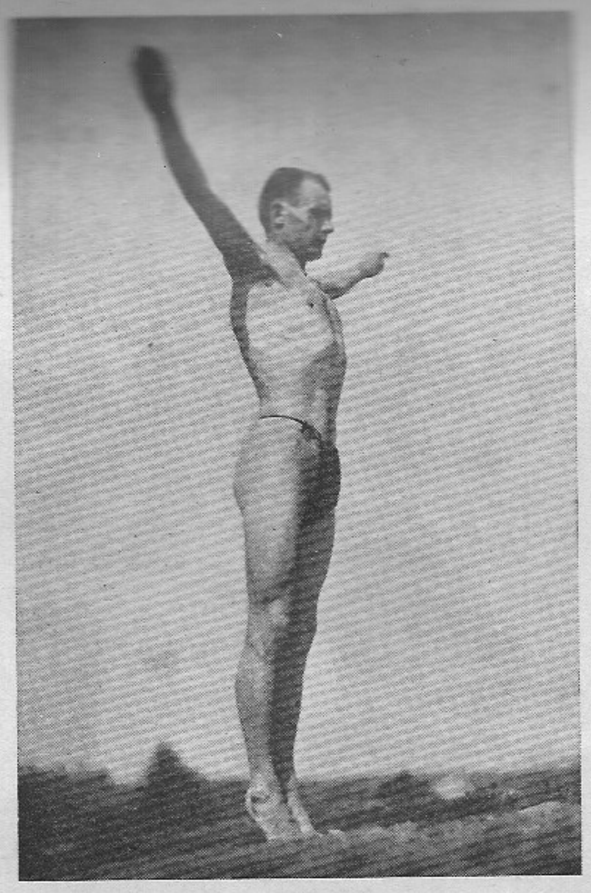

3.

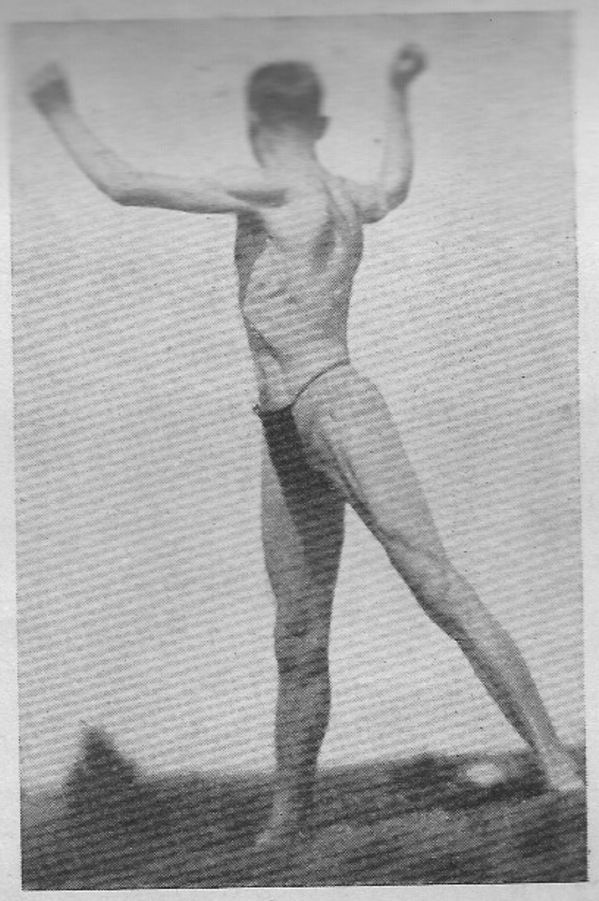

4.

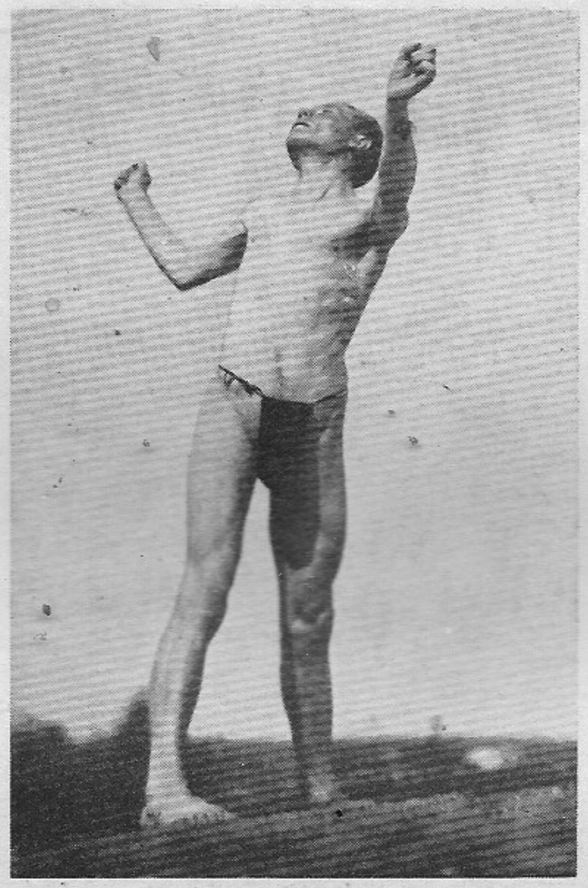

5.

7.

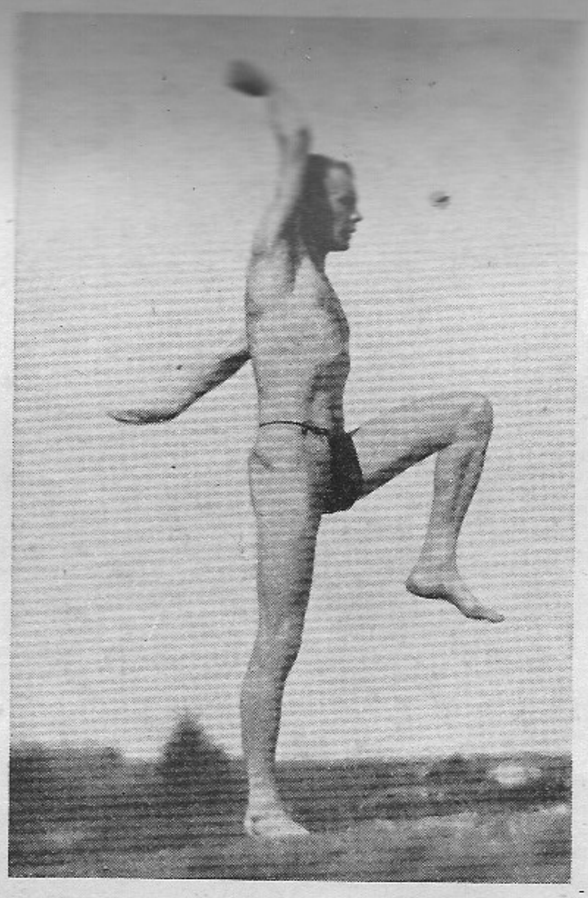

8.

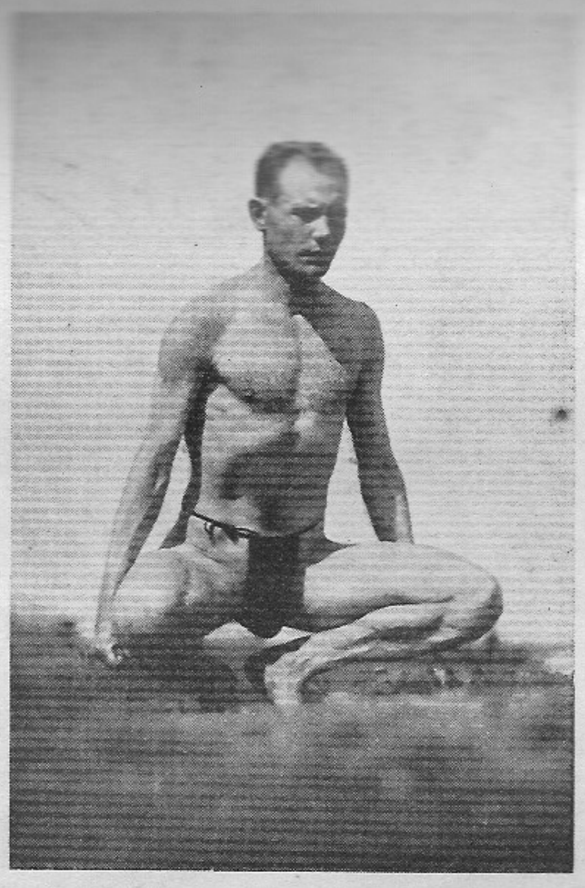

9.

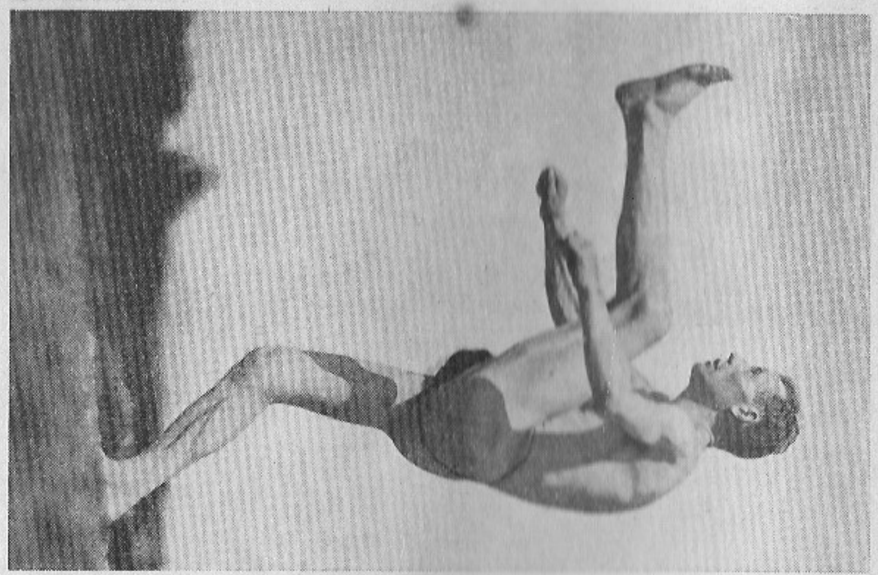

10 a.

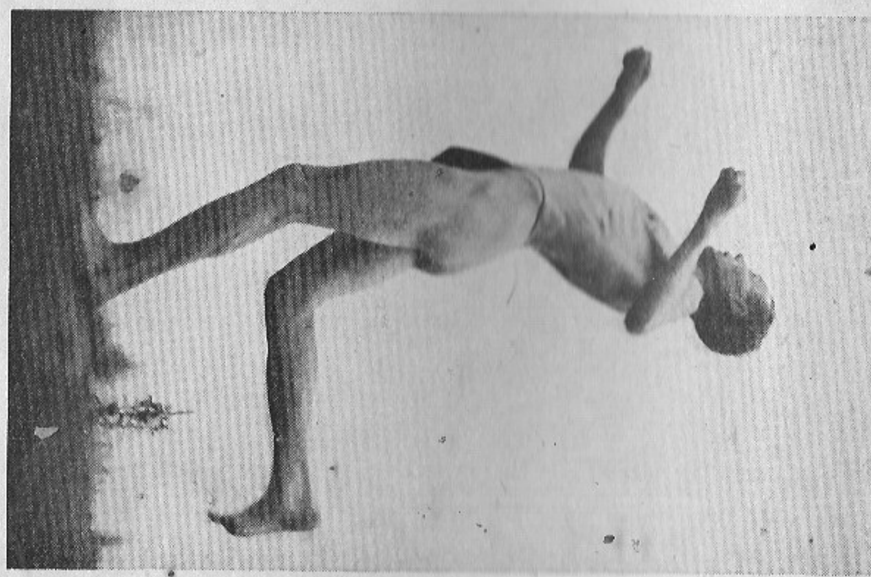

10 b.

suunnattuna alaspäin; yhtaikaa samanpuoleinen käsi lyödään voimakkaasti suoraan taaksepäin, toinen käsi lyödään voimakkaasti etutietä ylös. Sitten päinvastoin. Kaikkiaan 50 »askelta» kummallakin jalalla, eli yhteensä 100 »askelta» paikalla. — Tämä liike on erikoisesti juoksijain valmennukseksi, ja lienee sen Yrjö Koivistoinen aikoinaan suunnitellut Kolehmaisia varten.

9. Hengitysharjoitus: nousu varpaille, kätten vienti ulos, samalla sisäänhengitys; sen jälkeen putoaminen kyykkyyn, työntämällä kädet nyrkkiin ja suoraan alas, samalla uloshengitys; perusasentoon. Tätä liikettä 2—3 kertaa.

10. Paikalla hyppimistä, heittämällä vuorotellen jalkavarsia ylös eteen niin korkealle kuin mahdollista (10 a), ottamalla seinästä tai katosta t. m. s. jokin määrätty merkki, johon joka kerta yrittää saada varpaansa nousemaan. (»Minulla pitää mennä vähintään 5—10 cm yli pään», sanoo Nurmi.) — Tämä hyppiminen tapahtuu yhdenjaksoisesti jalalta toiselle, joten joka välissä on pieni »askel» taaksepäin (10 b). Tätä liikettä jatkuu vuorotellen noin 10 potkaisua kummallakin jalalla, siis yhteensä noin 20 eteenpäin-potkaisua. — Tunnetaan juoksijapiireissä »melkutuksen» eli »Anttilan potkun» nimellä; sen lienee näet alkuerin Toivonen keksinyt Anttilaa varten.

11. Penkki, tai pari tuolia vierekkäin, niille makaamaan selälleen, niin että ristiluu on aivan reunan kohdalla; kädet ojennetaan suoraan taakse ja tartutaan kiinni. Voimakkaita potkuja ilmaan eli »ilmassa juoksemista»; molemmat jalat liikkuvat jatkuvasti yhtaikaa mutta eri kohdalla, nopeassa vuorotahdissa. Kummallakin jalalla 20 potkua, eli kaikkiaan 40. — Sitten samasta perusasennosta sammakkouintiliikkeitä:

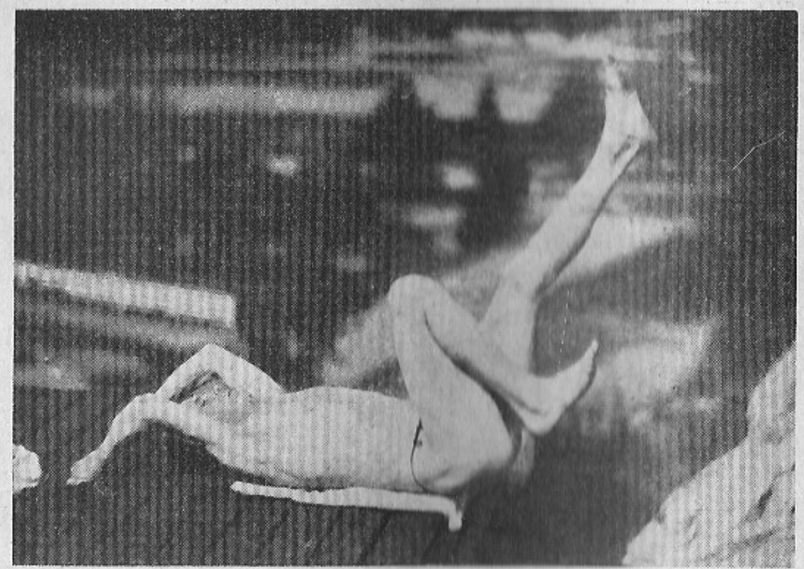

11.

jalat yhteen, koukistetaan, potkaistaan hajalle, vedetään suoraan yhteen, siitä taas koukkuun. Tätä 8 kertaa.

12. = 3.

Näiden 12 liikkeen lisäksi Nurmi useasti ottaa vielä jonkin seuraavista, tai ne kaikki, sijoittamalla nytkin aina joka kolmanneksi hengitysliikkeen.

13. Seisten suorana, jalkaterät yhdensuuntaisesti eteenpäin, niiden väliä noin 10 cm. Kädet ylös; ruumis taivutetaan suoraan eteen alas, kädet suoraan ruumiin jatkona, sormet koukussa, yritetään painaa rystyset maahan; samaa tietä takaisin ylös. Polvia ei saa notkistaa. Yhteensä 5—6 kertaa koko liike.

14. Lantion renkutusta. Jalat kuin 13. harj. Kädet riippuvat vapaasti alas; polvia vähän taivutetaan. Vuo-

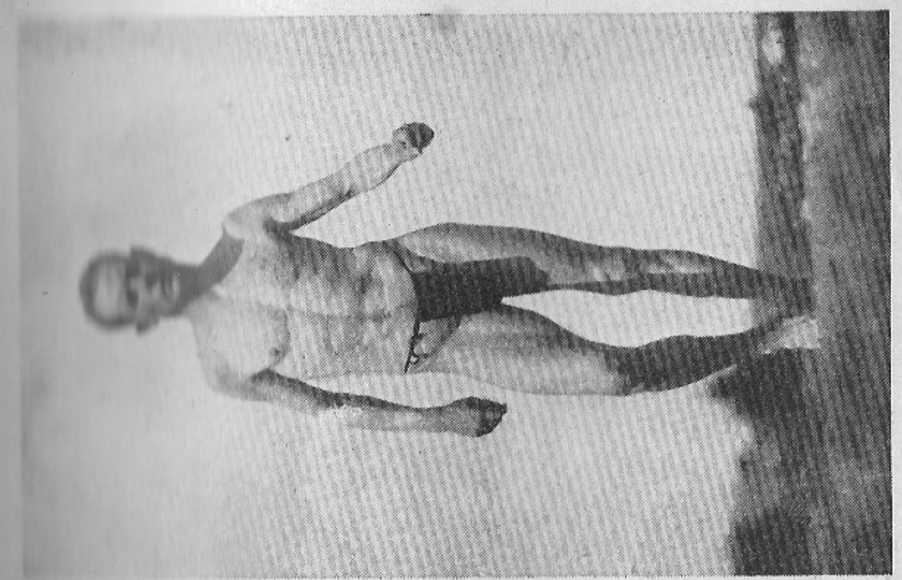

14.

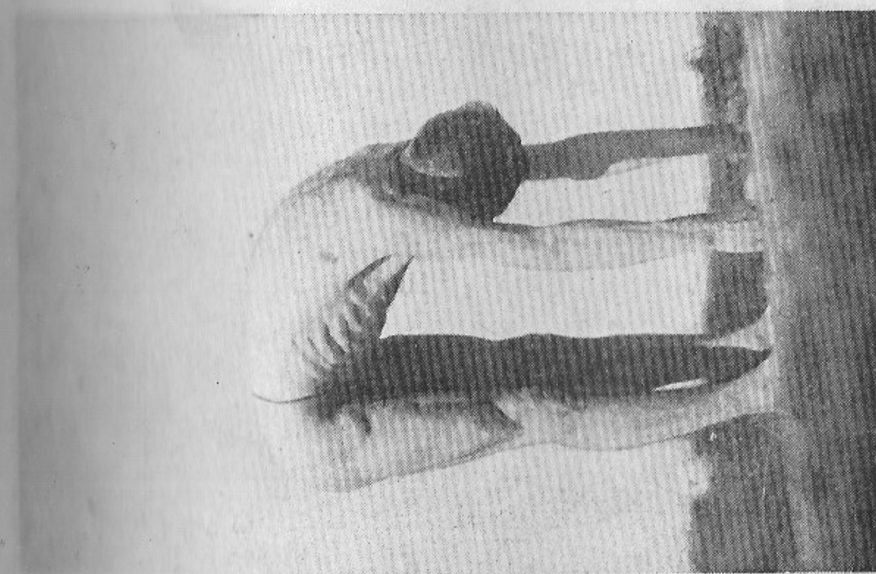

13.

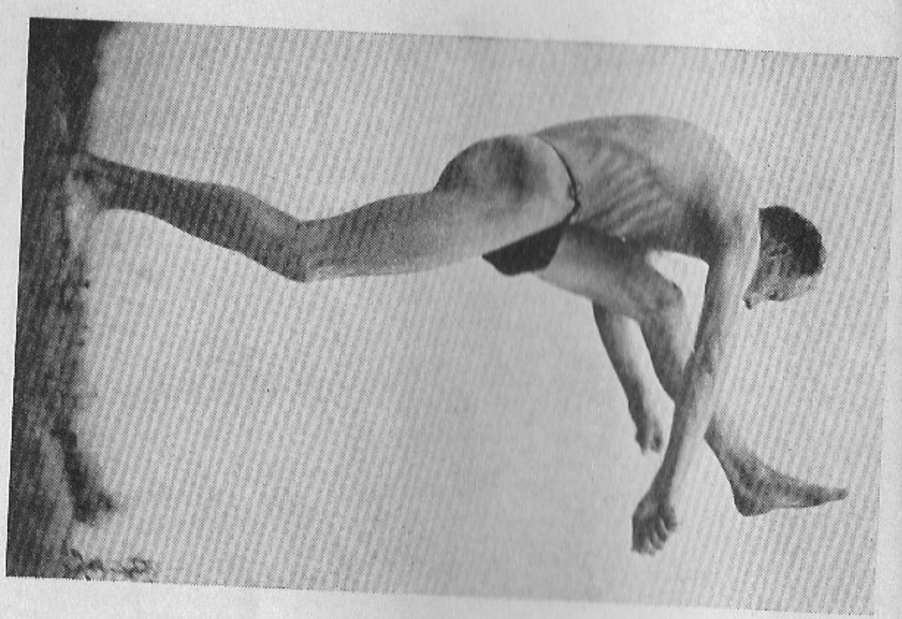

15.

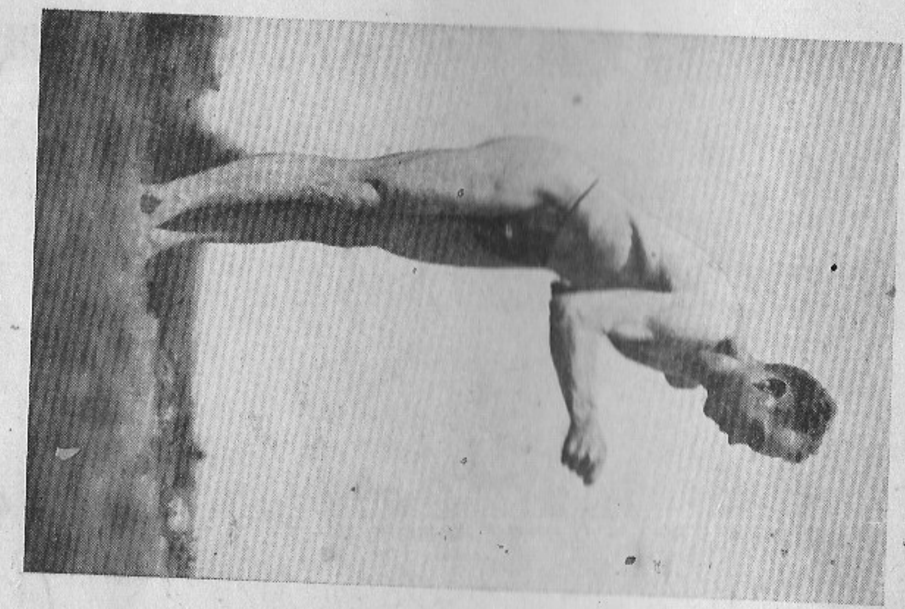

16.

roin kumpikin lantio ja hartia nousee ja laskee. Tätä liikettä jatketaan 4—5 minuuttia. — Se on vielä tehokkaampi suoritettuna varpailla seisten. — Helppo liike, mutta irroittaa ja vahvistaa lantioita, joten juoksijoille hyödyllinen. (Wiljam Kolehmainen, joka juoksussa käytti lantioitaan vielä enemmän kuin Nurmi, kuuluu tehneen tätä liikettä 15—20 minuutin ajan.)

(Hengitysharjoitus.)

15. Paikalla perusasennosta potkaistaan toinen jalka kaaressa ylös ja eteen, niin ylös kuin mahdollista. Vartalon tulee olla niin suorana kuin suinkin. Sitten toinen jalka samoin. Kaikkiaan 4—5 kertaa kummallakin jalalla. — Tämä liike ei ole rytmillistä hyppelemistä, kuten 10 harj., vaan erillisiä voimakkaita potkaisuja perusasennosta.

16. Perusasento, yläruumis etukumarassa; käsivarsia viedään voimakkaasti vuoron perään eteen ja taakse. Yhteensä 40—50 kertaa. — Vahvistaa ja irroittaa hartioita.

(Hengitysharjoitus.)

XVI

Nurmen voimistelu- samoin kuin hänen juoksuharjoittelunsakin on tavattoman tarmokasta, ja monivuotisen määrätietoisen kokeilun ja kokemuksen tulos. Ja mitä hän onkaan kyennyt tekemään ruumiistaan, joka ei alkuaan suinkaan ollut joka suhteessa ihanteellinen!

Vanha mestari Stenroos, joka jo toistakymmentä vuotta on juossut Nurmen kanssa ja seurannut hänen kehitystään, sanoo:

»Minusta Paavo Nurmen ruumiinrakenne ei alun pitäen ollut oikein sopiva juoksijalle: yläruumis oli liian vahva. Mutta hän on kyllä saanut sen siitä lähtien muuttumaan, samoin kuin tyylinsäkin; yläruumis on laihtunut ja muutenkin käynyt paljon heikommaksi, — se on ihan kuin itsestään vähitellen hioutunut ja parantunut. Paavo Nurmen ulkonaiset edellytykset olivat alunperin vain hiukan keskinkertaista paremmat.»

Ajan mukana repiytyi ennen kaikkea askel pitemmäksi ja joustavammaksi. Nykyään on Nurmen askel kävelyharjoituksissa hänen omien mittaustensa mukaan keskimäärin noin 93 cm:n pituinen. »Kun pyrkii taloudelliseen liikuntaan, tulee askel kävellessäkin tavallista pitempi.» (Samaa sanoo muuten Ritolakin.)

Juostessa askel vaihtelee matkoista riippuen: kaikkein pisin se on Nurmella 400—1,500 metrillä, sitten

lyhenemistään lyheten. Keskimatkoilla hän on mitannut askeleensa noin 225 cm:ksi, pitemmillä noin 215:ksi.

Nurmi ei harjoittele käsivarsiaan, mutta kyllä hartioita, jotka lantiojuoksussa ovat hyvin tärkeät. Tunnettu suomalainen kuvanveistäjä sanoikin häntä muovailtessaan ihmetellen, ettei ole edes säkinkantajillakaan tavannut niin kehittynyttä selkää kuin Paavo Nurmella.

Hänen hierojansa Pariisiin valmennuttaessa, Paavo Hatinen, joka sadat kerrat on käsitellyt kaikki hänen lihaksensa ja tuntee ne paremmin kuin viisi sormeaan, sanoo m. m.: »Nurmen nilkat ovat hyvin vahvat; etumainen säärilihas on hänellä kehittyneempi kuin olen tavannut kellään muulla kuolevaisella. Yleensä voi sanoa, että hänellä on äärettömän jänterikäs — ei lihaksinen — ruumis, kauniit jalat, vahvat lonkat, sekä keuhkot ja sydän erinomaisen voimakkaat — varsinkin keuhkot.»

Paavo Nurmen sydämestä on kerrottu ihmeellisiä juttuja. Milloin se on puolet tavallisesta, milloin tavattomasti laajentunut.

Lääkärit eivät kuitenkaan ole siinä milloinkaan voineet havaita mitään epänormaalia, vaikka ovat sitä monesti tutkineet. M. m. otti eräs berliniläinen professori siitä Röntgenkuvan elokuussa 1920, Nurmen palatessa Antwerpenista: täysin normaali. Mutta kuten suurjuoksijoilla yleensä, se on pitkäaikaisesta, säännöllisestä harjoittelusta tavallista voimakkaampi. Ja niinpuolein ei sen »arkioloissa» tarvitse lyödä niin tiheästi kuin tavallisten ihmisten — se lyö tasan 60 kertaa minuutissa, säännöllisesti kuin sekuntikello. Kilpailujen jälkeen 1,500—5,000 metrin matkalla se on usein laskettu,

tehden heti loppukirin päätyttyä tavallisesti noin 110; juoksun aikana se ei ole niin kiivas, sanoo Nurmi itse.

*

Paavo Nurmen mitat ovat hänen oman ilmoituksensa mukaan:

Paino valmennuskauden päätyttyä	65 kg
» muuten	69—70 »
Pituus	174 cm
Kaula	37 ½ »
Olkavarsi	23 »
Kyynärvarsi	26 »
Ranne	16 ½ »
Rinnan ympärys	89 »
Sama sisäänhengittäessä	99 »
Sama uloshengittäessä	82 »
Vyötärö	81 »
Lantio	92 »
Reisi	50 ½ »
Pohje	35 ½ »
Nilkka	21 »

Ylläolevia mittoja tarkastaessa pistää ensinnäkin silmään luurakenteen suhteellinen hentous. Nilkan ympärysmitta esim. on aivan sama kuin Nurmea 6 cm lyhyemmällä ja muutenkin hennolla Hannes Kolehmaisella. Suomalaisilla voimistelijoilla on (Ivar Wilskmanin mukaan) vastaava mitta 22; Ritolalla vahvoine jalkoineen se on 23 ½. Erikoisen hennot ovat Nurmen käsivarret, eivätkä jalatkaan ole edes yhtä paksut kuin tavallisella suomalaisella voimistelijalla: Nurmen reisi on 50 ½, Ritolan 52, ja voimistelijan 54; vain Hannek-

sella on vastaava mitta 48 ½. Pohje on Hanneksella 34, Nurmella 35 ½, voimistelijalla 36 ½ sekä Ritolalla 39 ½.

Mutta kun käy tarkastamaan rinnan mittoja, huomaa, missä Paavo Nurmen varsinainen voima piilee. Suomalaisella voimistelijalla on ero rinnan ympärysmitan välillä normaaliasennossa (95 cm) ja sisäänhengittäessä (102 cm) 7 cm eli 1 : 13 ½; Hannes Kolehmaisella se on 8 cm eli 1 : 11, ja Paavo Nurmella 10 cm eli 1 : 9! Ja ero rinnan ympärysmitan välillä sisäänhengittäessä ja uloshengittäessä on Nurmella 17 cm, sen ollessa esim. Ritolalla tasan 10. — On muuten otettava huomioon, että rinnan mitat vaihtelevat jonkin verran riippuen painosta. (Yllä esitetyt Nurmen rinnan mitat otettiin elokuun alkupäivinä 1925; lokakuun lopulla 1924 ne olivat suuremmat: sisäänhengittäessä 101 cm, uloshengittäessä 87 cm. — Mutta ei Nurmi silloinkaan täysin saavuttanut tavallisen suomalaisen voimistelijan keskimittaa: voimistelijan rinta sisäänhengittäessä on 102 cm ympärimitaten. Nurmi on paljon solakampi, joustavampi ja sitkeämpi!)

*

Paavo Nurmen tyylistä sanoo Hannes Kolehmainen:

»Sen erikoisuus on lannejuoksu, melkein samaan tapaan kuin veljelläni Wiljamilla; mutta Nurmi juoksee kuitenkin enemmän jaloillaan — ei niin pystyssä, eikä niin paljon auta käsillään ja lanteillaan, kuin Wiljam. — Jokaisella miehellä on oma tyylinsä; kun paljon harjoittelee, hioutuu se itsestään sellaiseksi, joka parhaiten vastaa kunkin ruumiinrakennetta ja henkisiä edellytyksiä.»

»Ei se kaikille sovi sama tyyli», Stenroos sanoo. »Kyllä ehdottomasti sentään paras olisi, että jalkaterä ensin sattuu maahan, vielä vähän enemmän kuin Nurmella — jotensakin kuin Ritolalla, paitsi että Ritola pomppii ja heittää vähän liian eteen. Mutta ei Nurmikaan enää paukuttele kantapäillään kuten ennen: kun kauan harjoittelee, hioutuu tyylikin kuin itsestään. Jos Nurmi hiukan vähentää lannejuoksua, lyhenee hänen askeleensa, ja hän voi silloin juosta pitkiäkin matkoja.»

Nurmi itse arvostelee nykyistä juoksutyyliään seuraavaan tapaan: »Jalkapohjani tulee jotenkin kokonaan yhtaikaa maahan, ja jalkaterä antaa sitten askeleelle joustavan potkaisun, joten tyylini ei ole poukahteleva. — Mitä muuten harjoituskävelyyn tulee, johon yleensä kiinnitetään liian vähän huomiota, tulee sen olla reipasta ja joustavaa, heiluttamalla käsiä alhaalla luonnollisessa asemassa. N. s. englantilaisesta pikakävelystä, jota m. m. Ritola harjoittaa, en oikein pidä.»

Näiden pätevien lausuntojen valaisemiseksi liittyy tähän muutamia kuvia, joissa Nurmen askel esitetään eri kohdissaan.

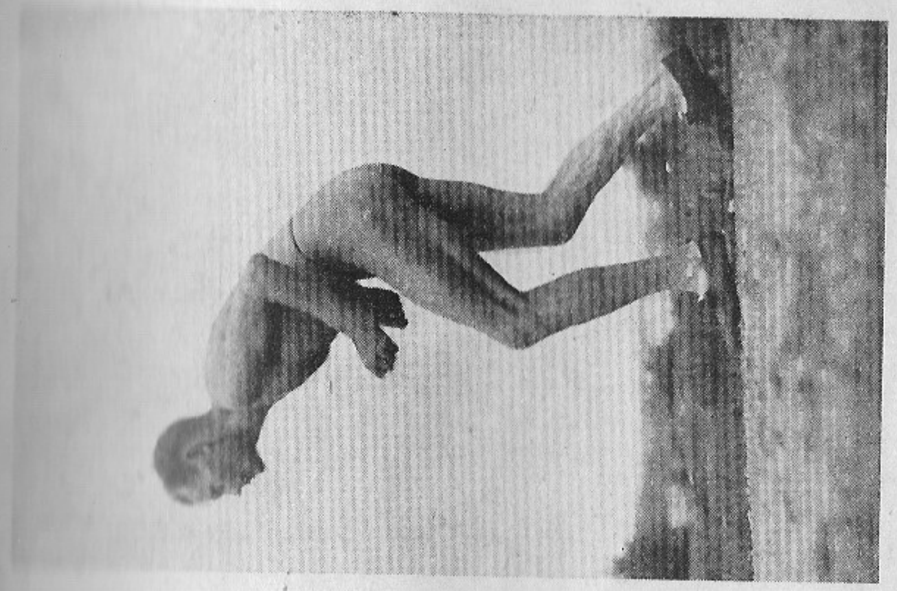

I.

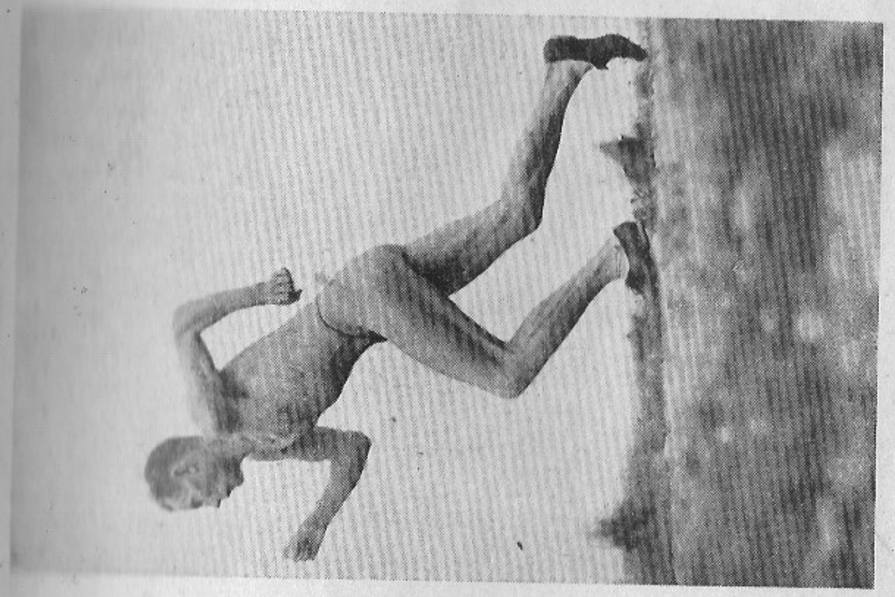

II.

V.

VI.

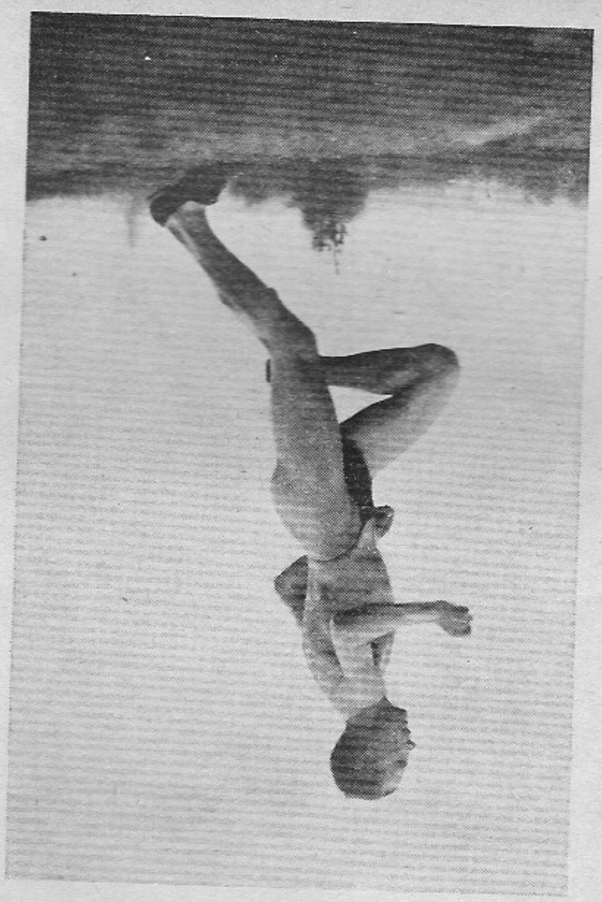

III.

IV.

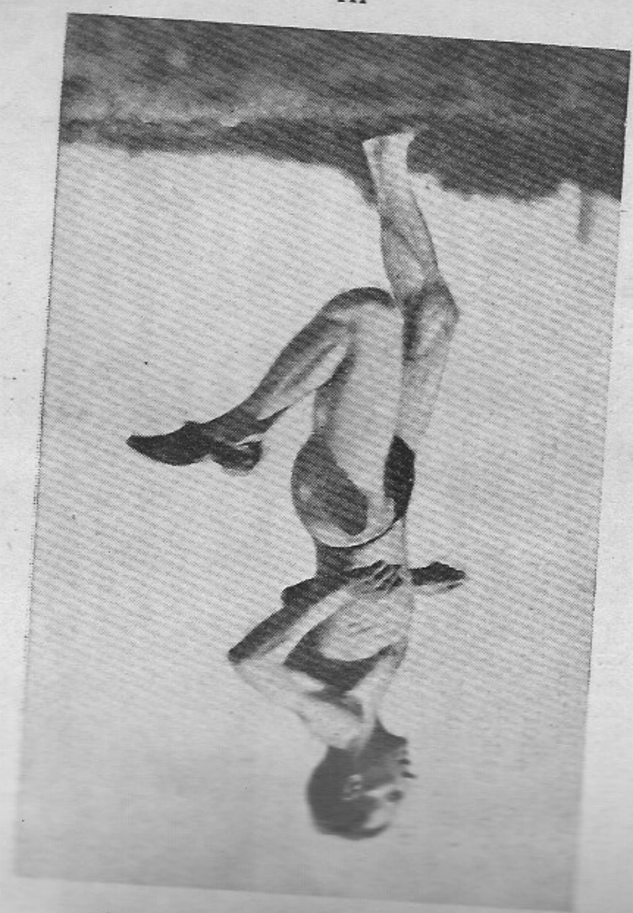

IX.

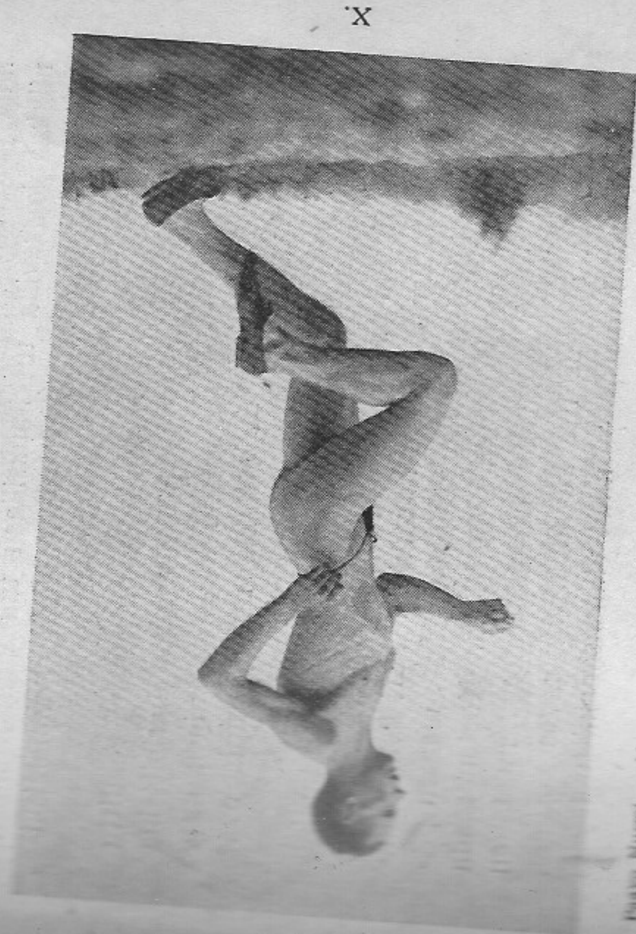

X.

VII

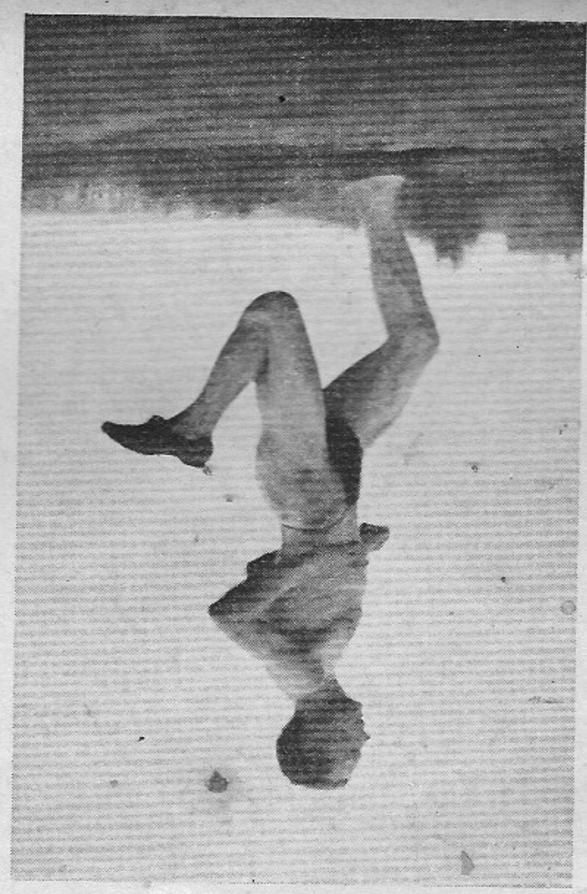

VIII

XVII

Järjestelmällisellä harjoittelulla voi keskinkertaisillakin edellytyksillä päästä melkein miten pitkälle tahansa. Urheilu, jota on väitetty »lihan palvomiseksi», todistaa huipuissaan päinvastoin hengen ääretöntä voimaa. Tämän osoittaa Nurmi ja muutkin suomalaiset suurjuoksijat. Ja tunnetaanpa siitä esimerkkejä muuallakin — ihmeellisin ehkä tuo lapsesta asti heikkojalkainen Ewry, joka tahdonvoimallaan, sitkeällä harjoittelulla ja ennen kaikkea tieteellisen tarkoilla hyppytekniikkaa koskevilla tutkimuksillaan tuli vauhdittomien hyppyjen moninkertaiseksi voittajaksi olympialaiskisoissa toistensa jälkeen.

Mitä erikoisesti Nurmeen tulee, on häneltä vaadittu vielä paljon kovempaa ja pitkällisempää harjoittelua kuin Ewryltä. Eikä ainoastaan harjoitteleminen kysy henkisiä ponnistuksia — vieläkin rasittavampia ovat kilpailut.

»Kyllä siinä puheessa vähän perää on, että minä keskitän itseäni ennen kilpailuja», sanoo Nurmi. »Se on jonkinlaista hermovoimien lataamista. Pari kolme tuntia ennen kilpailua lepään yksinäisyydessä, maaten pitkälläni niin rauhassa kuin mahdollista. Koetan saada ladatuksi itseni sellaiseen hermovireeseen, mutta en milloinkaan ajattele itse kilpailua. En myös koskaan päästä itseäni uneen» — mikä viimeksimainittu täysin

vastaa tällä alalla aikojen kuluessa saavutettuja kokemuksia.

»Itse kilpailun kuluessa tavallisesti ajattelen vain väliaikoja . . .»

Missä ovat Nurmen saavutusten rajat? Kuinka pitkälle voi ihminen yleensä päästä? — Muuan englantilainen fysiologi, professori Hill on koettanut osoittaa, miten lihasten kemiallinen tasapaino rajoittaa lihasten suorituksia. Juoksukykyä rajoittaa se, että ihminen voi kestää lihaksissaan vain tietyn määrän maitohappoa, joka aina muodostuu ruumiillisissa ponnistuksissa; kun tuo ylin määrä on saavutettu, täytyy hänen pysähtyä, eikä mikään mahti maailmassa voi saada hänen lihassuorituksiansa jatkumaan. Onpa prof. Hill laatinut erikoisen diagrammin, jonka tulisi osoittaa juoksijan rajanopeudet eri pitkillä matkoilla. »Vaaditaan miltei yliinhimillisiä ponnistuksia yhden ainoankaan näistä arvoista muuttamiseen yli 2 prosentilla.» Nyt on kuitenkin m. m. Nurmi jo alittanut niitä. — Todellisuudessa ei tällainen »kemiallinen» käyrä voine koskaan olla muuta kuin puhtaasti empiirinen, kokemusperäinen. Kun ennätykset jollakin kohtaa huomattavammin alenevat, täytyy käyrä piirtää uudelleen. Tuntuupa siltä, kuin olisi luontaipainen käsityskanta liian koneellinen, sillä se ei kiinnitä tarpeeksi huomiota innervatioon. Ei liene ihmisruumiissa sitä toimintaa, joka ei mitä suurimmassa määrässä olisi riippuvainen hermojemme vaikutustavasta. Myöskin maitohapon — väsymyksen — poistamiskyky riippuu hermoista ja voi niiden mukana kovasti vaihdella ja venyä.

Tätä tietä tuskin päästään selville ihmisruumiin rajamahdollisuuksista. Yhtä helppoa on ruveta suorastaan arvailemaan. Sitäkin on tehty. Tunnettu bosto-

nilainen valmentaja Jack Ryder on »varma siitä, että Nurmi voi juosta mailin ajassa 4.05 nopealla radalla». Eipä englantilainen Athletic News pidä periaatteellisesti mahdottomana edes aikaa »maili 4 minuutissa»...

Mitä arvelee Nurmi itse? Hän ei tahdo sanoa, mitä aikoja hän luulee tulevansa saavuttamaan; mutta hän sanoo: »Seuraavat ajat luulisin voivani saavuttaa ihanneoloissa, hyvässä kunnossa ollen, ja vähintään 2 kuukauden valmennuksella kutakin varten erikseen:

800 m	1.53
1,500 »	3.49
1,609 » (maili)	4.07
2,000 »	5.21
3,000 »	8.20
5,000 »	14.15
10,000 »	29.40
Tunninjuoksu	19,300 m.»

»Jos jokin toinen alittaa näitä aikoja, pidän häntä sillä matkalla itseäni parempana tai yhtä hyvänä; muuten en, vaikka löisivätkin minun nykyiset tulokseni, sillä minäkin voin parantaa niitä yllämainittuihin raja-arvoihin saakka.»

Tulee ottaa huomioon, että Nurmi on maininnut nämä verraten kohtuullisilta tuntuvat ajat pari päivää sen jälkeen, kun hän oli palannut kovin rasittavalta Amerikanmatkaltaan. Syksyllä 1924, tasan viikko Kuopion ihmeellisen maailmanennätysjuoksun jälkeen, hän sanoi:

»Tällä hetkellä minulla ei ole erikoisia suunnitelmia tuloksiin nähden; mutta seuraaviin tuloksiin luulisin pääseväni, jos vakavasti yritän:

800 m	1.51—1.51.5
1,500 »	3.46—3.47
Maili	4.04—4.05
3,000 »	noin 8.17—8.18
5,000 »	» 14.15
10,000 »	» 29.40
Tunninjuoksu	19,400—19,500 m
Lyhyt maraton (40,200 m)	2.18.00
Pitkä » (42,194 »)	2.25.00.»

»Kaikki nämä olettaen, että valmistaudun niihin aina kutakin matkaa varten erikseen, järjestyksessä, aloittaen lyhyemmistä; silloin voisin kai ne kaikki saavuttaa. Mutta ainakaan tällä hetkellä ei minulla ole mitään erikoista ajatusta maratoniin nähden. Sen sijaan kyllä aion entistä enemmän juosta lyhyitä matkoja, siirtyäkseni ehkä sitten asteettaisesti pitemmille. Neljä tai viisi vuotta luulen vielä meneväni eteenpäin, jolloin kai olen saavuttanut huippukuntoni...»

— Entä ne »ohjeet nuorille juoksijoille»?

»Yleisiä harjoitusohjeita ei kukaan voi antaa toiselle. Alkuohjeet keskinkertaiseksi juoksijaksi kehittymiseen ovat yleisesti tiedossa; niistä on esityksiä useissa urheiluoppaissa, joista Lauri Pihkalan on parhaita. Mutta miten keskinkertaisesta kehitytään huippumieheksi, se on jokaisen itsensä löydettävä. Minäkin siihen aikaan kokeilin aina, hankin tietoni muilta huomattavimmilta juoksijoilta, — kyselin, kokeilin ja mietin.»

»Muutamia periaatteellisia neuvoja saanen ehkä sentään antaa. Niinpä on mielestäni parasta harjoittaa alkuvuosina kestävyyttä. (Samaa mieltä ovat m. m. myös Hannes ja Tatu Kolehmainen.) Useiden teoreetikkojen käsitys, että ensin olisi kehitettävä nopeutta,

on väärä: sitä tietä ei ole vielä yhtään hyvää miestä tullut. — Vasta saavutettuaan kestävyyttä saa antautua lyhyemmille matkoille, ketä haluttaa niitä juosta. Vain 100—400 metrin juoksijaksi aikovat eivät alussakaan saa harjoitella pitemmillä matkoilla.»

»Muuten juoksukunto ei riipu harjoituskertojen lukumäärästä ja pituudesta, vaan niiden oikeaan osatusta käytöstä. Useimmat suomalaiset ylipitkien matkojen juoksijat tekevät harjoituksissa hyvin paljon turhaa työtä. Jynnäävät maanteillä ja radoilla tuntikaupalla samaa vauhtia, toivossa saada kestävyyttä. Alkuvuosina kestävyyden hankkiminen kyllä on pääasia; mutta myöhemmin olisi heidän kuitenkin kohdistettava huomionsa myöskin nopeuteensa matkoilla 400—1,500 m. Peräkkäin juostuna muutama kova tällainen matka antaa jo kestävyyttäkin koko huomattavasti, harjoittelijan tarvitsematta säännöllisesti joka kerta juosta niitä mahdottoman pitkiä, yksitoikkoisia maantielenkkejä.»

»Yleensä kehoittaisin jokaista, joka juoksuradalla yrittää päästä hyvään kuntoon, määräämään aikaisin keväällä itselleen jonkin määrätyn tuloksen, johonka kesällä on päästävä. Harjoitus muodostuu tällöin pakostakin tarmokkaammaksi ja määrätietoisemmaksi kuin muuten. Itse olen aina omaksunut sen käsityksen, että minun on päästävä myös tulokseen eikä yksinomaan voittoon. Tulos on aina suuremman työn takana kuin voitto.»

Paavo Nurmi itse on tehnyt tavattomasti työtä, ja saavuttanut tuloksia, jotka ovat hämmästyttäneet maailmaa. Hänen menestymisensä salaisuus on hänen tahdonlujuutensa ja kärsivällisyytensä.